

Fangsthyttenes arkeologiske fortid

En synkron og diakron analyse av fangsthytter tilknyttet norsk
overvintringsfangst på Svalbard fra 1822 -1973

Anders Bache

Masteravhandling i arkeologi

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Universitetet i Oslo

Mai 2017

Forsidebilde: Restene etter fangsthytte i Gåshamna, bygget i 1906. Foto tatt i 2014. Anders Bache

Sammendrag

Dette arbeidet baserer seg på arkeologiske og skriftlige kilder om fangsthyttene fra den norske overvintringsfangsten på Svalbard i perioden 1822- 1973. Basert på analyser av dette kildegrunnlaget er målet med oppgaven å diskutere hvordan ulike arkeologiske tidsperspektiv kan brukes for å skape en forståelse av fortiden.

I et arkeologisk perspektiv kan kildegrunnlaget tolkes som rester etter et fangstsamfunn over 150 år. En slik tilnærming produserer en ny type data og har potensiale for å øke vår kunnskap om fangsthyttene på Svalbard. Først og fremst skaper en slik tilnærming en mulighet til å undersøke innhold og relevans av arkeologiske faser. Gjennom en synkron analyse, der det arkeologiske kildematerialet blir behandlet i en tidløs kontinuitet, legger fangsthyttenes geografiske plassering, ressursgrunnlag og tetthet grunnlaget for en sammenligning og diskusjon basert på et langt tidsperspektiv. I den diakrone analysen, som både omfatter arkeologiske og skriftlige kilder, er tidsperspektivet forstått i en finere oppløsning, noe som skaper en tidshistorisk lengde og dybde. Dette gjør det mulig å vise hvordan forståelsen av tiden bidrar til å konstruere en forståelse av en fortiden. På denne måten kan dette arbeidet beskrives som et arkeologisk metodisk eksperiment om tid, demonstrert gjennom fangsthyttene fra norsk overvintringsfangst på Svalbard

Førord

Denne oppgaven hadde aldri blitt realisert uten støtte fra dyktige hoder og hjelpsomme hender. Først og fremst er oppgaven blitt til takket være veileder Ingrid Fuglestvedt og Lotte Hedeager, som begge har vært uvurderlige når mine egne tanker har stoppet og kunnskapen ikke har strukket til. Deres veiledning har vært veldig satt pris på. Jeg vil også rette en takk til Per Kyrre Reymert og Jörn Bohlmann som i prosessens første fase bidro med viktige råd og kunnskap om fangsthyttene på Svalbard.

Takk til alle andre som har blitt benyttet og berørt av at dette arbeidet har tatt fokus, tid og konsentrasjonen bort fra andre viktigere ting her i livet.

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN FOR OPPGAVEN	1
1.2 OPPGAVENS PROBLEMSTILLING OG STRUKTUR	2
PRESENTASJON AV MATERIALET	5
2. DET ARKEOLOGISKE MATERIALET	5
2.1 BESKRIVELSE AV MATERIALKATALOGEN: "FANGSTHYTTER REIST I FORBINDELSE MED NORSK OVERVINTRINGSFANGST PÅ SVALBARD".	5
DEL I: SYNKRON ANALYSE AV FANGSTHYTTENE PÅ SVALBARD	9
3. HYTTENES GEOGRAFISKE PLASSERING OG RESSURSGRUNNLAG	10
3.1 GEOGRAFISK PLASSERING	10
3.2 RESSURSGRUNNLAG OG HAVIS	19
3.3 LOKALISERINGSMØNSTER: GEOGRAFISKE OG RESSURSMESSIGE FORUTSETNINGER	37
4. FANGSTHYTTENES RELASJON TIL HVERANDRE	39
4.1 FANGSTHYTTENES STØRRELSE	40
4.2 KONSTRUKSJON	44
4.3 TETTHET	49
4.4 RELASJONEN MELLOM HYTTENES STØRRELSE, KONSTRUKSJON OG TETTHET.	52
5. FANGSTHYTTENES SYNKRONE LOKALISERINGSMØNSTER	52
5.1 DEN SYNKRONE STUDIENS FORUTSETNINGER : <i>TIDLØSHET, DET NORMALE OG DET SÆREGNE</i>	55
DEL II: DIAKRON ANALYSE AV FANGSTHYTTENE PÅ SVALBARD	59
6. DET DIAKRONE KILDEGRUNNLAG	59
7. DE DIAKRONE FORSKNINGSSPØRSMÅL	61
7.1 FORSKNINGSSPØRSMÅL 2: <i>I HVILKEN GRAD VARIERER LOKALISERINGSMØNSTERET I FØLGENDE TIDSPERIODER?</i>	63
7.2 FORSKNINGSSPØRSMÅL 3: <i>I HVILKEN GRAD KAN VARIASJONER I FANGSTHYTTENES STØRRELSE OG TETTHET FORTELLE NOE OM HVORDAN OVERVINTRINGSFANGSTEN HAR VÆRT ORGANISERT OG EVENTUELT FORANDRET SEG OVER TID?</i>	70
8. FANGSTHYTTENES DIAKRONE LOKALISERINGSMØNSTER	74
8.1 SKRIFTLIGE BESKRIVELSER AV FANGSTHYTTENES UTVIKLING	76
8.2 FANGSTHYTTENES TIDSHISTORIE	78
9. AVSLUTNING	84
LITTERATURLISTE	86
VEDLEGG: MATERIALKATALOG, FANGSTHYTTER REIST I FORBINDELSE MED NORSK OVERVINTRINGSFANGST PÅ SVALBARD	95

Figurliste

Figur 1: Oversiktskart over Svalbard og den valgte inndelingen av områder.....	7
Figur 2: Oversikt over fangsthyttenes geografiske plassering.....	11
Figur 3: Oversikt over antall hytter fordelt over de ulike områdene.....	12
Figur 4: Kartutsnitt av område 1- Nordvest Spitsbergen og 9 - Wijdefjorden &Ny- Friesland.....	16
Figur 5: Kartutsnitt over de tre hytter som ligger i innlandet.....	17
Figur 6: Detaljert kartutsnitt over område 10- Bjørnøya & Hopen.....	18
Figur 7: Kartutsnitt over Svalbard med områder med kjente beskrivelser av mengden rekved og drivtømmer.....	23
Figur 8: Oversiktskart over registrerte observasjoner av liggeplasser for hvalross, sjøfuglkolonier, ringsel, steinkobbe og storkobbe.....	25
Figur 9: Selvskudd for isbjørn fra Kapp Linné.....	30
Figur 10: Registrerte observasjoner av isbjørn per 2009.....	32
Figur 11: Rester etter en nedslått revefelle.....	34
Figur 12: Kart over isutbredelse fra 15. april, fra 2010, 2011, 2013, 2014, 2015, 2016.....	36
Figur 13: Oversikt over spredningen av fangsthyttene basert på hyttenes størrelse i m ²	41
Figur 14: Oversikt over fangsthyttenes størrelse målt i m ² , fordelt over de geografiske områdene.....	42
Figur 15: Oversikt over variasjonen i konstruksjonsmetoder og materiale.....	44
Figur 16: Kartoversikt over Prins Karl Forland og registrerte fangsthytter.....	50
Figur 17: Oversikt fangsthyttenes dateringer.....	63
Figur 18: Oversikt over den geografiske plasseringen til hyttene bygget i de fire tidligste periodene.	64
Figur 19: Oversikt over den geografiske plasseringen til hyttene reist i de to seneste periodene.....	65
Figur 20: Oversikt over antall hytter bygget i tidsrommet 1899- 1950.....	66
Figur 21: Oversikt over fangede isbjørn på Svalbard av fangstmenn i perioden 1899-1950.....	68
Figur 22: En presentasjon av antall hytter oppført i årene mellom 1822- 1973, fordelt etter størrelse.....	70

Figur 23: Oversiktskart over hytter bygget i perioden 1898- 1908.....	72
Figur 24: Oversiktskart over hyttene bygget under Hans J. Furfjords fangstekspedisjon 1900-01.....	74

1 Innledning

Det finnes en mengde historier om hardbarkede fangstfolk fra Svalbard. Folk som har opplevd stormer, snøvær, solskinn og nordlys. Folk som gjennom hverdag, helligdag, juledag og sommerdag har levd sitt liv midt i Svalbards villmark, på jakt etter pelskledde dyr. Nå er det ikke så mange fangstfolk igjen. Og for dem som blir født med en tykk og attraktiv vinterpels er Svalbard blitt et litt tryggere sted å vokse opp. I dag finnes det ingen godluktene spekkbiter som frister isbjørner til å putte hode inn i selvskudskasser, ingen kjøttbiter ligger strødd rundt i terrenget fulle av gift, ingen jakter etter dem med ladde gevær. Men alt er ikke helt forsvunnet.

Rundt i terrenget ligger fortsatt rester etter det fangstfolkene kalte hjem. Sammensatte kombinasjoner av vegger, tak og gulv som med ulike former, størrelser og fasonger ga dem varme, trygghet og beskyttelse. Enkelte står ennå med pipen på snei, andre har nyrestaurerte vegger, mens noen ennå har bokseamat i skapet. Men så er det også de som har vinduer uten glass, dørkarm uten dør og grunnmur uten vegger. Og noen har ikke det engang. Akkurat som med fangstfolkene som tok dem i bruk, er tilstanden til fangsthyttene varierende. Noen er i god form, noen blir tatt vare på, mens andre har gått bort. Men de som er igjen forteller fortsatt en historie, en historie som til nå ennå ikke er fortalt fullt ut.

I denne oppgaven ønsker jeg å bruke fangsthyttene til å vise hvordan arkeologien, med sine varierte analyser og oppfatninger av tid, kan anvendes for å få frem disse ufortalte historiene.

1.1 Bakgrunn for oppgaven

I 2015 utkom den første fullverdige oversikt over alle fangsthyttene fra norsk overvintringsfangst på Svalbard i årene mellom 1795- 2015 (Reymert & Moen 2015). Denne boken inneholder detaljer om posisjon, historie og tilstand til 317 hytter, som det i dag finnes varierende spor av i landskapet på Svalbard. Dette er en unik kilde til kunnskap, som åpner opp for å studere en materiell side av den norske

overvintringsfangsten på en mer fullkommen måte enn noen gang tidligere. Den norske overvintringsfangsten på Svalbard er beskrevet i flere skriftlige kilder, men de materielle sporene fra denne fangstkulturen innehar ennå et stort ubenyttet kunnskapspotensial. Det er for eksempel aldri utført arkeologiske utgravninger ved noen av de norske fangsthyttene på Svalbard (Reymert & Moen 2016: 38), noe som gjør dette materiale meget spennende i et arkeologisk perspektiv. Arkeologien kan gjennom ulike analytiske metoder åpne for nye spørsmål som kan gi ny kunnskap om både fangsthyttene og fangstkulturen, noe som legger grunnlaget for en interessant analytisk eksperimentering. Ved å diskutere dette materialet opp mot ulike analytiske betraktninger om tid inneholder denne oppgaven to dimensjoner, disse kan beskrives som oppgavens *kontekst* og *tematikk*.

1.2 Oppgavens problemstilling og struktur

Hensikten med å skille mellom et *kontekstuelt* og *tematisk* perspektiv er å kunne studere både, fangsthyttenes historiske sammenheng og diskusjonen rundt den arkeologiske tidsforståelse.

Opgavens *kontekst* vil fokusere på fangsthyttenes lokaliseringmønster. Gjennom sammenligninger av hyttenes plassering, deres lokale natur – og ressursgrunnlag og tidsmessige variasjoner, vil *konteksten* kunne belyse potensialet for ny kunnskap ved en arkeologisk analyse, og skape et grunnlag for en større forståelse av de materielle kilder fra den norske overvintringsfangsten på Svalbard.

Opgavens *tematikk* vil, i et større arkeologisk perspektiv, benytte *konteksten* i en større faglig diskurs om det arkeologiske tidsbegrep. I en slik diskurs vil fangsthyttenes lokaliseringmønster bli forstått som rester etter et bosetningsmønster fra et fangstsamfunn over 150 år. Noe som vil gjøre dette arbeidet sammenlignbart med andre studier omhandlende ulike arkeologiske bosetningsmønstre.

For å tydeliggjøre den *kontekstuelle* og *tematiske* verdien i de ulike kildegruppene, vil denne oppgaven ta utgangspunkt i en problemstilling, som vil forsøkes å besvares gjennom tre forskningsspørsmål. Jeg vil i dette kapittelet presentere disse og begrunne hvordan de kan skape en større forståelse for oppgavens *kontekst* og *tematikk*.

Oppgavens problemstilling:

Hvordan kan en analyse av fangsthyttenes lokaliseringsmønster bidra til en diskusjon om ulike oppfatninger av tid i et arkeologisk perspektiv?

Satt i oppgavens *kontekstuelle* ramme vil denne problemstillingen bidra med kunnskap om fangsthyttenes plassering i forhold til ulike naturlige- og kulturelle faktorer. Samtidig vil den, innenfor oppgavens *tematikk*, fungere som et eksempel på hvordan ulike oppfatninger av tid i en arkeologisk analyse, vil kunne konstruere variasjoner i forståelsen av en fortid.

Fangsthyttene, som utgjør materialet i denne oppgaven har den egenskapen at de både innehar en arkeologisk, skriftlig, subjektiv og objektiv kildeverdi. I denne oppgaven vil de ulike kildene bli analysert gjennom et synkront og diakront perspektiv. Det synkrone perspektiv vil forstå det arkeologiske materialet ut fra en felles tidsoppfatning, og på den måten søke etter elementer som kan si noe om stabilitet og endring. Det diakrone perspektivet vil derimot inkludere historiske kilder og bruke hyttenes dateringer for å forstå materialet gjennom flere ulike tidsfaser og samfunnsmessige perioder. På den måten ønsker jeg å belyse *konteksten* og *tematikken* på ulike nivå. Den synkrone analysen (del I) vil basere seg på de materielle kildene, et kildegrunnlag basert på observasjoner og målinger hentet fra Reymert & Moen (2015) og Sysselmannens dokumentasjonsprosjekt for fangsthytter fra 2008- 2013 (Planke & Wammen 2008, Bohlmann & Surlykke Fink 2009, 2010, Bohlmann & Hesthammer 2011, 2012, 2013). For å knytte dette materialet og perspektivet opp mot problemstillingen vil den synkrone analyse (del I) ta utgangspunkt i forskningsspørsmål 1:

Forskningsspørsmål 1:

På hvilken måte avspeiler ressursforholdet, de geografiske forhold og den sosiale organiseringen seg i et arkeologisk lokaliseringsmønster?

Gjennom sitt tidløse sammenligningsgrunnlag vil den synkrone analysen sammenligne fangsthyttene opp mot et konstant natur- og ressursgrunnlag. Med et

slikt fokus vil den gjøre *tematikken* sammenlignbar med andre analyser av arkeologiske bosetningsmønstre. Blant annet vil analyser av forhistoriske steinalderbosetninger brukes for å forstå hvordan materielle bosetningsspor kan studeres i lange tidsperspektiver, der kulturell stabilitet og endring er sentrale stikkord. Slike sammenligninger blir verdifulle for å forstå oppgavens *kontekst*, men også for å understreke oppgavens *tematiske* relevans. I og med at den synkrone analysen innebefatter en diskusjon over et stort materiale, inneholder noen av kapitlene enkelte mindre delspørsmål. Disse spørsmålene er inkludert i teksten for å vise leseren hvordan jeg har manøvrert i diskusjonen, og må derfor bare forstås som veiledende trinn på veien mot et svar på forskningsspørsmål 1.

I den diakrone analysen (del II) vil de skriftlige kildene bli inkludert. Ved å kombinere det arkeologiske og skriftlige kildegrunnlaget vil den diakrone analysen dermed kunne tydeliggjøre kunnskapspotensialet i ulike kildegrupper. Det vil føre til at hyttenes dateringsgrunnlag, brukshistorie og samfunnsgeografiske tilhørighet vil bli brukt for å forstå hyttene i deres kulturelle *kontekst*. Gjennom den diakrone analyse vil *tematikken* diskuteres ut fra to ulike tidsperspektiv, som opp i mot den lange synkrone tidsfasen, vil belyse hvordan kortere tidsfaser skaper forskjellige oppfatninger av fortiden. Den diakrone analysen vil ta utgangspunkt i forskningsspørsmål 2 og 3:

Forskningsspørsmål 2:

I hvilken grad varierer lokaliseringsmønsteret i følgende tidsperioder?

- 1822 – 1846
- 1847 – 1872
- 1873 – 1898
- 1899 – 1924
- 1925 – 1950
- 1951 – 1973

Forskningsspørsmål 3:

I hvilken grad kan variasjoner i fangsthyttenes størrelse og tetthet fortelle noe om hvordan overvintringsfangsten har vært organisert og eventuelt forandret seg over tid?

Begge analysene består av en struktur der materialet først blir presentert og deretter drøftet opp mot forskningsspørsmålene. Disse drøftelsene vil deretter bli en del av en større diskusjon om det arkeologiske tidsperspektiv. Det er kapittel 5 som utgjør tidsdiskusjonen i den synkrone analysen, mens kapittel 8 danner den diakrone diskusjonen om tid.

Presentasjon av materialet

2. Det arkeologiske materialet

Materialet for denne oppgaven består av 246 fangsthytter opprettet av norske fangstfolk for overvintringsfangst på Svalbard i perioden 1822- 1973. Oppgavens tidsbegrensning baserer seg på hyttenes dateringer og samfunnsendringer. De eldste fangsthyttene som ble anlagt av norske overvintrede fangstfolk på Svalbard, er datert gjennom skriftlige kilder til år 1822. I årene fram til 1973 utviklet fangsthyttene og overvintringsfangsten seg i takt med ulike samfunnsendringer, men i 1973 ble isbjørnen fredet på Svalbard, en fredningsregulering som ofte blir omtalt som endepunktet for den tradisjonelle norske overvintringsfangsten på Svalbard (Lønø 2014, Arlov 2003). Opplysninger om fangsthyttene er hovedsakelig hentet fra *Fangsthytter på Svalbard 1794- 2015* (Reymert & Moen 2015) og Sysselmannens dokumentasjonsprosjekt for fangsthytter fra 2008- 2013 (Planke & Wammen 2008, Bohlmann & Surlykke Fink 2009, 2010, Bohlmann & Hesthammer 2011, 2012, 2013).

2.1 Beskrivelse av Materialkatalogen: ”Fangsthytter reist i forbindelse med norsk overvintringsfangst på Svalbard”.

Fangsthytter reist i forbindelse med norsk overvintringsfangst på Svalbard, fra nå av omtalt som materialkatalogen, inneholder en fullstendig oversikt over hyttenes:

- Datering
- Navn
- Geografiske plassering
- Størrelse

- Konstruksjon
- Hyttetype

Denne katalogen vil ligge til grunn for hele det videre arbeidet, og de ulike punktene vil derfor bli beskrevet i de følgende avsnitt. Katalogen finnes vedlagt i sin helhet bakerst i denne oppgaven.

Datering

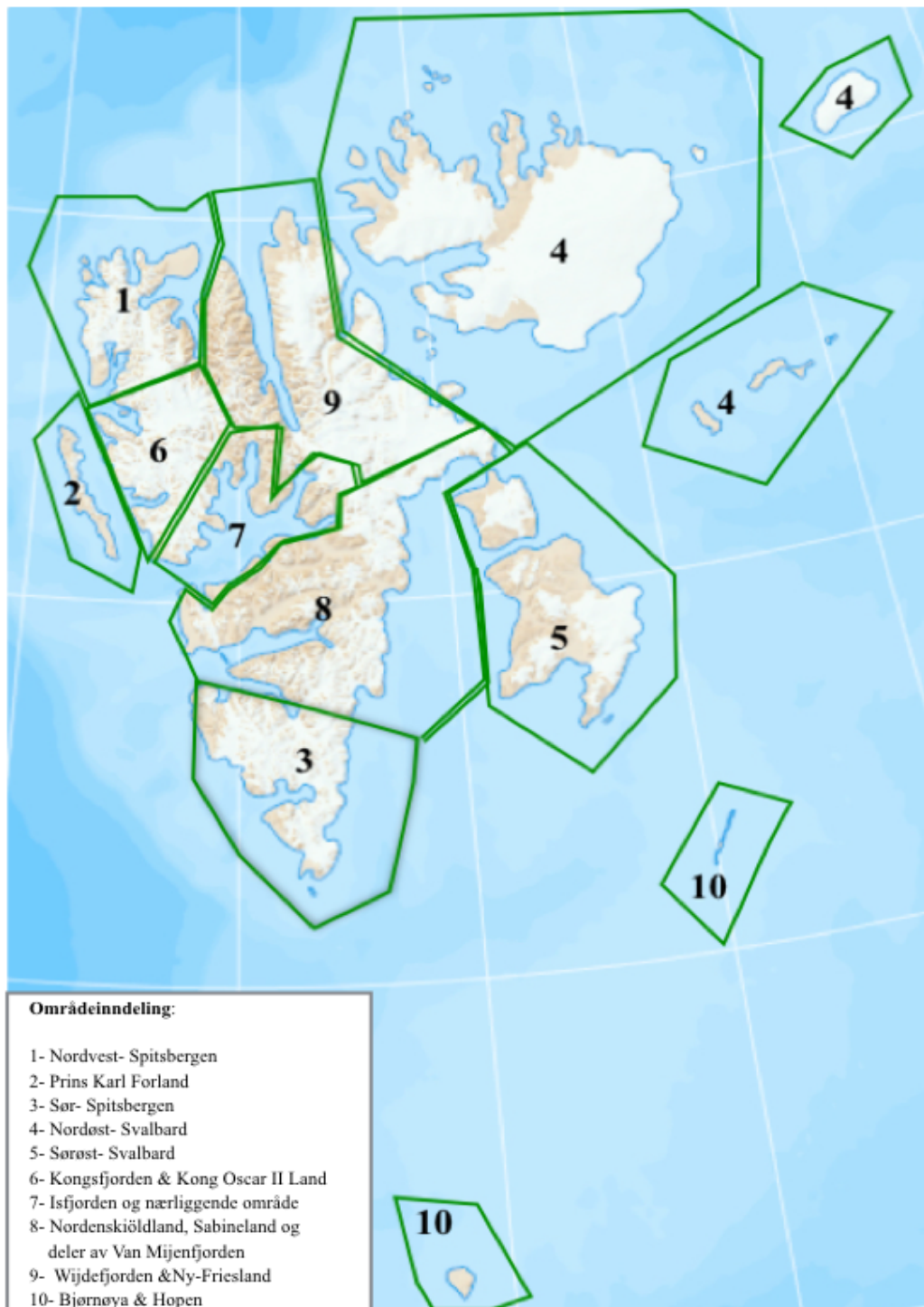
Dateringene er hentet fra Reymert & Moen (2015) og Lønø (2014). De siste 27 hyttene i oversikten er hytter med ukjent datering. Gjennom den kronologiske oversikten har hver hytte fått et nummer. Det er dette nummeret, samt deres navn, de enkelte hyttene vil bli referert til videre i oppgaven.

Navn

Navnet på hyttene er hentet fra Reymert & Moen (2015). Hyttene hadde ofte flere navn som varierte mellom de som tok den i bruk (Reymert & Moen 2015: 5). Navnet som brukes i dette arbeidet er det navnet hyttene hadde da de ble reist og/ eller det som opptrer mest i kildene om den bestemte hytte. I ett tilfelle er samme navn brukt på to registreringer (201-*Andeneset*, 219- *Andeneset*), her er det registrert to ulike hytter på samme koordinat.

Geografisk plassering

Inndelingen av den geografiske plasseringen til hyttene i materialkatalogen, er basert på Sysselmannens topografiske inndeling fra kulturminneplanen i 2000 (Sysselmannen 2000), også gjengitt i Sysselmannens *Katalog prioriterte kulturminner og kulturmiljøer på Svalbard, versjon 1.1* (2013:5). Denne inndelingen har også lagt grunnlaget for Sysselmannens analoge fotoarkivet og ved den eldre kulturminneregistrering (Sysselmannen 2013: 5). Grenseinndelingen følger de største og eldste nasjonalparkene og naturreservatene, se figur 1.

Figur 1: Oversiktskart over Svalbard og den valgte inndelingen av områder. Kartgrunnlag: Norsk Polarinstitutt.

Numrene i kartet tilsvarer følgende geografiske områder: 1: Nordvest- Spitsbergen, 2: Prins Karl Forland, 3: Sør- Spitsbergen, 4: Nordøst- Svalbard, 5: Sørøst- Svalbard, 6: Kongsfjorden & Kong Oscar IIs land, 7: Isfjorden og nærliggende område, 8: Nordenskiöldland og Sabineland og deler av Van Mijenfjorden, 9: Wijdefjorden og Ny-Friesland og 10: Bjørnøya og Hopen.

Størrelse

Hyttenes størrelse er beskrevet i m², målene er hentet fra Reymert & Moen (2015) og Sysselmannens dokumentasjonsprosjekt for fangsthytter fra 2008- 2013 (Planke & Wammen 2008, Bohlmann & Surlykke Fink 2009, 2010, Bohlmann & Hesthammer 2011, 2012, 2013). Utfordringen med de oppgitte målene av hyttene har vært at de varierte i både hvor på hyttene de er målt, nøyaktigheten og beskrivelsene.

Utgangspunktet for materialkatalogen var å opparbeide en oversikt over hyttenes ytre mål, men tatt i betraktning at noen av målingene er gjort langs hyttens yttervegg, andre langs tuftene og noen ved hyttens innvendige grunnplan finnes det en del unøyaktigheter i tallene. Der det har fantes tilstrekkelig informasjon er veggene og tuftenes bredde blitt brukt for å konvertere et innvendig mål til et utvendig. I to tilfeller er det registrert 2 eller flere målinger på en hytte (1-*Ebeltofthamna 1822* , 158 –*Trinityhamna*), det er et resultat av at det her finnes flere tufter som kan stamme fra hytter tilknyttet den norske overvintringsfangsten.

Konstruksjon

Hyttenes konstruksjon beskriver både hvordan de er konstruert og med hva slags materiale. I materialkatalogen er det skilt mellom hytter som er laftet, oppført med reisverk, bindingsverk, lemhus, torv/ stein og andre materialer og metoder. Hyttene er reist av materiale som enten tilhørte de lokale ressursene på Svalbard, slik som jord, torv og drivtømmer, eller materialer som var medbrakt fra fastlandet.

Hyttetype

Materialkatalogens siste kategori beskriver hva slags type hytte de ulike bygningene har representert. Det er hovedsakelig skilt mellom hovedstasjoner og bistasjoner, men det er også beskrivelser som lager, uthus, sjå og utkikkshus. En hytte kunne ha ulike funksjoner for de forskjellige fangstfolkene som tok den i bruk, dermed er noen av hyttene oppført med flere betegnelser. De hyttene det ikke har lyktes å avgjøre funksjonen til har fått betegnelsen: *ukjent*.

For å forstå sammenhengen mellom hovedstasjoner og bistasjoner må de tolkes ut fra det helhetlige fangstområde (Rossnes 1993: 11). Et fangstområde kunne bestå av en sentralt plassert hovedstasjon, som fungerte som fangstfolkenes primære tilholdssted,

og bistasjoner som var beregnet for mindre opphold (Bohlmann & Hesthammer 2013: 10). Mellom hovedstasjonen og de ulike bistasjonene lå utlagte feller, gift og selvskuddskasser. Ved å opprette bistasjoner på strategiske steder, kunne fangstfolkene søke ly på sine reiser gjennom fangstområdet, noe som førte til at de fikk utnyttet et større område mest mulig effektivt (Rossnes 1993: 11). Et generelt trekk ved de fleste hyttene er at de alle er bygget så rimelig som mulig, de hadde ingen grunnmur og var enten uisolerte eller isolert med sand, never eller gamle aviser. De hadde som oftest ikke mer enn to rom, et oppholdsrom og en forgang (Reymert & Moen 2015: 6). Men det finnes også eksempler på hytter med både flere rom og flere etasjer.

Reymert & Moen (2015) har inkludert alle hytter som har vært brukt i overvintringsfangst i perioden 1795- 2015. Det omfatter også bygninger som opprinnelig ble satt opp i forbindelse med andre næringer, som forskning, geografiske- vitenskapelige ekspedisjoner og bergverksdrift (Reymert & Moen 2015: 5). Denne oppgaven har, ved å ta utgangspunkt i opprettelsen av fangsthyttene, begrenset seg til å omhandle de hyttene som ble oppført uten tilknytning til andre næringer enn den norske overvintringsfangsten. Dette kan være en problematisk avgrensning, i og med at bygninger som opprinnelig var reist i forbindelse med andre næringer, gjennom sin plassering og tilgjengelighet, var påvirkende faktorer for oppføringen av nye fangsthytter. Denne oppgavens begrensnig har likevel vært nødvendig for kunne gjennomføre arbeidet innenfor de gitte rammer. I en videre forskning på dette materialet vil det kunne være interessant å inkludere alle bygg som ble tatt i bruk under overvintringsfangsten, og se hvordan det skiller seg fra denne oppgavens tolkninger og resultater.

DEL I: SYNKRON ANALYSE AV FANGSTHYTTENE PÅ SVALBARD

I denne analysedelen vil fangsthyttene forstås ut fra et synkront tidsperspektiv, noe som vil skape et lokaliseringsmønster der alle faktorer blir oppfattet i en felles tidsfase. Målet med denne analysen er å undersøke i hvilken grad hyttene, som et arkeologisk materiale, danner et tydelig lokaliseringsmønster. På den måten ønsker jeg å skape en oppfatning av hvilke faktorer som har hatt betydning for etablering av

fangsthyttene, noe som videre vil bli benyttet for å belyse kilder til endringer og stabilitet i lokaliseringsmønsteret. Dette gjør denne analysen sammenlignbar med arkeologiske analyser av bosetningsspor fra steinalderen, der arkeologiske tolkninger forholder seg til tilsvarende lange, statiske tidsfaser. Ved å bruke eksempler fra slike arkeologiske tolkninger vil det forhåpentligvis være mulig å skape en forståelse av både det synkrone tidsperspektiv og fangsthyttenes synkrone lokaliseringsmønster.

Den synkrone analysen består av kapittel 3 og 4. I kapittel 3 er hensikten å studere fangsthyttenes lokaliseringsmønster i relasjon til hyttenes lokale geografiske landskap og ressursgrunnlag. I kapittel 4 ønsker jeg å diskutere i hvilken grad hyttenes beliggenhet kan vise til en relasjon mellom hyttene. Basert på disse motivene vil jeg gjennom kapittel 3 og 4 søke etter svar på forskningsspørsmål 1:

På hvilken måte avspeiler ressursforholdet, de geografiske forhold og den sosiale organiseringen seg i et arkeologisk lokaliseringsmønster?

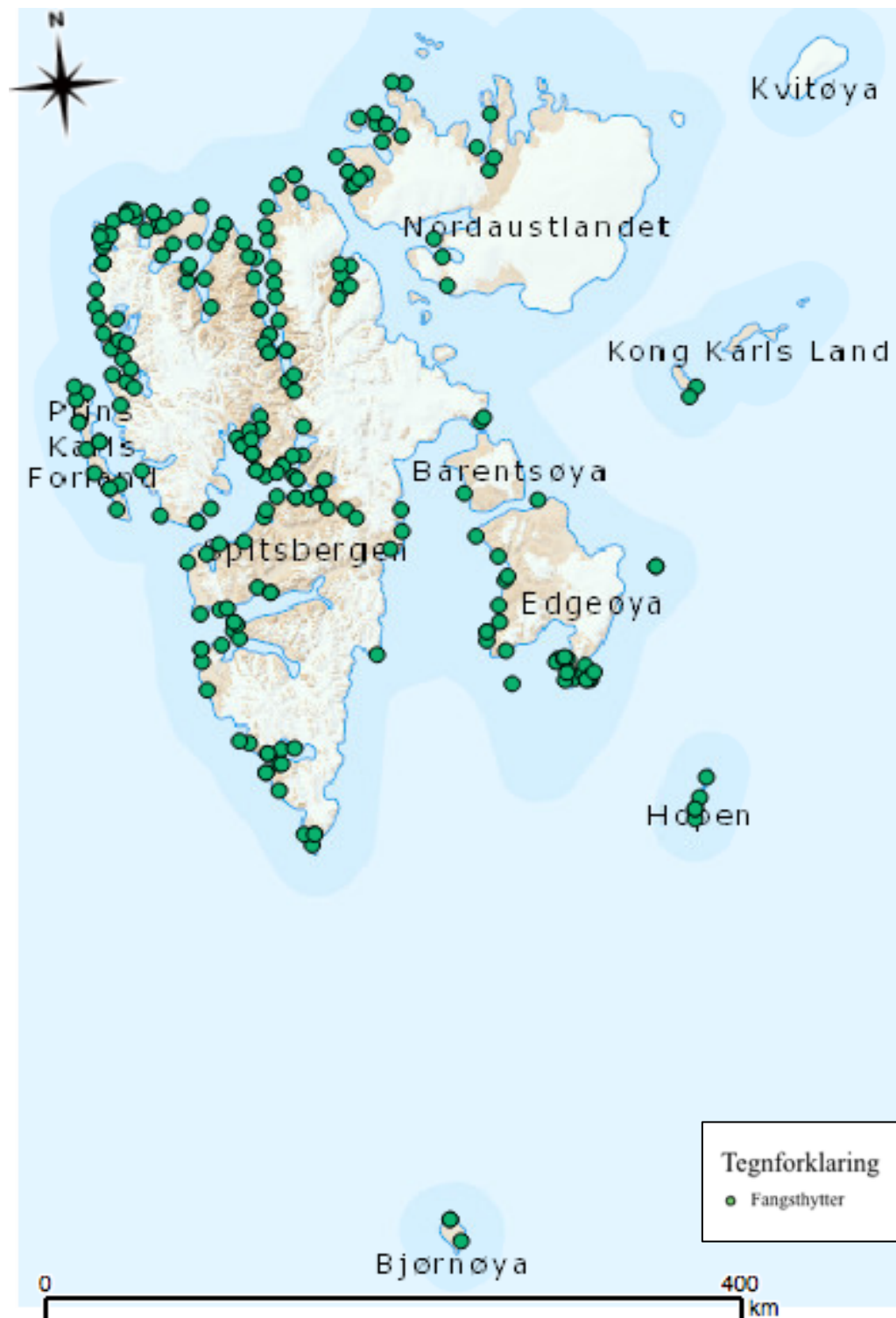
3. Hyttenes geografiske plassering og ressursgrunnlag

Ved å diskutere fangsthyttenes beliggenhet opp mot den nærliggende geografi og ressursgrunnlag, vil det være mulig å få et inntrykk av hvilke geografiske kriterier og ressurser som har hatt betydning for etableringen av en fangsthytte. Analysens første del vil fokusere på hyttenes forbindelse til det geografiske landskapet, og vil bli utført ved å beskrive:

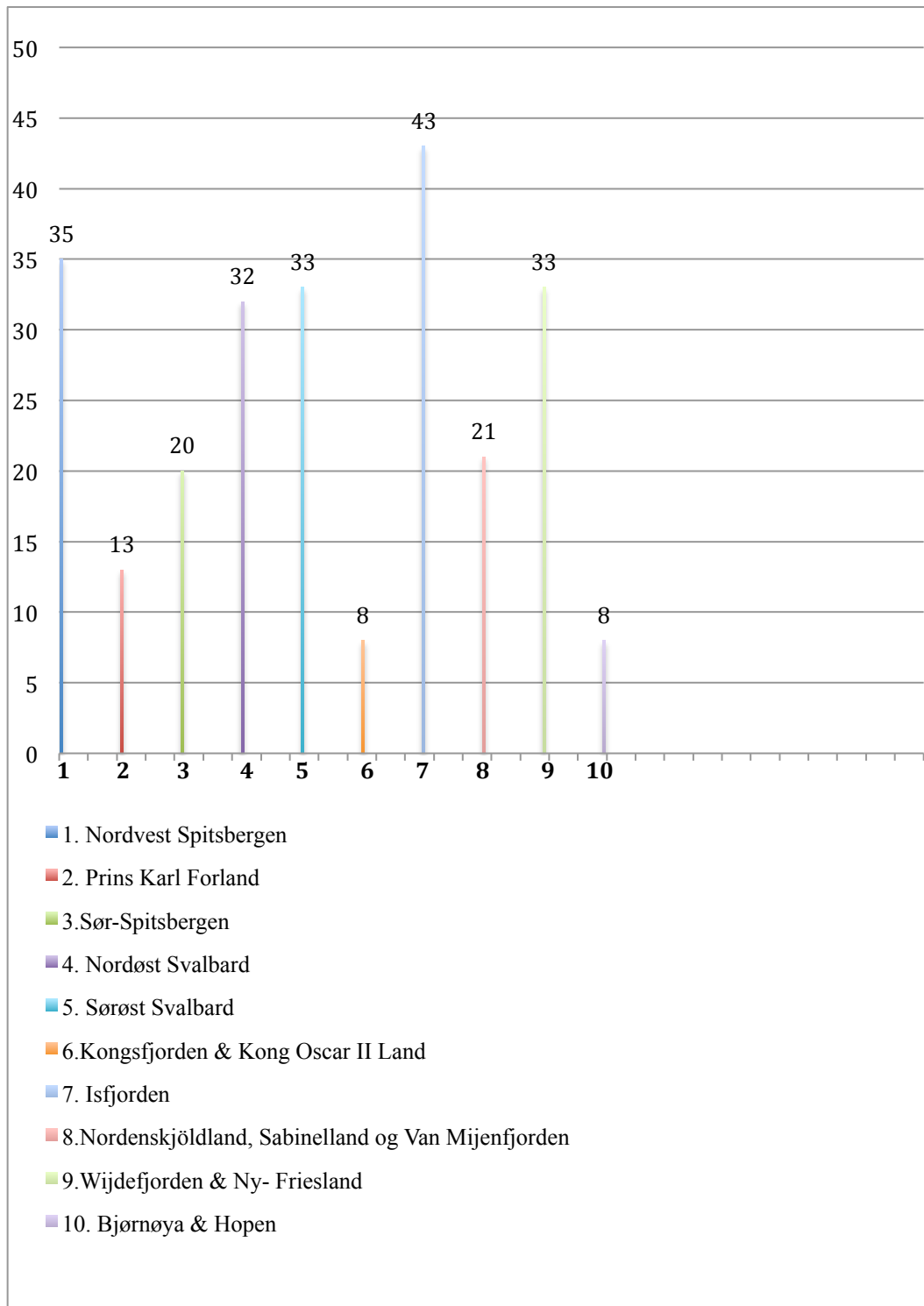
- Hyttenes geografiske plassering
- Det lokale natur- og ressursgrunnlaget

3.1 Geografisk plassering

Med utgangspunkt i den valgte inndelingen av områder som ble presentert i figur 1, viser figur 2 og 3 en geografisk oversikt over lokaliseringsmønsteret til de 246 fangsthyttene, se materialkatalogen, kolonne 4.

Figur 2: Oversikt over fangsthyttenes geografiske plassering. Inneholder bare hytter med kjent koordinat. Basert på data fra Reymert & Moen (2015). Kartgrunnlag Norsk Polarinstitut.

Figur 3: Oversikt over antall hytter fordelt over de ulike områdene. Områdene er fordelt fra 1-10 fra venstre til høyre. Inneholder bare hytter med kjent koordinat. Basert på data fra Reymert & Moen (2015).

Figur 2 og 3 fremstiller hyttene med kjent koordinat i to ulike former. De viser begge at den største tettheten av hytter finnes i område 7: Isfjorden, etterfulgt av 1: Nordvest- Spitsbergen, 5: Sørøst- Svalbard, 9: Wijdefjorden & Ny- Friesland , 4: Nordøst- Svalbard. Disse områdene innehar alle mer enn 30 hytter. I område 3: Sør-Spitsbergen og 8: Nordenskjöldland, Sabinelland og Van Mijenfjorden er det bygget

20 og 21 hytter, mens den laveste tettheten finnes i område 2: Prins Karl Forland, 6: Kongsfjorden & Kong Oscar II Land og 10: Bjørnøya & Hopen.

Ut fra verdiene i figur 3 vises en stor geografisk variasjon. Områdene med 30 hytter eller mer (område 1, 4, 5, 7, 9) utgjør store deler av det nordlige Spitsbergen, samt deler av de nordlige og østlige områder av Svalbard. Dette er områder som innehar flere ulike landskapstyper, med dype fjorder, kystområder og innlandsterreng. Områdene 3 og 8, som innehar 20 og 21 hytter, utgjør den sørlige delen av Spitsbergen. Disse områdene dekker de karakteristiske fjordsystemene i de sørvestlige og østlige kystområder på Spitsbergen, samt at de begge innehar alpine fjellformasjoner i de sentrale områdene. Områdene med færrest antall hytter (område 2, 6, 10) er tre av områdene med minst areal. Av disse skiller område 2 seg ut, med et høyere antall hytter enn de andre. Område 6 har en interessant hyttetetthet sammenlignet med de nærliggende områder. Selv om det grenser til tre av områdene med høyest verdier (område 1, 7, 9) er det likevel et område med lite antall hytter. Område 10 utgjør det sørligste og minste område av alle.

Ut fra fremstillingen i figur 3 tydeliggjøres to tendenser som er interessante å sammenligne med figur 2:

- Områdenes arealutstrekning har en betydning for antall hytter.
- De nordlige områdene har et tettere bosetningsmønster enn de sørlige.

Det er tydelig, gjennom figur 2, at flere av de største områdene inneholder et større antall hytter enn de minste områdene, og at det er en større konsentrasjon i de nordlige områdene, men det finnes også unntak. Blant annet er område 7 et av områdene med minst arealutstrekning, men høyest antall hytter, og område 8 et av de med størst areal men et av de med minst antall hytter. Derimot tydeliggjør figur 2 en relativt liten variasjon i den geografiske plasseringen av hyttene, og den illustrerer to sentrale tendenser som er avgjørende i nesten samtlige områder:

- Den største konsentrasjonen av hyttene ligger i kystnære strøk
- De vestlige kystområdene innehar majoriteten av hyttene i hvert område.

Dette innebærer at områdenes arealutstrekning ikke har så stor verdi som det ble antydnet gjennom figur 3, men at tilgjengeligheten til kystområder kan ha vært en

større avgjørende faktor. Ved alle de største øyene, som Spitsbergen, Nordaustlandet, Edgeøya og Barentsøya, er det en distinkt differanse mellom konsentrasjonen av hytter langs vestkysten og østkysten. Dette er tendenser som er interessante fordi de forteller noe om hvilke landskapstyper og eventuelle ressurser som har vært relevante for plasseringen av fangsthyttene.

For å kunne skape en forståelse av hvorfor enkelte områder har vært mer attraktive enn andre, er det sentralt å vite noe om de geografiske og klimatiske variasjonene i de ti geografiske områdene. Dette vil igjen kunne legge grunnlaget for en forståelse av naturforholdene og ressursgrunnlaget, som vil bli beskrevet mer detaljert i kapittel 3.3. Landskapet på Spitsbergen, som er den største øyen på Svalbard og som innehar hele eller deler av de fleste områdene (område 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9), varierer mellom de ulike kystområdene. Vestkysten av Spitsbergen, særlig den nordlige delen, har karakteristiske bratte fjell med spisse topper og de største fjordkompleksene (Hisdal 1998: 21,22). De sørlige delene av Spitsbergens vestkyst har mer karakteriske dalformer. I område 7: Isfjorden ligger to av de største U- formede dalene på Svalbard: Adventdalen og Sassendalen. Med brede, slake, lange dalbunner trekker de ned i Isfjorden (Johansen, Prestvold, Overrein 2011: 120).

I de mer indre og østlige strøkene av Spitsbergen er landskapet preget av en større konsentrasjon av platåformede fjell, ofte med brede dalfører imellom. Landskapet har også bratte og høye topper, blant annet Newtontoppen (1713 moh.) og Perriertoppen (1712 moh.), som er de høyeste fjellene på Svalbard (Hisdal 1998: 21, Johansen, et al., 2011: 119). Kystlandskapet på Spitsbergen, og da gjerne i de nordlige strøk, er preget av strandflater som strekker seg som et flatt land ut i havet (Hisdal 1998:23).

Vestkysten av Spitsbergen har gjennom året varmere temperaturer enn de nordlige og østlige områder av Svalbard (Hisdal 1998: 36). En av årsakene til de klimatiske forskjellene er kalde luftmasser og havis som driver sørover fra Polhavet i nord og beveger seg nedover de østlige deler av Svalbard. Dette vil bli beskrevet mer i detalj i kapittel 3.3. På et generelt grunnlag kan de klimatiske og geografiske variasjonene på Spitsbergen beskrives som et lett tilgjengelig, isfritt fjordlandskap i vest og et isdekket, platåliggende fjelllandskap i øst. For Nordøst- og Sørøst- Svalbard er

brelandskapet og sjøisen mer dominerende enn i de vestlige områder (Johansen et al., 2011: 207).

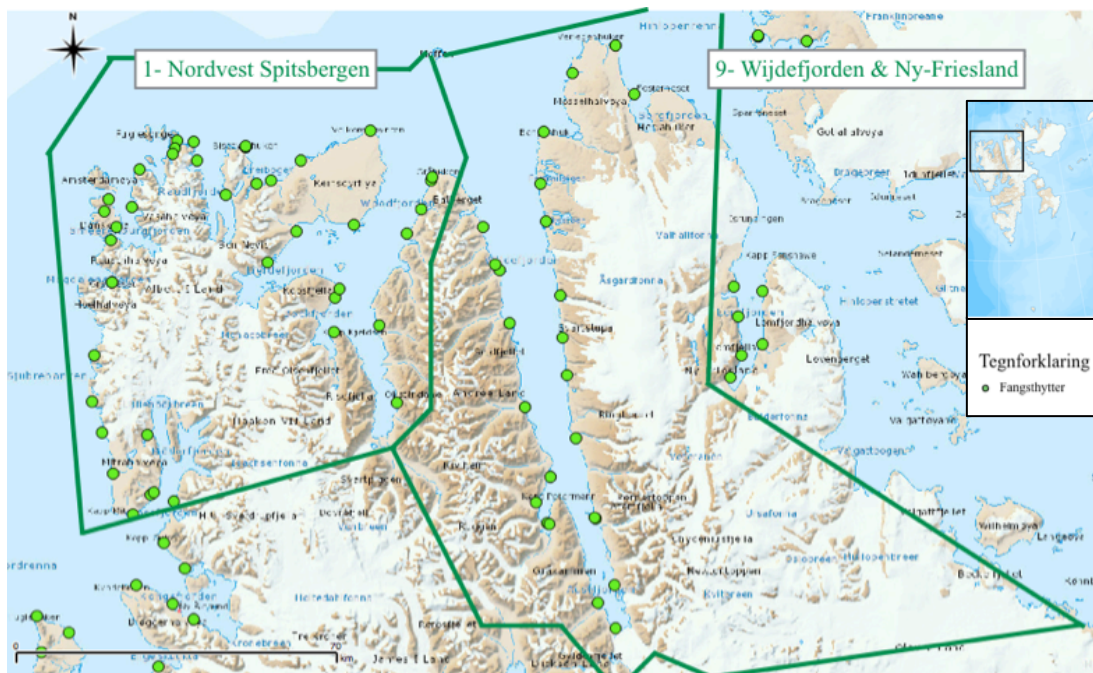
De geografiske forholdene i område 10: Bjørnøya og Hopen skiller seg ut fra de andre områdene på flere måter. På Bjørnøya finnes en svært eksponert kystlinje som over store deler består av bratte klippekyster (Vongraven 2014: 15). Dette gjør tilgjengeligheten redusert og den menneskelig aktiviteten konsentrert. Landskapet kan deles opp i et innsjølandskap i nord og vest, og et mer topografisk preget fjellandskap med kystklipper i sør (Theisen 1997:86). Bjørnøya og Hopen har et arktisk oseanografisk klima (Theisen 1997: 27, Søreide 1994: 131), som er varmere og fuktigere enn andre steder på Svalbard. Hopen har en karakteristisk form, den er totalt 38 kilometer lang og 1,5 kilometer bred i gjennomsnitt. Landskapet er dominert av bratte stigninger opp fra havet langs hele øya, med unntak av enkelte strandflater (Johansen et al., 2011: 237, Søreide 1994).

På grunnlag av de overnevnte beskrivelsene av de geografiske og topografiske variasjonene, vil det videre være mulig å diskutere gyldigheten av de to sentrale tendensene som ble uttrykt i figur 2:

- Den største konsentrasjonen av hyttene ligger i kystnære strøk
- De vestlige kystområdene innehar majoriteten av hyttene i hvert område.

Kystnære strøk

At majoriteten av hyttene er plassert i tett tilknytning til kysten sier noe om utnyttelsen av område. I følge Reymert & Moen (2015) er avstanden til strandlinjen ved flertallet av hyttene sjelden mer enn 50 meter (Reymert & Moen 2015: 6). Et eksempel på denne fremherskende tendensen er illustrert i figur 4.

Figur 4: Kartutsnitt av område 1: Nordvest- Spitsbergen og 9: Wijdefjorden & Ny- Friesland. Områdene er gode eksempler på den generelle trenden der hyttene er plassert langs kysten og i fjordstrøkene. Samtidig sees en større konsentrasjon av hytter i de vestlige områdene enn de østlige. Kartgrunnlag: Norsk Polarinstitutt

Område 9: Wijdefjorden & Ny- Friesland er preget av Wijdefjorden som skjærer seg inn i landskapet fra nord, og skaper et mer enn 100 kilometer sammenhengende fjordlandskap. I tillegg er de sørøstlige egnene preget av et alpint landskap bestående av breer og alpine topper. Hovedvekten av hyttene i området ligger i tilknytning til Wijdefjorden eller i de kystnære strøk i nord, mens det er et totalt fravær av fangsthytter i det alpine landskapet. Den samme tendensen sees i område 1: Nordvest-Spitsbergen, der samtlige hytter ligger i områdets ytterkant. En sentral faktor som kan argumentere for den kystnære plasseringen av hyttene er faktumet at Svalbard er en øygruppe. All adkomst til Svalbard i den aktuelle perioden har vært basert på skip fra fastlandet. Det er derfor plausibelt å tenke seg at det har vært mindre komplisert å etablere en hytte langs kysten i nærheten av ankomststedet, enn lenger inne i landet. I tillegg er det et tydelig tegn på at de ønskede tilgjengelige ressursene må ha vært i nær tilknytning til kysten.

Selv om den kystnære plasseringen av hytter er gjeldene i alle områder finnes det tre unntak i område 7: Isfjorden. Her finnes registreringer av tre hytter bygget lenger inn i landet (88- *Rundfjellhytta*, 192- *Moskusdalen*, 195- *Rundhaughytta*), se figur 5. Disse

ligger alle i forbindelse med et dalsystem som forbinder vest- og øst- Spitsbergen. Landskapet i vest er preget av Sassendalen og tilhørende sidedaler, som bærer preg av sine u-formete, brede, slake, lange dalbunner. En landskapsform som legger grunnlag for gode levevilkår for både reinsdyr og rev. I og med at disse tre hyttenes jaktterreng og ressurstilgang skiller seg fra alle andre, vil det også være interessante å undersøke om de skiller seg ut på andre måter, for eksempel ved sin størrelse og konstruksjon, se kapittel 4.1 og 4.2. Viser det seg for eksempel å være en likhet mellom disse tre, som ikke kan spores ved hyttene som ligger langs kysten, vil det kunne være et argument for at den geografiske plassering og ressurstilgangen skapte ulike hyttetyper.

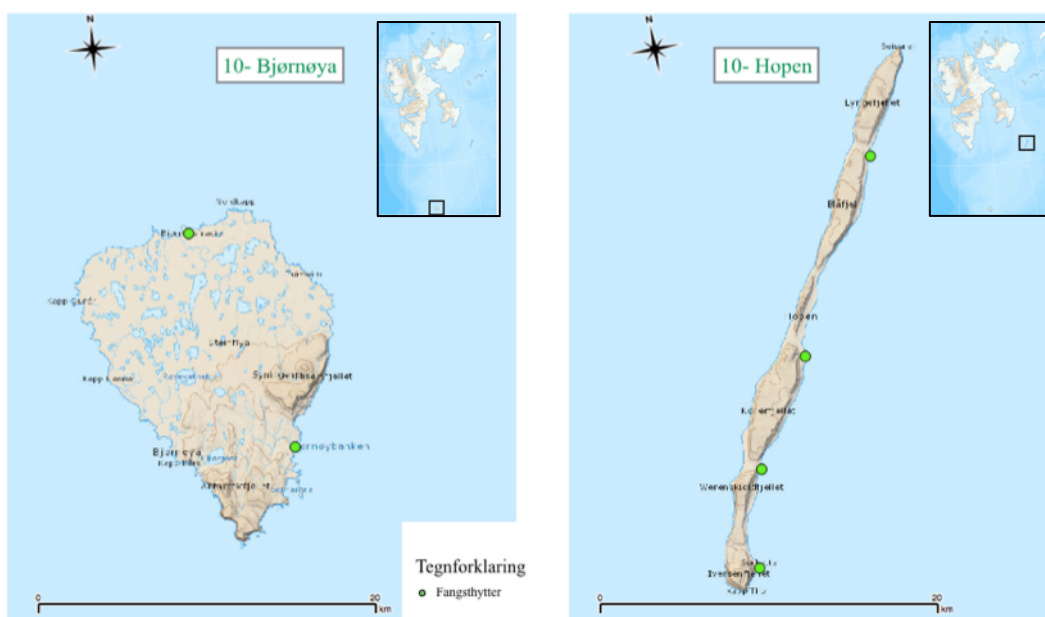

Figur 5: Kartutsnitt over de tre hytter som ligger i innlandet. De er alle plassert i tett tilknytning til hverandre, og ligger i område 7- Isfjorden. De ligger i et dalterreng som knytter vest- og øst Spitsbergen, men tilgjengeligheten til de tre hyttene er størst fra vestkysten. Kartgrunnlag: Norsk Polarinstitutt

Disse tre hyttene skiller seg ut fra majoriteten, men innehar likevel en avstand mellom hverandre som kan kjennes igjen ved de kystnære hyttene. Tettheten mellom hyttene vil bli beskrevet mer i detalj i kapittel 4.3, men det er sentralt å belyse allerede her at tettheten er relativ sammenlignbar uavhengig om hyttene ligger i innlandet eller langs kysten.

Vestlig plassering

Den andre vesentlige tendensen som kan trekkes ut av figur 3, er en dominerende plassering i de vestlige delene i nesten samtlige områder. Det er svært tydelig forskjell på hyttetettheten på vestkysten og østkysten ved de største øyene som Spitsbergen, Nordaustlandet, Edgeøya og Barentsøya. Denne plasseringen er synlig i alle områdene, med unntak av område 10: Bjørnøya & Hopen, se figur 6. I dette området er hyttene i større grad plassert i de østlige områder, og er så å si fraværende i de vestlige områder.

Figur 6: Detaljert kartutsnitt over område 10: Bjørnøya & Hopen. Hyttene registrert i dette område er hovedsakelig plassert i de østlige kystområder, i motsetning til de andre områdene. Kartene markerer bare to hytter på Bjørnøya og fire på Hopen, selv om det totale antallet hytter er åtte. Årsaken er at enkelte hytter ligger tett inntil hverandre og vises dermed som en felles prikk. Den nordligste markering på Bjørnøya representerer både hytte 2- *Hammerfesthuset* og 4- *Tobiesenhuset*. På Hopen representerer punkt nummer to fra sør hytte 65- *Nilsebu* og 182- *Storstadhuset*. Kartgrunnlag: Norsk Polarinstitutt

Den høye forekomsten av hytter orientert langs de vestlige kystområder i område 10, kan være resultat av flere ulike faktorer. Det er tidligere argumentert for at det lokale ressursgrunnlaget kunne være grunn til at hyttene ble plassert i kystnære strøk, og det er tenkelig at den samme faktoren kan forklare ulikheten i den østlige – vestlige plasseringen. I og med at område 10 utgjør den sørligste delen av forskningsområde kan det være annerledes naturforhold, som havstrømmer, havis, geografi, havneforhold og ressursgrunnlag i dette område enn i områder lenger nord. Dette er

elementer som vil bli diskutert mer inngående i kapittel 3.2. I tillegg er det tenkelig at hyttenes plassering var et resultat av samfunnsgeografiske faktorer. Dette vil bli diskutert ytterligere i oppgavens diakrone analyse.

Sammenfatning:

I denne delen av oppgaven har jeg ønsket å presentere hyttenes geografiske plassering, og undersøke i hvilken grad det finnes gjennomgående geografiske trekk ved hyttenes plasseringer.

Ut fra de overnevnte beskrivelsene er det vist at det finnes fangsthytter i alle de geografiske områdene, men i ulik grad. Den primære plassering til hyttene er konsentrert i kystnære strøk, i tett tilknytning til den eksisterende strandlinje. Det finnes hytter både i de ytre - og indre fjordstrøkene, men bare 3 hytter ligger i innlandet uten tett tilknytning til kysten. Det indre alpine fjellandskapet, med isbreer og fjelltopper inneholder ingen registrerte hytter. Det ble også bemerket at de fleste hyttene var plassert langs de vestlige kystområder, med unntak av hyttene i område 10, som hadde en mer østlig dominans.

Fram til nå har utgangspunktet vært å beskrive hyttenes plassering i landskapet og belyse hvilke konstante naturforhold som kan ha vært gjeldene for etableringen av hyttene. For å kunne forstå hvorfor de valgte landskapstypene har vært foretrukket vil jeg videre beskrive det generelle ressursgrunnlaget, og hvordan havisen opptrer i de ulike områdene.

3.2 Ressursgrunnlag og havis

Ved å ta utgangspunkt i at fangsthyttene ble anlagt med en sterk forbindelse med det lokale naturmiljø og de lokale ressursene (Rossnes 1993: 11), vil kunnskap om det lokale ressursgrunnlag gjøre det mulig å forstå fangsthyttenes plassering. I tillegg til de utvalgte ressursene har jeg valgt å diskutere de lokale isforholdene. Dette på bakgrunn av at isforholdene kan ha påvirket tilgjengeligheten til områdene og dermed også plasseringen av fangsthyttene.

For å skape en forståelse av ressursgrunnlaget i de ulike naturmiljøene, vil jeg ta utgangspunkt i en kategorisering som skiller mellom:

- *Overlevelsesressurser*
- *Økonomiske ressurser*

Overlevelsesressurser omfatter de ressurser som gjorde at fangstfolkene kunne overleve gjennom en overvintring, mens de *økonomiske ressursene* innbefatter de ressurser som ble utnyttet med et økonomisk utgangspunkt. Hensikten ved å differensiere mellom disse ressurstypene er å tydeliggjøre hvilke ressurser som har vært tilgjengelige rundt fangsthyttene. Viser det seg at noen hytter har en større nærhet til en av ressurstypene enn andre vil det åpne opp for en interessant tolkning av organiseringen mellom hyttene, og det vil være av stor interesse for videre analyser av hyttene størrelse og konstruksjon. Et hypotetisk utgangspunkt for dette kapittelet er at nærhet til ressursene må ha vært avgjørende både for å overleve fysisk og økonomisk som fangstmann- og kvinne på Svalbard. Noe som betyr at man vil kunne anta at antall fangsthytter og mengden ressurser samsvarer i de ulike områdene. Hvis dette viser seg å stemme vil kunnskap om endringer i ressursgrunnlaget legge grunnlaget for en sentral del av den videre forståelsen av fangsthyttenes bruksverdi.

Overlevelsesressurser

I tillegg til å vise et potensielt levegrunnlag, kan det som blir betegnet som overlevelsesressurser også bidra til betegne den potensielle bruksverdien i de ulike områdene. Begrepet bruksverdi innebærer i denne sammenheng en karakteristikk av mengden personer og lengden på opphold som har vært overkommelig innenfor de ulike områdene. Med utgangspunkt i dette, er det grunnlag for å påstå at områder med store overlevelsesressurser har hatt en større bruksverdi, eller med andre ord, større grunnlag for lengre opphold og flere personer, enn hytter i områder med få ressurser. Med lengre opphold menes i denne sammenheng gjentakende overvintringer. For å kunne bekrefte eller avkrefte denne påstanden er det essensielt å vite noe om ressursenes betydning for fangstfolkene og ressursenes mengde og utbredelse. I dette arbeidet vil de mest sentrale overlevelsesressursene kategoriseres som:

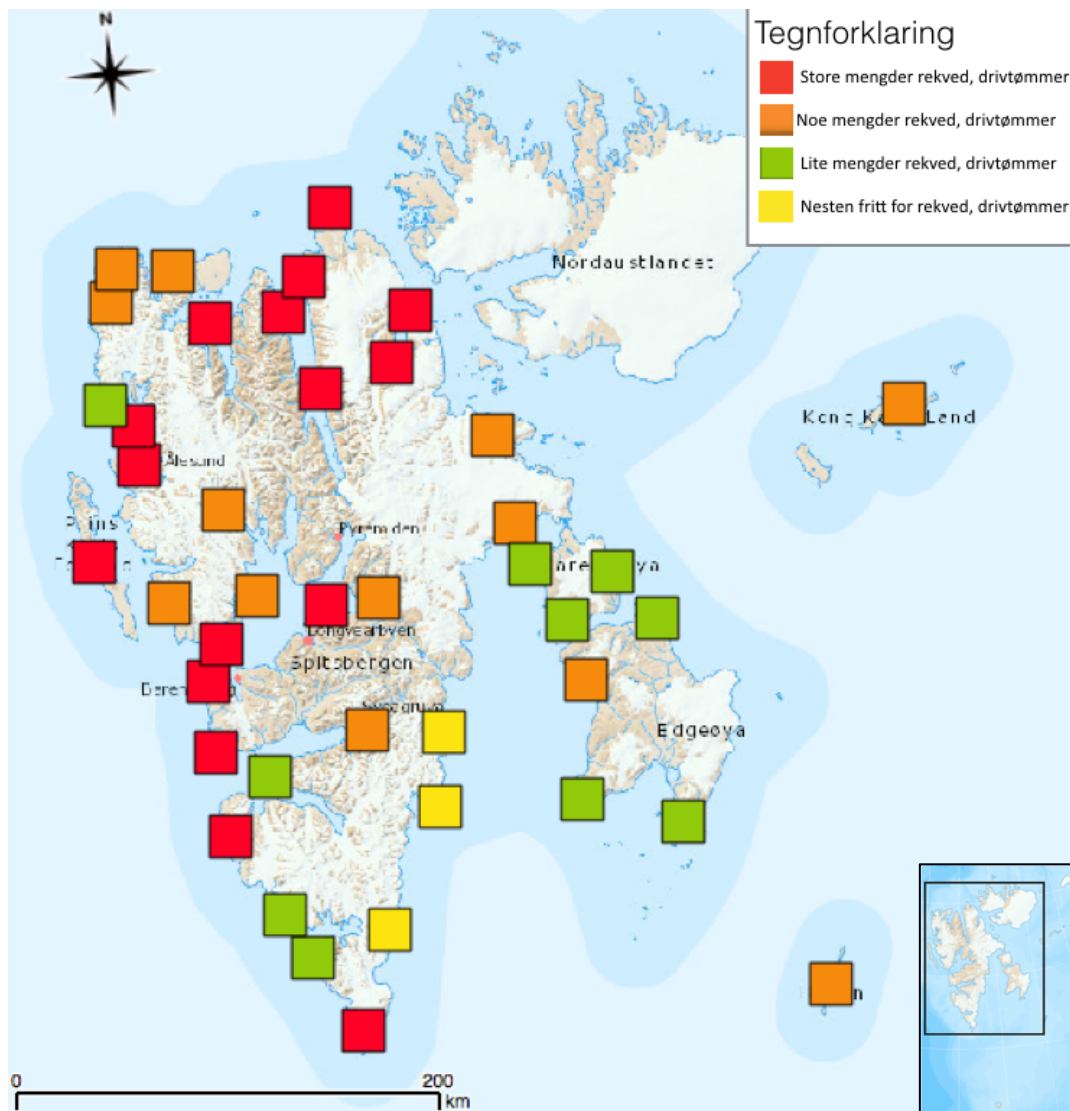
- Ferskvann
- Brensel
- Mat

En detaljert kartstudie av de registrerte hyttene fra figur 2, viser at tilgangen til en ferskvannskilde har hatt en gjennomgående sentral betydning. De fleste hyttene er lokalisert i nærheten av enten elv eller vann/ innsjø. Selv om tilgangen til ferskvann er relativ enkel langs kysten av Svalbard, med elver og småvann i stor utstrekning, finnes det også enkelte hytter som ligger langt fra nærmeste kilde. Et eksempel finnes på Russeholmane, sør for Edgeøya i område 5: Sørøst- Svalbard. Her finnes en hytte (5- *Russeholmane*) uten noen nærliggende ferskvannskilde. Hytten ligger på en flat slette, omtrent 8 moh. og 150 meter fra strandlinjen, i øyens nordlige område (Bohlmann & Hesthammer 2011:11). Øyen er liten og flat, og er omtrentlig 650 meter i nord- sør, og 450 meter øst-vestlig retning. Det ble ikke lokalisert noen ferskvannskilde på hele øyen under dokumentasjonsprosjektet i 2011 (Bohlmann & Hesthammer 2011:11). 5- *Russeholmane* er den eneste hytten på denne øyen, noe som kan underbygge argumentet om ferskvannets betydning. Lite eller ingen tilgang til ferskvann må ha ført til at fangstfolkene i større grad var avhengig av å smelte snø og is i de sesongene det var tilgjengelig, noe som igjen kan bety at hytter uten tilknytning til en sikker kilde med ferskvann, heller ikke var beboelige for lengre perioder i sesonger uten is og snø. Ved slike hytter må det i tillegg ha vært et stort behov for tilgang til brensel.

Svalbard har en arktisk flora, som verken består av trær eller store busker (Hägglöm 1982: 83, Hisdal 1998), noe som gjorde at det primære brenselgrunnlaget for overvintrede norske fangstfolk hovedsakelig bestod av rekved, drivtømmer, kull og andre materialer fra eksisterende bygg eller næringer (Rossnes 1993). I dette arbeidet er typen brensel begrenset til rekved og drivtømmer. Dette er gjort på bakgrunn av at kildegrunnlaget for tilgangen til de resterende brenselressursene er vanskelig å kartlegge innenfor dette arbeidets forutsetninger. Distribusjonen av rekved og drivtømmer er derimot interessant på flere måter. Det er både et resultat av naturforhold som kan sees i sammenheng med forekomsten av havis, som igjen kan knyttes opp mot andre nødvendige ressurser. I tillegg er rekved og drivtømmer en viktig del av konstruksjonen til flere hytter, og er på den måten en ressurs med en interessant mangfoldig verdi.

Mesteparten av rekveden og drivtømmeret som finnes langs kysten av Svalbard har sin opprinnelse fra andre siden av Polhavet. Det er tømmer som stammer fra de Sibirske skoger og har drevet gjennom Sibirs floder og havnet i Polhavets havis og strømmer. Med den transpolare havstrømmen har det blitt ført over Polhavet, før det har nådd kysten av Svalbard (Hellmann, Tegel, Eggertsson, Schweingruber, Blanchette, Kirilyanov, Gärtner, Büntgen 2013: 73, Eggertsson 1994, Arlov 1997:59). I og med at tømmer absorberer vann og dermed etter en tid vil kunne synke, er rekveden og drivtømmeret avhengig av havisen for å kunne klare å transporteres hele veien over Polhavet og nå kysten av Svalbard (Hägglom 1982: 86, Bondevik, Mangerud, Ronnert, Salvigsen 1995: 153). For å kunne nå inn på land er den i tillegg avhengig av åpent vann (Hägglom 1982: 86), noe som betyr at tilgjengeligheten til drivtømmer og rekved langs strandlinjen på Svalbard er et resultat av flere faktorer innenfor et gitt tidsrom.

For å kunne vurdere om, og i tilfelle i hvor stor grad rekved og drivtømmer har hatt betydning for plasseringen av fangsthyttene, er det nødvendig å skape en geografisk oversikt og sammenligne det opp mot hyttenes geografiske lokaliseringmønster. Gjennom skriftlige og muntlige kilder har Gustav Rossnes (1993) beskrevet de geografiske naturforholdene, som var gjeldene for den norske overvintringsfangsten på Svalbard. Figur 7 viser et kartutdrag av Svalbard, med kjente forekomster av rekved og drivtømmer, basert på beskrivelser fra Rossnes (1993).

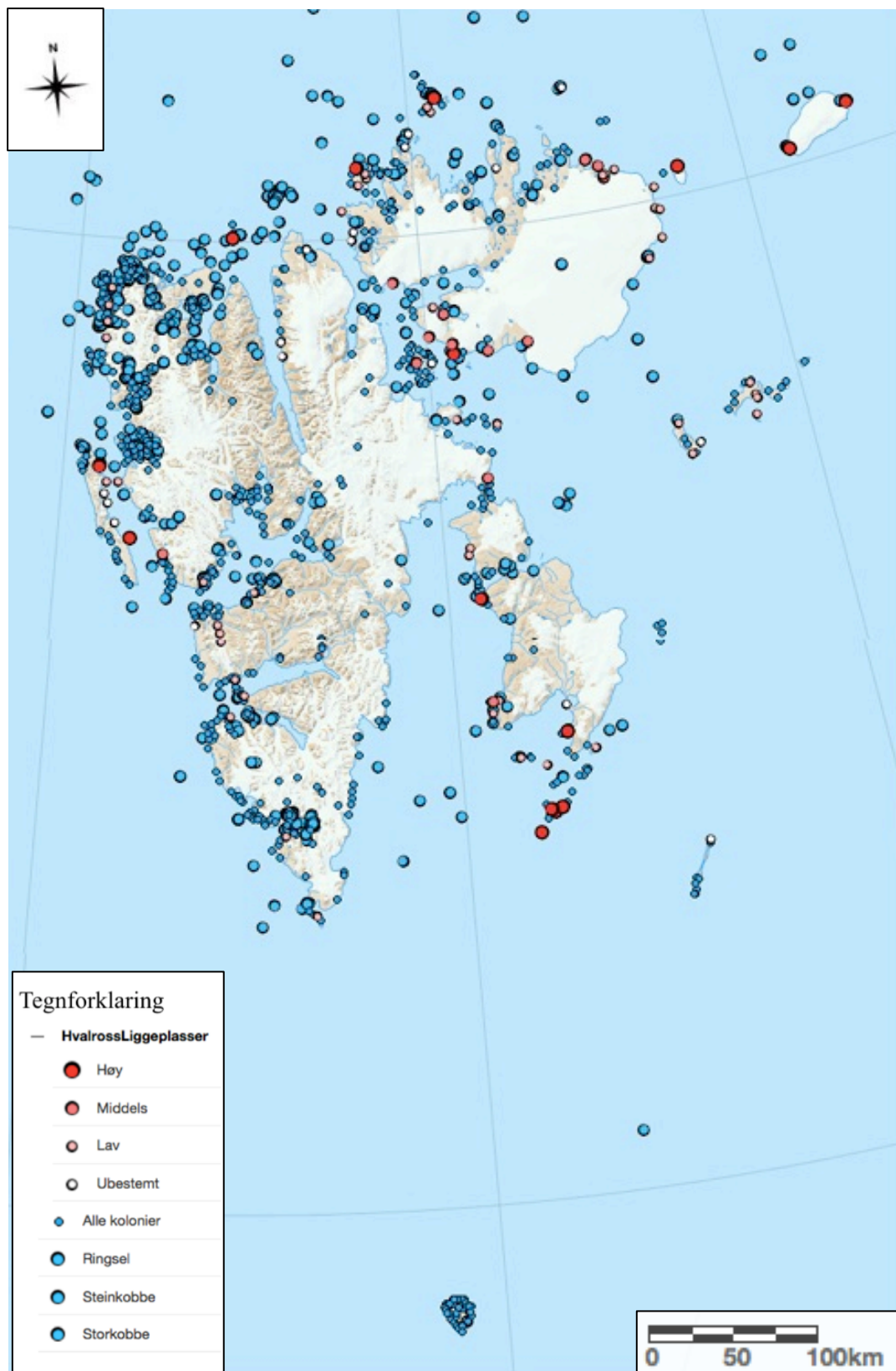
Figur 7: Kartutsnitt over Svalbard med områder med kjente beskrivelser av mengden rekved og drivtømmer. Bjørnøya og Kvitøya er ikke inkludert, da det ikke fantes beskrivelser fra disse områdene. Det samme gjelder for Nordaustlandet. Illustrasjonen må sees som en generell framstilling. De markerte punktene representerer større fangstområder i større utstrekning enn de dekker på dette kartet. Kartgrunnlag: Norsk Polarinstitutt

Figur 7 illustrerer en interessant distribusjon, der de største ansamlingene av rekved og drivved er beskrevet å være langs den vestlige og nordlige del av Spitsbergen. I de sørøstlige områder av Spitsbergen finnes de eneste områdene beskrevet som nesten fri for rekved og drivtømmer. Sammenlignes disse tendensene med den geografiske plasseringen av fangsthyttene, fremstilt i figur 3, dannes flere interessante paralleller. Den sørøstlige kystlinje langs Spitsbergen viser seg å være et område som både er kategorisert som nesten fritt for rekved og drivtømmer i figur 7, og et område med svært liten konsentrasjon av hytter i figur 3. Det motsatte er tilfelle ved den vestlige

og nordlige kysten av Spitsbergen, som både inneholder store mengder rekved og drivtømmer, og innehar en tett konsentrasjon av fangsthytter. Men selv om mengden rekved/drivtømmer og konsentrasjonen av fangsthytter i enkelte områder korrelerer, viser det seg også at dette ikke er en tendens som er gyldig i alle områder. I område 5: Sørøst- Svalbard er tettheten av hytter stor, men mengden rekved og drivtømmer er beskrevet som liten. Og i område 9: Wijdefjorden og Ny- Friesland, er mengden rekved og drivtømmer tilstrekkelig, mens det er et stort fravær av fangsthytter.

Disse observasjonene bekrefter at forholdet mellom fangsthyttenes plassering og tilgjengeligheten til rekved og drivtømmer er kompleks og at den vanskelig kan forklare noen tydelig tendens i en isolert sammenstilling. Framstillingen av forekomsten av rekved og drivtømmer må forstås som varierende og dynamisk, og er som tidligere beskrevet, påvirket av havstrømmer og havis som heller ikke er konstante elementer. Det må også inkluderes at beskrivelsene fra Rossnes (1993) bygger på kilder som ikke lar seg vitenskapelig bekrefte, det er subjektive beskrivelser som kan ha variert både mellom personer og i tid. I tillegg må det medregnes at andre former for brensel, som kull og andre materialer, har vært tilgjengelig og har hatt betydning.

Den siste sentrale overlevelsesressurs inkludert i dette arbeidet, er tilgangen til fersk mat. Selv om fangstfolkene baserte mye av sin diett på medbrakte ressurser, var tilgang til ferske råvarer gjennom vinteren i flere tilfeller nødvendig for å avverge mangelsykdommer, som blant annet skjorbuk. Figur 8 viser en generell oversikt over registrerte observasjoner av dyr som kan ha utgjort en sentral del av de lokale matressursene for fangstfolkene.

Figur 8: Oversiktskart over registrerte observasjoner av liggeplasser for hvalross, sjøfuglkolonier, ringsel, steinkobbe og storkobbe. Hentet fra Svalbardkartet/ Norsk Polarinstitutt.

Figur 8 viser registrerte observasjoner av ringsel, storkobbe, steinkobbe, liggeplasser for hvalross og registrerte sjøfuglkolonier. Dette er en generell beskrivelse som baserer seg på observasjoner i moderne tid, men det er grunn til å tro at disse dyrenes lokale tilstedeværelse er en gyldig referanse til denne oppgavens tidsbegrensning. Forekomst av reinsdyr er ikke inkludert i figur 8, da det ikke finnes presise beskrivelser av de lokale konsentrasjonene av reinsdyr på Svalbard. Men det er viktig å understreke at reinsdyr må regnes som en sentral matressurs for de norske fangstfolkene fram til 1925, da det ble innført fredningstiltak på reinsdyr (Arlov 2003: 32, Rossnes 1993: 21). På generelt grunnlag er de beste jaktområdene på reinsdyr i lavtliggende sletteområder og områder med store åpne daler, noe som inkluderer de fleste områdene på Svalbard, med unntak av de alpine bre- dekkete områder (Staaland 1986, Hisdal 1998).

Hvalrossen finnes i store deler av Arktis og er representert ved grunntvannsområder langs kysten av Svalbard (Vongraven 2014: 117). Den opptrer gjerne i flokk og det er primært på isflak eller ved liggeplassene i strandsonen at jakten på hvalross har blitt foretatt (Hisdal 1998:92). Hvalrossene har vært et bytte for flere fangstkulturer på Svalbard, noe som nesten førte til utryddelse fram til de ble fredet i 1952. Studier av registrerte menneskelige observasjoner av hvalross i tidsrommet 1604-1991 viser et høyest antall hvalross i de sørøstlige og nordlige områdene av Svalbard, særlig konsentrert rundt Edgeøya og Tusenøyane i sørøst, Nordaustlandet i nordøst og de vestlige- og nordlige kystområder av Spitsbergen (Gjertz & Wiik 1994:36,37). Selv om disse tallene ikke sier noe om den endelige mengden hvalross i disse områdene, gir den et inntrykk av hvor mennesker har observert dem, og på den måten er de viktig informasjon for å danne seg et bilde av menneskets jakt på hvalross.

Fugler, egg og dun har vært viktig for fangstfolkene både som en matressurs og som en salgsvare. En av de mest sentrale fugleartene var ærfuglen. Ederdun fra ærfugl var til tider en viktig økonomisk ressurs og kunne til tider utgjøre ca. 10 % av det økonomiske bruttoutbytte for fangstfolkene (Rossnes 1993: 23). I tillegg ble ærfugl brukt som åte i revefellene, samt at både fuglene og eggene var en ettertraktet matressurs (Rossnes 1993). Det pågikk i tillegg jakt på ulike typer gås, lomvi, lundefugl og andre arter (Rossnes 1993:21), samt at fugleegg fra ulike arter sjøfugl var en ettertraktet matressurs. Sjøfugl ble også brukt som åte i fellene. Svalbardrype,

som var en betydelig ressurs for fangstfolkene, er ikke inkludert i figur 8, da det heller ikke her har lyktes å finne lokale beskrivelser av konsentrasjonen.

Figur 8 inneholder registrerte observasjoner av tre typer sel: ringsel, storkobbe og steinkobbe. Dette er de tre ekte selartene som finnes langs Svalbard hele året (Vongraven 2014: 121), og for fangstfolkene var de en ressurs både som mat, åte, salgsvare (spekk) og hundemat (Rossnes 1993:21,22). Steinkobbens leveområde er i hovedsak konsentrert på vestkysten av Spitsbergen og på vestkysten av Prins Karl Forland. Den kan også forekomme i områdene rundt Bjørnøya, men er lite representert i andre områder på Svalbard (Vongraven 2014: 112). Ringselen har en større utbredelse og kan forekomme i hav og fjordstrøkene over hele Svalbard (Vongraven 2014:113). Den er særlig utbredt i fjordene eller langs haviskanten i sommermånedene. Vinterstid befinner den seg mer konsentrert i områder med fastis (Carlens, Lydersen, Krafft, Kovacs 2006: 380). Den føder unger i hulrom under snøen på fjordisen i mars- april noe som kan være svært tiltrekkende for isbjørnen (Hisdal 1998:90, Vongraven 2014:16, 113). Storkobben er vanlig rundt Svalbard, men er ikke like tallrik som ringselen (Hisdal 1998:90). Den foretrekker grunt vann og tilbringer sjelden tid på land, men oppholder seg på isflak eller ved iskanten når den ikke er i sjøen.

Med utgangspunkt i figur 8, er det interessant å undersøke i hvilken grad konsentrasjonene av disse dyrene korresponderer med konsentrasjonen av fangsthytter (figur 2) og rekved /drivtømmer (figur 7). På den måten kan det forhåpentligvis skapes en mer fullstendig forståelse av hvilken betydning disse overlevelsesressursene hadde for fangsthyttenes plassering.

Det finnes flere interessante forbindelser mellom figur 2, 7 og 8. Et betydningsfullt område er den sørøstlige delen av Spitsbergen. Gjennom figur 2 og 7 ble det påvist at det er et område med liten konsentrasjon av både fangsthytter og rekved/ drivtømmer. I figur 8 fremstår dette området også som et område med liten forekomst av nevnte matressurser. En bemerkning er at dette landskapet i tillegg er preget av alpine fjell og bredekkete områder, og innehar få områder som kan karakteriseres som områder med gode levevilkår for reinsdyr. Dette gjør at det, ut fra de tidligere beskrivelser om disse ressursenes betydning, er plausibelt å argumentere for at det lille antall fangsthytter

langs den sørøstlige delen av Spitsbergen har tilknytning til den knappe tilgangen til disse ressursene.

På den motsatte side av Spitsbergen, de vestlige og nordlige kystområder, er situasjonen omvendt. I område 1, 7 og 9 finnes store konsentrasjoner av både fangsthytter, brensel og mat. Noe som gjør det mulig å argumentere for en sammenheng mellom den store tilgangen til ressurser og den store konsentrasjonen av fangsthytter. De to områdene som ble trukket frem i beskrivelsen av forekomsten av rekved og drivtømmer, område 6: Kongsfjorden & Kong Oscar II Land, og Wijdefjorden i område 9, er områder som også er interessante med tanke på konsentrasjonen av matressurser. Område 6: Kongsfjorden & Kong Oscar II Land, innehar en lav konsentrasjon av fangsthytter, men samtidig en tilstrekkelig mengde rekved/drivtømmer og matressurser. Noe som betyr at det må ha vært andre faktorer som har påvirket det lave antallet hytter. Et lignende avvik kan sees i Wijdefjorden i område 9. Innover i Wijdefjorden er det en stor konsentrasjon av hytter, i tillegg til at det finnes store mengder rekved og drivtømmer, men det er til gjengjeld en liten tilgang til matressurser. Det er også beskrevet som et område uten noen stor mengde reinsdyr (Rossnes 1993: 133,137). Disse to områdene er interessante å diskutere med tanke på påstanden, som ble uttrykt innledningsvis i dette kapittelet. Hvis påstanden om at områder med et rikt utvalg av overlevelsesressurser la grunnlag for gjentakende overvintringer for mange personer, er det plausibelt å argumentere for at Wijdefjorden, med sine sparsommelige matressurser, var et område for få personer i korte tidsrom, mens område 6: Kongsfjorden & Kong Oscar II Land var et område med muligheter for repeterende overvintringer for flere personer. Hvis denne påstanden viser seg å være gyldig kan det være et argument for at hyttene hadde ulike roller, og at det arkeologiske materialet kan påvise at det var ulike bruksverdi ved de forskjellige hyttene.

Dette utfallet gjør det betydningsfullt å se hvordan de økonomiske ressursene samsvarer med plasseringen av fangsthyttene. Hvis de økonomiske ressursene har en lignende sammenheng kan det tyde på at det var andre faktorer, som i større grad var avgjørende for plasseringen av hyttene.

Økonomiske ressurser

Dyrelivet på Svalbard varierer stort mellom årstidene, og de ekstreme forholdene har gjort at flere dyrearter har utviklet seg til å tilpasse forholdene (Overrein 2015). Dyr som hadde en økonomisk fortjeneste for fangstfolkene var blant annet isbjørn (både isbjørnskinn og levende isbjørner), polarrev (skinn), ærfugl (dun), storkobbe og annen sel (spekk), reinsdyr (kjøtt, spekk) (Lønø 2014, Rossnes 1993).

De økonomiske ressursene i denne oppgaven er begrenset til å omhandle isbjørn og fjellrev. Det var pelsen fra disse dyrene som stod for hovedandelen av de økonomiske inntektene til de norske fangstfolkene (Rossnes 1993:15). I tillegg representerer isbjørnen og fjellreven hvert sitt biologiske fangstområde, som også omfatter flere av dyrene med mindre økonomisk verdi. Fjellreven lever på land og kan finnes både i de samme områdene som reinsdyr, ryer og langs kysten i nærheten av fuglefjell. Mens isbjørnen lever langs kysten i tilknytning til havisen, i nær tilhørighet til hvalross og de ulike selartene. For å behandle informasjonen om isbjørnen og fjellrevens habitat, samt forstå fangsten på disse dyrene i sammenheng med de tidligere beskrivelsene av fangsthyttenes plassering, vil jeg forsøke å søke svar i følgende tre delspørsmål:

- *Er det markante geografiske skiller mellom reveterreng og isbjørnterreng, eller eksisterer de i samme terreng ?*
- *Hvordan foregikk jakten på fjellrev og isbjørn, og hvilke konsekvenser hadde det for plasseringen av en fangsthytte ?*
- *Er det grunnlag for å tro at fangsten på isbjørn og fjellrev påvirket hyttenes størrelse, konstruksjon, tetthet og bruksverdi ?*

Svarene på disse spørsmålene håper jeg å kunne kombinere med kunnskapen om hyttenes geografiske plassering, det generelle ressursgrunnlag og de kommende undersøkelser av hyttenes relasjoner til hverandre. For å finne ut av dette vil fangstgrunnlaget for isbjørn og fjellrev videre bli beskrevet mer i detalj.

Isbjørn

Isbjørnen, *Ursus maritimus*, utviklet seg fra brunbjørnen for 200 000 – 300 000 år siden. I denne tiden har isbjørnen utviklet seg for å tilpasse seg det marine livet i arktiske forhold, blant annet har den utviklet en hvit pels (Jaklin, Aars, Andersen, Kovacs 2005:3). Det var primært denne pelsen som gjorde den ettertraktet for norske fangstfolk på Svalbard, og da særlig vinterpelsen som den bar mellom november og april (Rossnes 1993:19). Jaktmetodene på isbjørn utviklet seg gjennom perioden, og den mest karakteristiske jaktmetoden ble etter hvert ved hjelp av selvskudd. Et selvskudd bestod av et innebygd våpen, i forskjellige former, og et åte som var festet til våpenets avtrekker. Når isbjørnen kom for å spise av åte, som helst bestod av selspekk, avfyrtes også våpenet og isbjørnen ble forhåpentligvis drept (Lønø 1970). De tidligste kildene som omtaler isbjørnfangst med selvskudd stammer fra begynnelsen av 1900- tallet, og utover 1920- tallet ble selvskuddene utviklet til en effektiv og håndterbar fangstmetode (Lønø 1970: 8,10).

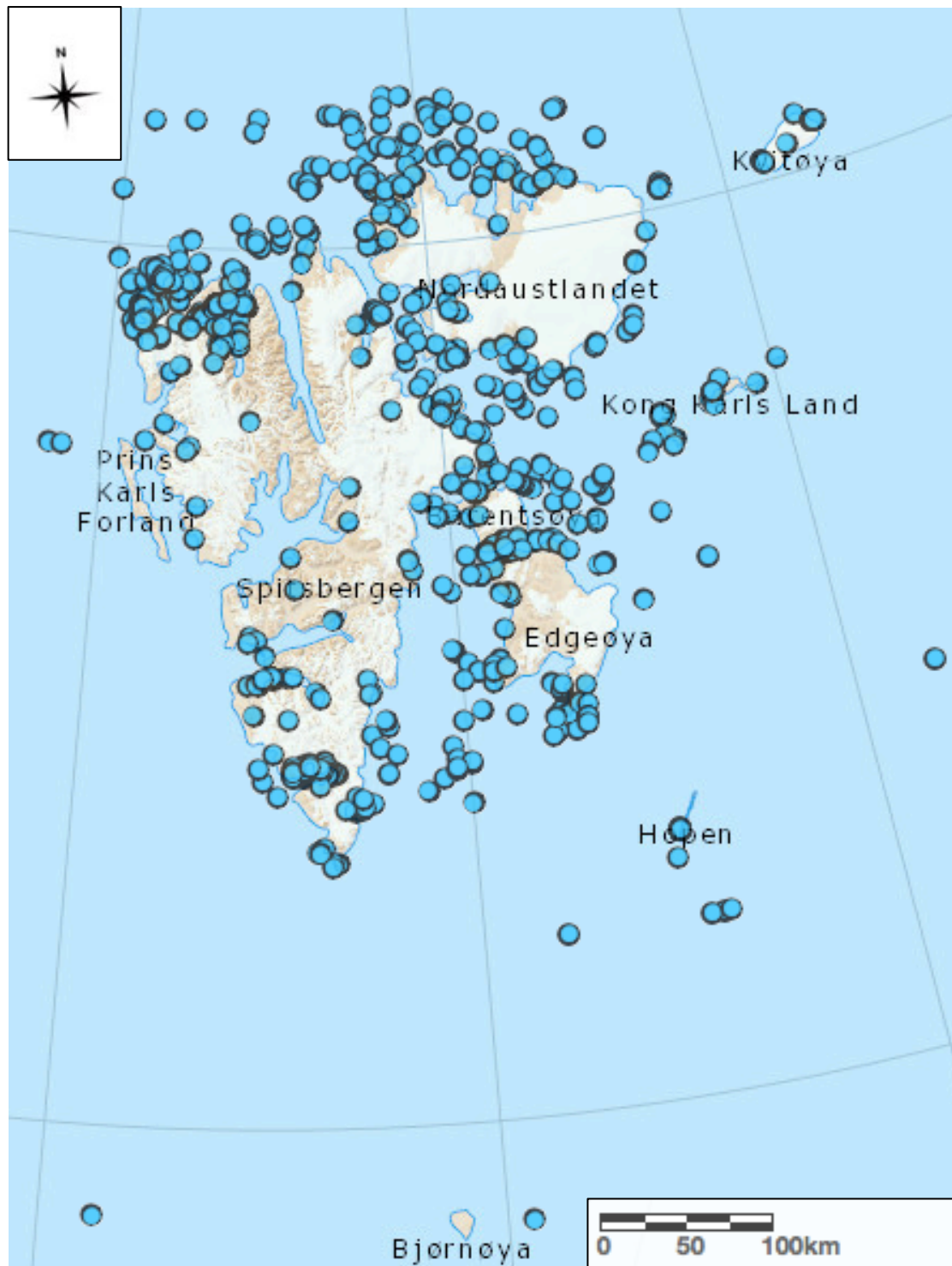

Figur 9: Selvskudd for isbjørn fra Kapp Linné. Laget av bestyrer Tvedt ved Isfjord Radio ca. 1953/54. I denne modellen ville åte ligget i den ene åpningen, festet til avtrekkeren på et gevær, som var installert til den andre enden av kassen. Foto: Svalbard Museum.

Andre former for jakt foregikk også. Utleggelse av gift var en utbredt jaktmetode fra begynnelsen av 1900- tallet. En bit selspekk ble da smurt inn med stryknin og hengt

på en påle som ble utsatt i terrenget. Denne formen for jakt ble forbudt i 1927, men var fortsatt i bruk selv etter 1945 (Lønø 1970: 11) Det ble også jaktet med lemfeller, som ble utsatt i terrenget med åte, men dette var en vanskelig og lite utbredt jaktform (Lønø 1970: 11). I tillegg til stasjonære feller og fangstinnretninger ble isbjørn også jaktet på i en mer aktiv form der fangstfolkene gikk på ski, til fots eller forflyttet seg med hundspann og snøscooter (Lønø 1970: 12).

Isbjørnen kan påtreffes overalt på Svalbard, men oppholder seg for det meste i drivisen og i fastisområder nær drivisen (Mehlum 1989: 94). I tillegg til havisen er fastisområder i fjordene, særlig nær brefonter, områder med stor tetthet av isbjørn om våren. Det er i disse områdene ringselen føder sine unger i huler under snøen om våren, noe som er ettertraktet bytte for isbjørner (Vongraven 2014: 16, 113). En oversikt over registrerte observasjoner av isbjørn på Svalbard per 2009 gir et inntrykk over hvor de største konsentrasjonene befinner seg, se figur 10. Observasjonene er gjort utenfor denne oppgavens tidsbegrensning, men betegner en tendens som er interessant for å forstå isbjørnens tilstedeværelse i de ulike områdene.

Figur 10: Registrerte observasjoner av isbjørn per 2009, markert med blå prikker. Hentet fra Svalbardkartet, Norsk Polarinstitutt.

Figur 10 viser at de fleste observasjoner av isbjørn er gjort i kyststrøkene i område 1: Nordvest- Spitsbergen, 3: Sør- Spitsbergen, 4: Nordøst- Svalbard og 5: Sørøst- Svalbard. I dag vet vi at de viktigste hiområdene for hunnbjørner er konsentrert i den østlige og nordlige området på Svalbard, som Kong Karls Land, Hopen, Edgeøya og

Nordautlandet. Disse hiområdene, mengden sjøis og kaldere vann gjør at disse områdene tradisjonelt har vært de mest isbjørnrike områdene på Svalbard (Aars 2015:5). Området som skiller seg ut med en liten konsentrasjon er kyststrøkene ved den midtre del av Spitsbergen. Særlig område 6: Kongsfjorden & Kong Oscar II Land, 7: Isfjorden og Bjørnøya i område 10.

Fjellrev

Fjellreven (*Vulpes lagopus*), også omtalt som polarrev finnes i to fargevarianter, hvitrev og blårev. Den hvite fjellreven har en hvit vinterpels og en brungrå sommerpels. Den blå fjellreven har en mørkeblå farge på pelsen året rundt, men den blir litt lysere i vintermånedene (Fuglei & Ims 2008: 177). Det er vinterpelsen reven bar i månedene mellom november og april som var grunnen til at den ble en ettertraktet fangstvare (Rossnes 1993: 19). Det finnes ingen estimater over fjellrevbestanden for hele Svalbard, men over et område på 900 km² sentralt på Spitsbergen er det estimert en tetthet på 1-2 reproduserende rev per 10 km² (Vongraven 2014: 127).

Selv om fjellreven finnes både i lavlandet og i høyfjellet er antallet høyest i de områder der tilgangen på mat er størst. Et slikt område er steinurer under fuglefjell langs kysten, der reven har tilgang på både egg og fugleunger i sommersesongen (Hisdal 1998:87, Fuglei & Ims 2008: 180). Marint føde og sjøfugl står for størstedelen av kosten i sommersesong, mens rype, reinsdyrskrotter, og kadavre av sel kan utgjøre dietten gjennom vinteren (Eide, Stien, Prestrud, Yoccoz,, Fuglei 2012, Fuglei, Oritsland, Prestrud 2003). Norske fangstfolk jaktet fjellrev med både revesaks og lemfeller, men det var lemfeller som var mest utbredt (Rossnes 1993), se figur 11. Disse fellene ble utplassert i terrenget og krevde jevnlig tilsyn.

Figur 11: Rester etter en nedslått revefelle. Ved aktivt bruk ville lemmen blitt holdt oppe av en stikke med et åte festet på. Når reven kom for å spise åte og rørte ved stikken ville lemmen med steinene falle over den. På den måten døde reven uten at pelsen ble ødelagt. Foto: Anders Bache

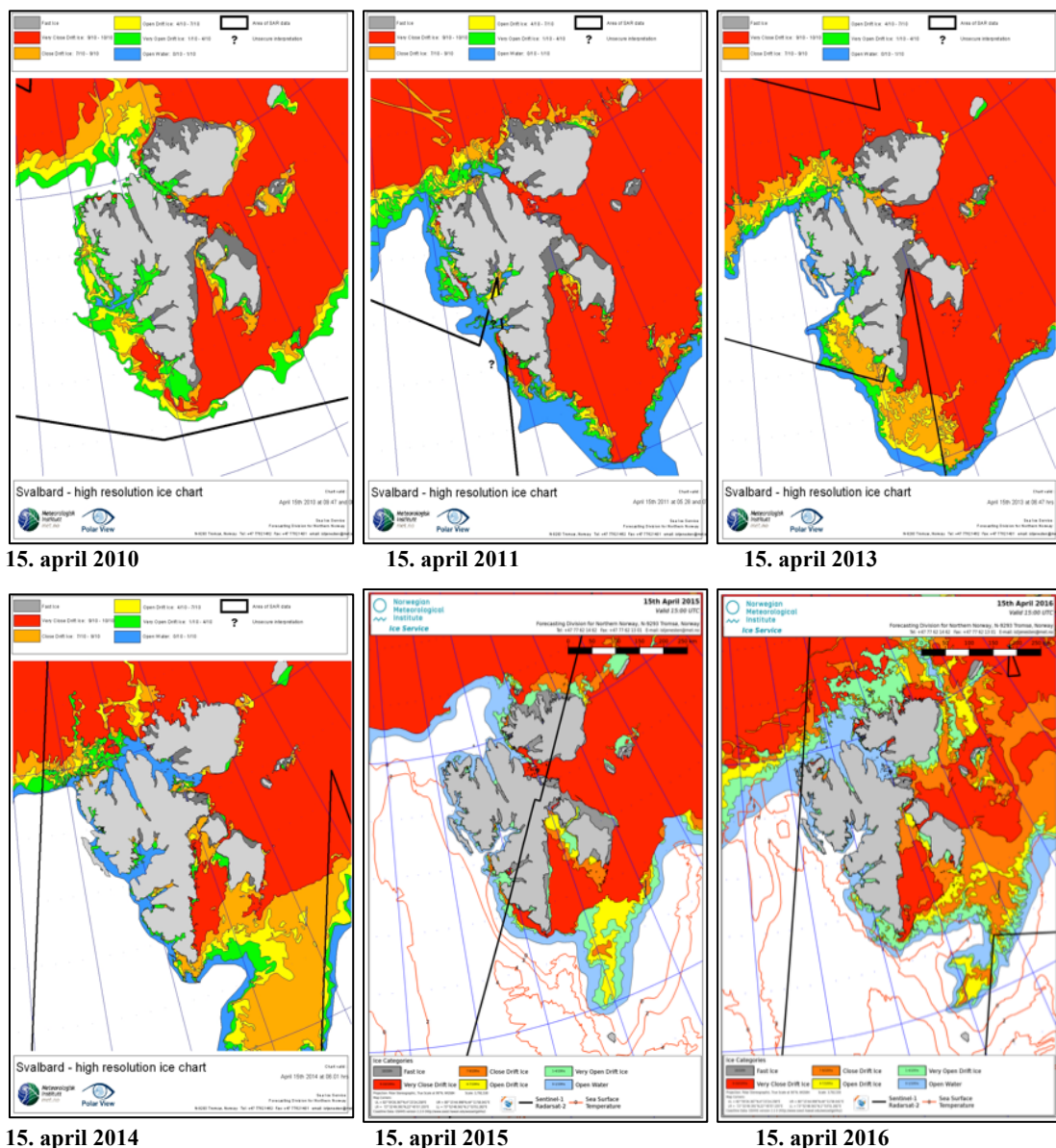
Revefangst med lemfeller har, som selvskuddsfangst på isbjørn, vært en fangstform som har utnyttet mye av landskapet og krevd store områder. Det er en fangstform uten klare begrensninger for størrelsen på fangstområde, noe som kan bety at et fangstområde kan ha omfattet flere hytter, og at hyttene innad i et område kan ha hatt ulik betydning. Dette kan videre brukes som et argument for å forstå fangsthyttenes relasjon til hverandre. Denne relasjonen vil bli beskrevet mer detaljert i den diakrone analysedelen, men det er interessant å belyse at de arkeologiske kildene kan uttrykke et mønster som kan omfatte en forbindelse med fangsthyttene allerede på dette stadiet.

Havis

En annen viktig faktor som har hatt innvirkning på både ressursgrunnlaget og områdenes tilgjengelighet er havisen. Med den kom ressurser som rekved, drivved, sel og isbjørn, men samtidig førte den også med seg begrensninger med tanke på tilgjengelighet og bevegelighet for fangstfolkene. Dette gjør at havisens utbredelse kan være en sentral faktor for å forstå fangsthyttenes eksistens og naturmiljø.

Havis dannes når den øverste delen av sjøvannet fryser til, noe som er et resultat av temperaturen og saltmengden i havet. Disse faktorene gjør at det skilles mellom ulike vannmasser rundt Svalbard: atlantisk - og arktisk vann. Det arktiske vannet har en

lavere temperatur og mer konkret saltholdighet enn det atlantiske vannet (Cokelet, Tervalon, Bellingham 2008, Vongraven 2014: 164, Sakshaug, Bjørge, Gulliksen, Loeng, Mehlum 1994: 26). Vannmassene beveges rundt kysten på Svalbard av flere fremherskende havstrømmer. Vest-Spitsbergenstrømmen bringer atlantisk vann nordover langs vestkysten av Spitsbergen, og fra nord fører Øst-Spitsbergenstrømmen kaldere arktisk vann fra Polhavet nedover langs de østlige områder av Svalbard (Vongraven 2014: 163, Sakshaug et al., 1994: 27). Det atlantiske vannet som føres opp langs vestkysten av Spitsbergen er en viktig årsak til at det finnes mindre havis her, enn langs de østlige områder, som får påfyll av kaldere vann fra Polhavet. Data om utbredelsen av sjøis blir i dag innhentet og formidlet av Norsk Metrologisk Institutt, og gjort tilgjengelig via Istjenesten (http://polarview.met.no/index_HI.html). Med utgangspunkt i perioden med størst utbredelse viser figur 12 mengden sjøis ved Svalbard fra en valgt dato i april, i årene 2010, 2011, 2013, 2014, 2015, 2016. Selv om disse årene ikke er innenfor oppgavens tidsbegrensning, er de viktig for å skape et inntrykk av de sesongmessige variasjonene og de generelle trendene til utbredelsen av havis rundt Svalbard. Fargegraderingen på kartene i figur 12 graderes fra grå, som illustrerer fastis, til rød som illustrerer veldig tett sjøis. Oransje, gul og grønn viser ulike grader av tettpakket is, mens blå og hvit symboliserer åpent hav.

Figur 12: Kart over isutbredelse fra 15. april, fra 2010, 2011, 2013, 2014, 2015, 2016. Hentet fra Istjenesten, Norsk Meteorologiske Institutt.

Disse utvalgte iskartene viser tydelige variasjoner fra år til år, men samtidig kommer det fram to dominerende tendenser.

- I alle år er isen mest dominerende i de østlige og nordlige områder.
- Området langs det midterste området av Vest-Spitsbergen er generelt fri for stor mengder sjøis, selv i perioden med størst utbredelse.

Dette er tendenser som stemmer overens med beskrivelsene av havstrømmene, der Vest-Spitsbergenstrømmen med sitt varme vann bidrar til å holde vestkysten isfri, mens Øst-Spitsbergenstrømmen fører med seg is og kaldere vann ned fra Polhavet. Ved å inkludere beskrivelsene om jaktterrenget for fjellrev og isbjørn, gjør figur 12

det mulig, på et generelt grunnlag å argumentere for at områdene som ble beskrevet som reveterreng har mindre havis enn områder som ble beskrevet som isbjørnterreng. Dette kan også bety at reveterrengene kan ha vært mer tilgjengelige, men at isbjørnterrene inneholdt mer rekved / drivtømmer.

3.3 Lokaliseringsmønster: Geografiske og ressursmessige forutsetninger

I de foregående kapitlene har jeg ønsket å presentere de mest sentrale ressursene tilknyttet den norske overvintringsfangsten, og søkt etter generelle sammenhenger som kunne knyttes opp mot hyttenes geografiske plassering. På grunnlag av de overnevnte beskrivelsene er det mulig å forsøke å svare på de tre innledende delspørsmålene som ble stilt i begynnelsen av dette kapitlet:

- *Er det markante geografiske skiller mellom reveterreng og isbjørnterreng, eller eksisterer de i samme terreng ?*
- *Hvordan foregikk jakten på fjellrev og isbjørn, og hvilke konsekvenser hadde det for plasseringen av en fangsthytte ?*
- *Er det grunnlag for å tro at fangsten på isbjørn og fjellrev påvirket hyttenes størrelse, konstruksjon, tetthet og bruksverdi ?*

Som en generell inndeling kan de vestlige- og nordlige kyststrøk av Svalbard beskrives som primære reveterreng, mens de nordøstlige og sørlige områder kan beskrives som isbjørnterreng. Denne kategoriseringen viser seg også å korrespondere med den generelle utbredelsen av havis. På grunnlag av denne inndelingen er det sannsynlig å argumentere for at noen hytter ble opprettet med et primært utgangspunkt om å fange større mengde isbjørn eller fjellrev enn andre. I tillegg viste det seg at det ikke var noen stor forskjell i antall hytter i områdene beskrevet som primære reveterreng og isbjørnterreng. For eksempel er område 7: Isfjorden omtalt som et primært reveterreng, mens område 5: Sørøst- Svalbard et område med mye isbjørn, men begge områder har et høyt antall hytter. På en annen side innehar område 3: Sør- Spitsbergen, som blir beskrevet som et godt fangstområde for isbjørn, og

område 2: Prins Karl Forland, som ble omtalt som et rikt reveterreng, et lavt antall hytter.

Område 6: Kongsfjorden & Kong Oscar II Land og Wijdefjorden i område 9 er områder som viser en mer sammensatt kompleksitet med hensyn til hyttenes ressursgrunnlag. Område 6 er et område med rike overlevelsesressurser og få antall hytter. Derimot er Wijdefjorden i område 9 et område som innehar et høyt antall hytter, men konsentrasjonen av blant annet matressurser er beskrevet som lav. Disse to områdene er interessante å diskutere med tanke på påstanden som ble uttrykt innledningsvis i dette kapittelet, om at hyttene kunne ha ulik roller og forskjellig bruksverdi. Med en liten mengde tilgjengelige matressurser er det plausibelt å tro at hyttene i Wijdefjorden ikke kan ha lagt grunnlaget for mange personer over lang tid, og at situasjonen er annerledes i område 6, der det er færre hytter over et område med større mengder matressurser. Ut fra disse beskrivelsene kan en påstå at hyttene i Wijdefjorden enten hadde en sterk tilknytning til hverandre, slik at det var mulig å utnytte store deler av område, eller at det var et lite antall personer som tok i bruk hyttene i kortere perioder. Dette er sentrale poenger å bringe med videre i analysen om hyttenes relasjon til hverandre, for hvis hyttene hadde ulike bruksområder vil det muligens kunne uttrykkes gjennom hyttenes størrelse, konstruksjon og tetthet til andre hytter.

Jaktformene med selvskuddskasser og lemfeller har krevd et stort jaktterreng, og det er grunnlag for å argumentere for at disse jaktformene frembrakte et behov av å ha hytter i en relativ tetthet til hverandre. Ved å ta i bruk flere hytter må det ha vært mulighet til å utplassere flere feller og dermed utvide det tilgjengelige jaktterreng. Det er likevel problematisk å tyde noen generelle trekk med tanke på tettheten av hytter basert på de ulike ressusterreng. De isbjørnrike områdene har en mindre variasjon i hyttenes tetthet, men det gjør det likevel vanskelig å bruke ressursene som en primær årsak til hyttetettheten i de ulike områdene.

4. Fangsthyttenes relasjon til hverandre

Med en forståelse av årsakene til hyttenes geografiske plassering vil det videre være interessant å forsøke å forstå om, og i så fall i hvilken grad, hyttene hadde en relasjon til hverandre.

Som et analytisk utgangspunkt velger jeg å påstå at det var en sammenheng mellom hyttenes størrelse og antall personer som bodde i hver hytte. Dette gjør jeg på grunnlag av en tanke om at det i omgivelsene på Svalbard, der polarvinteren har vært kald, mørk og tilgangen til brensel, mat og ressurser har vært begrenset til det som var medbrakt og det landet ga, er urimelig å tro at de bygde større hytter enn det var behov for. Hvis det viser seg å være en geografisk variasjon i hyttenes størrelse, er det derfor rimelig å tolke det som at det var en tilsvarende variasjon av mengde personer i de ulike områdene. Kombineres dette med en sammenligning av tettheten mellom hyttene vil det kunne oppstå interessante mønstre. Det vil for eksempel være av stor interesse å se om det er geografisk variasjon mellom store og små hytter, eller med andre ord om det var noen områder med grunnlag for flere personer i hver hytte enn i andre. Særlig interessant vil det være å se om det var en differanse mellom det som tidligere ble omtalt som primære isbjørnterrenng og fjellrevterrenng. I tillegg vil det være interessant å se om det var noen likhet mellom konstruksjonen i de ulike terrengene. Slike mønstre kan fortelle mye om hvordan og i hvor stor grad områdene har blitt tatt i bruk.

For å kunne undersøke dette vil jeg ta utgangspunkt i følgende tre faktorer:

- Hyttenes størrelse
- Hyttenes form og konstruksjon
- Tettheten mellom hyttene

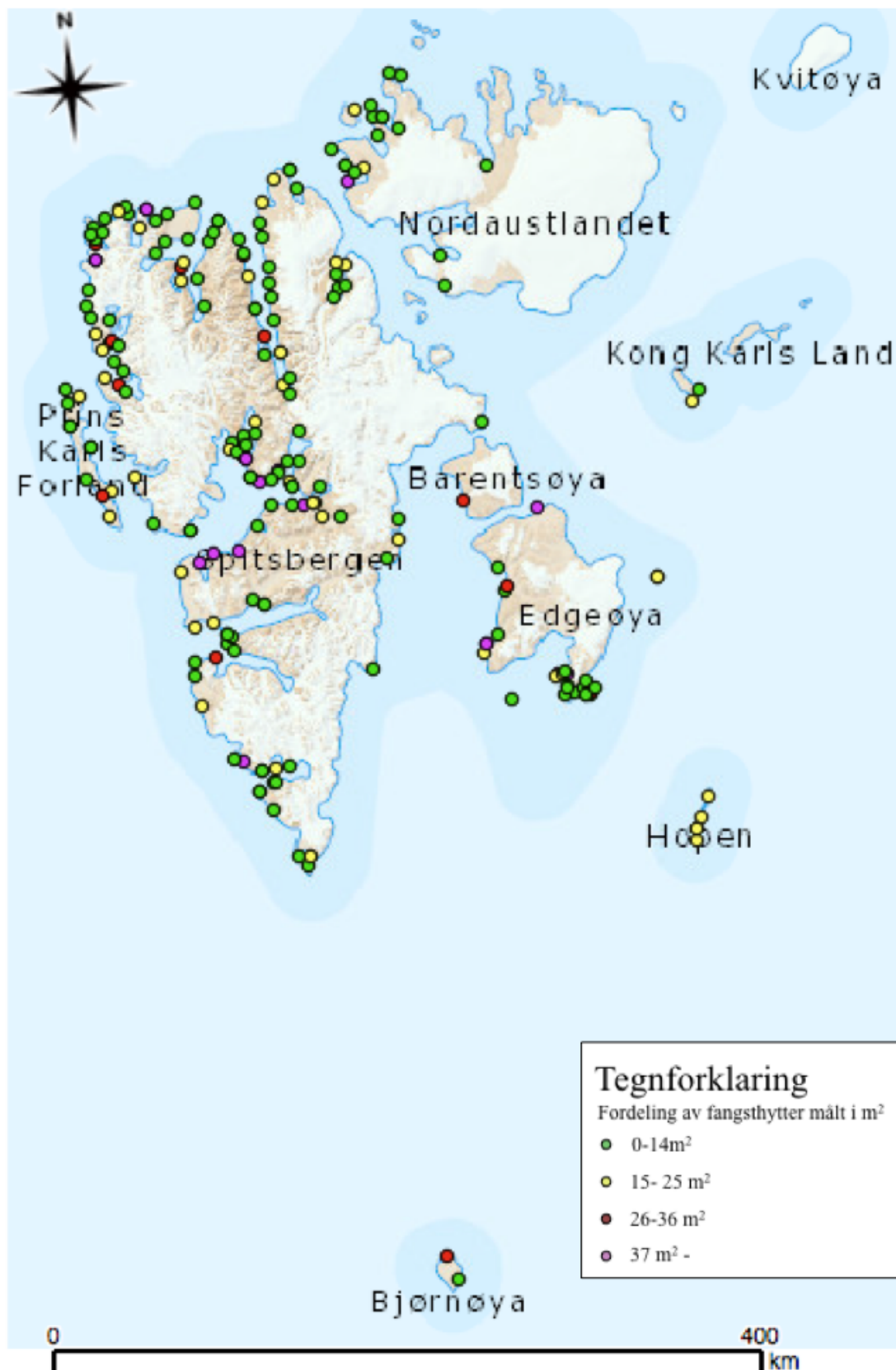
Ved å fokusere på disse variablene vil jeg forsøke å finne svar på følgende delspørsmål:

- *Finnes det variasjoner i hyttenes form, størrelse og plassering til hverandre ?*
- *Er det mulig å spore en geografisk tilknytning til eventuelle variasjoner mellom hyttene ?*
- *Hva slags likheter og variasjoner finnes mellom hyttene i områdene som ble betegnet som fangstområder for fjellrev og isbjørn ?*
- *Finnes det en sammenheng mellom avstanden mellom hyttene og hyttenes konstruksjon og størrelse ?*

Ved å søke svar på disse spørsmålene er målet å finne ut mer om bakgrunnen til hyttenes geografiske plassering, hvordan de har relatert seg til hverandre og de lokale ressursene.

4.1 Fangsthyttenes størrelse

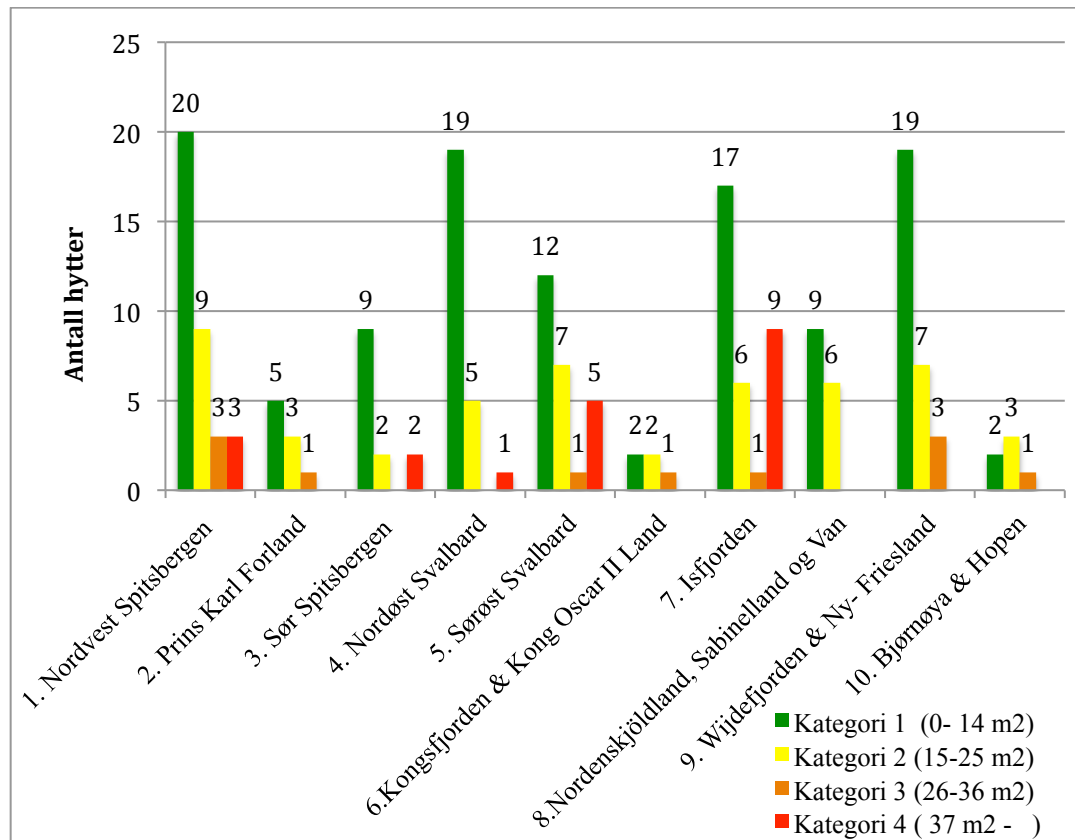
Hyttenes størrelse er en faktor som kan gi et inntrykk av hvordan områdene har vært utnyttet. Figur 13 viser en kartografisk oversikt over alle hyttene fordelt på størrelse. Figuren er delt opp i 4 kategorier (kategori 1: 0-14m², kategori 2: 15- 25 m², kategori 3: 26-36 m², kategori 4: 37 m² -). Oversikten over hyttenes størrelser er hovedsakelig hentet fra Reymert & Moen (2015), komplementert med målinger fra Sysselmannens dokumentasjonsrapporter fra 2008- 2013 (Planke & Wammen 2008, Bohlmann & Surlykke Fink 2009, 2010, Bohlmann & Hesthammer 2011, 2012, 2013).

Figur 13: Oversikt over spredningen av fangsthyttene basert på hyttenes størrelse i m². Basert på data fra Reymert & Moen (2015) og Sysselmannens dokumentasjonsrapporter 2008- 2013. Kartgrunnlag Norsk Polarinstitutt.

Denne oversikten må sees som en generell oversikt. Målene har flere feilkilder, som kan gjøre denne sammenligningen problematisk. Sammenligningsgrunnlaget baserer seg på utvendige mål av hyttene og tuftene etter dem, men det er usikkerhet om alle hyttene er målt med samme teknikk og metode. Ved de hyttene som bare innehar innvendig mål er det gjort en grundig vurdering av veggens tykkelse og andre faktorer for å avgjøre hyttens ytre mål.

Av denne oppgavens 246 hytter er det bare 193 som utgjør dette sammenligningsgrunnlaget. De 53 som er utelatt mangler tilstrekkelig mål. Av de 193 hyttene som er inkludert er det gjort 196 målinger. Årsaken til at det er flere målinger enn hytter er at det ved to hytter (1- *Ebeltoftthamna 1822* , 158- *Trinityhamna*) finnes henholdsvis mål av to og tre tufter som alle er medregnet. Målene av hyttene tar utgangspunkt i hvordan hyttene fremstår i dag. Noe som gjør at påbygget tilbygg, forrom og andre bygningselementer er inkludert, elementer som i enkelte tilfeller ble oppført etter hyttene. For å få en mer detaljert oversikt over hyttenes størrelse er de samme tallene presentert som en tabell i figur 14.

Figur 14: Oversikt over fangsthyttenes størrelse målt i m², fordelt over de geografiske områdene. Basert på data fra Reymert & Moen (2015).

Sett ut fra disse sammensetningene er det tydelig at flesteparten av hyttene tilhører kategori 1, som inkluderer hytter med en størrelse mellom 0- 14 m². Denne kategorien utgjør 58% av det totale antallet. Kategori 2 (15 -25 m²) utgjør 26% , kategori 3 (26 – 36 m²) utgjør den laveste verdien ved bare 6 %, mens kategori 4, som representerer hyttene som er 37m² og større, utgjør 10 % av det totale antallet. Figur 14 illustrerer i tillegg en generell overvekt av de minste hyttene i åtte av de ti områdene, med unntak av område 6 og 10, som har lave verdier uten spesiell forskjell mellom de ulike kategoriene. Blant de andre åtte områdene dominerer de minste hyttene (kategori 1), mens det er færrest hytter i kategori 3.

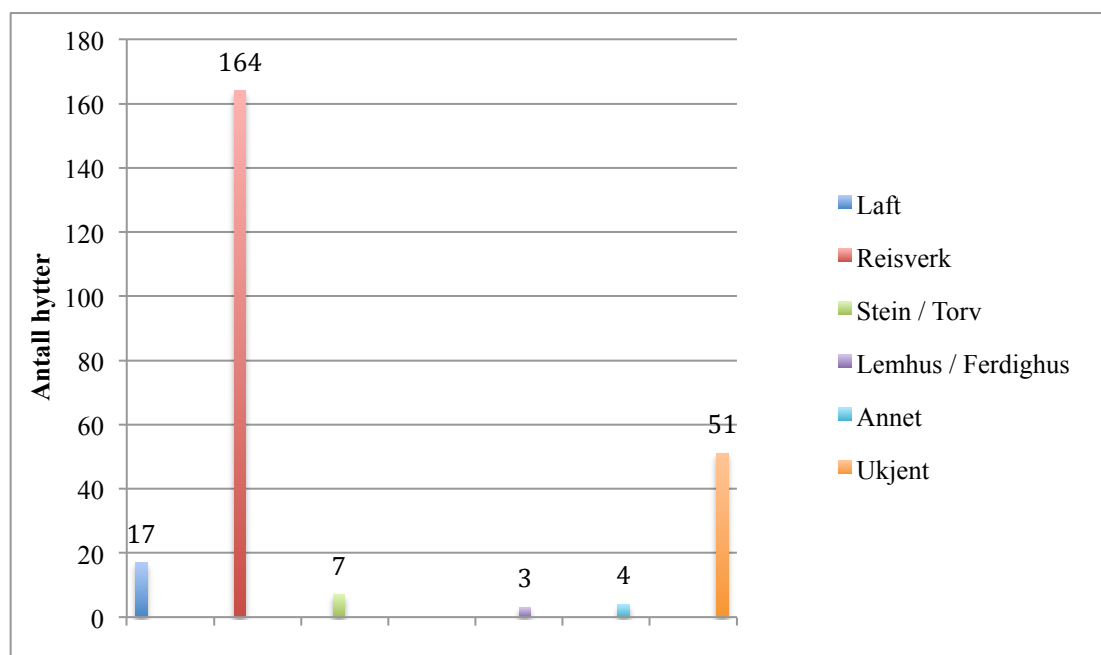
På grunnlag av denne oversikten er det vanskelig å konkludere med store geografiske variasjoner i hyttenes størrelser. Tallene for de største og minste hyttene viser likevel en viss geografisk spredning. Ingen av de tre største hyttene ligger i samme område (20- *Henry Ette*, Nordøst- Svalbard, 121 m². 44- *Biscayarhuken*, Nordvest- Spitsbergen, 67,8 m². 11- *Møllers Hytte*, Sørøst –Svalbard, 67,22 m²). Men de ni minste hyttene ligger fordelt på tre områder (Nordøst- Svalbard: 2 hytter, Isfjorden: 1 hytte og Nordvest- Spitsbergen: 6 hytter). Variasjonene er dog for små for å kunne konkludere med noen tydelige geografiske skiller. Likevel er det enkelte områder som har verdier som skiller seg ut. Området 7: Isfjorden har det høyeste antallet av de største hytter, og har like mange eller flere hytter i denne kategorien enn område 10, 8, 6, 3 og 2 har av kategorien av de minste hytter. En interessant observasjon er likheten i variablene mellom område 7 og 5. De ulike verdiene i de forskjellige kategoriene er relativt synkrone. Østkysten av Spitsbergen er også et interessant område og inneholder, i tillegg til et svært lite antall hytter, ingen hytter tilhørende kategori 3 og 4, noe som kan bidra til å argumentere for at ressursgrunnlaget hadde påvirkning på hyttestørrelsen.

Sammenligner enn beskrivelsene av hyttenes størrelse med de foregående beskrivelsene av hyttenes geografiske plassering og ressursgrunnlag, er det vanskelig å se noen stor forskjell mellom områder som ble beskrevet som fangstområder for isbjørn (område 9, 8, 5, 4, 3) og områdene som ble beskrevet som fangstområder med størst konsentrasjon av fjellrev (område 1, 2, 6, 7, 10).

Innledningsvis i dette kapittelet ble det presentert en påstand om at hyttenes størrelse hadde en relasjon til antall beboere. Det ble argumentert for at store hytter var bygget for å romme flere personer enn små hytter. Ut fra denne argumentasjonen vil områder med en hovedvekt av store hytter kunne være områder med grunnlag for flere personer, enn områder med små hytter. Dette vil kunne være en sentral indikator for informasjon om både det lokale ressursgrunnlaget og de ulike jaktformene. På bakgrunn av det som er beskrevet i dette kapittelet er det vanskelig å spore noen generell forskjell ved hyttenes størrelse i de ulike jaktterreng for isbjørn og fjellrev. Både de nordlige midtre og sørlige områder inneholder en stor konsentrasjon av både de minste og de største hyttene. Derfor må det antas, ut fra påstanden om hyttenes størrelse hadde en relasjon til antall personer, at det ikke var noen stor forskjell i antall personer i de ulike jaktterrengene og at jaktformene på isbjørn og fjellrev krevde omtrent samme antall personer.

4.2 Konstruksjon

I tillegg til størrelse kan hyttenes konstruksjon illustrere likheter og variasjoner i de ulike geografiske områdene. Ulike konstruksjoner ville kunne fortelle noe om behov, utnyttelse av landskapet, trender og metoder. Figur 15 inneholder informasjon om hyttenes ulike konstruksjonsformer, hentet fra Reymert & Moen (2015).

Figur 15: Oversikt over variasjonen i konstruksjonsmetoder og materiale. Opplysninger hentet fra Reymert & Moen 2015.

Figur 15 tar utgangspunkt i fem konkrete konstruksjonsformer. *Laft* er en kategori for de hyttene som består av liggende stokker som med ulike teknikker er koblet sammen i hjørnene. *Reisverk* er en konstruksjonsform som beskriver vegger som består av tette, stående plankevegger som bærer taket (Reymert & Moen 2015: 6). Kategorien *Stein/ Torv* inkluderer hytter som er beskrevet som torv-, stein- eller jordgammer og hytter oppbygget med stein – eller torvvegger med stor betydning for konstruksjonen. De tre hyttene som er karakterisert som *Lemhus/ Ferdighus* består av prefabrikkerte lemmer og veggelementer som er satt sammen. Kategorien *Annet* inkluderer de som er bygget av vrakrester eller annet lokalt materiale, og som er satt sammen i en konstruksjon som ikke passer inn i det øvrige. Hyttene som er plassert innenfor kategorien *Ukjent* er hytter der det ikke kjennes noen kjent konstruksjonsform. Det er ikke skilt mellom de ulike takkonstruksjonene, men som beskrevet i materialkatalogen varierer det mellom pulttak (et flatt, skrått tak), dobbelt pulttak (to pulttak satt sammen ved høyeste kant) og saltak (et tak bestående av to flater som møtes øverst i et møne) (Reymert & Moen 2015: 6, Gympel 2000: 114). Under følger noen eksempler på ulike konstruksjonstyper og kombinasjoner:

Bilde 1: Eksempel på hytte bygget med reisverk med pulttak (170:Nymoen).

Foto: Anders Bache.

Bilde 2: Eksempel på hytte bygget med reisverk og laftet drivved, med pulttak. (153:Gråhuken II).

Foto: Anders Bache.

Bilde 3: Eksempel på hytte bygget med reisverk med saltak (131:Bjørnhamna II).

Foto: Anders Bache.

Bilde 4: Eksempel på hytte med reisverk og dobbelt pulttak (140:Texas Bar).

Foto: Anders Bache

Bilde 5: Eksempel på lemhus, med tilbygg med pulttak (25:Kapp Lee).

Foto: Anders Bache

Bilde 6: Eksempel på bindingsverk med saltak, 1 ½ etasje (128:Fredheim).

Bindingsverk er inkludert i kategorien *annet*. Foto: Anders Bache

Figur 15 viser at reisverk var den dominerende konstruksjonsformen, og at det er en stor andel av hyttene som ikke har en kjent konstruksjonsform. Ved å ta i bruk en mer beskrivende informasjon om konstruksjonen, gjengitt i materialkatalogen, understrekes også forskjellen mellom hyttene som er bygget av lokalt og medbrakt materiale. En nærmere undersøkelse av hyttene tilhørende kategori *Laft* viser at av de sytten hyttene som er bygget i lafteteknikk, er bare åtte beskrevet som hytter bygget av lokalt materiale som rekved. De resterende består enten av medbrakt materiale

eller mangler informasjon. Av de fire hyttene som er beskrevet innenfor kategorien *Annet* består ingen av medbrakt materiale, men hovedsakelig av stein, rekved, vrakrester og annet innsamlet materiale. Alle de syv hyttene som i omfattende grad er bygget opp av stein og torv består av lokale ”råvarer”, i tillegg finnes det to hytter blant kategorien *Reisverk* som inneholder beskrivelser av bruk av rekved. Det er dermed tjueen hytter som i betydelig grad består av konstruksjonsmateriale hentet lokalt på Svalbard. Dette utgjør 11,7 % av den samlede mengden hytter som har en kjent konstruksjonsform, noe som betyr at hoveddelen av hyttene bestod av medbrakte materialer, og at det bare unntaksvis ble benyttet lokale ressurser til bygging av hytter.

I konstruksjonsbeskrivelsene i materialkatalogen finnes også eksempler på hytter som er flyttet og gjenbrukt andre steder på Svalbard, og hytter som har blitt bygget opp av materialer fra andre hytter. Et eksempel på slik gjenbruk av materiale er hytte 56- *Gammelhytta*, som består av materialer fra både hytte 46- *Sveltihjel* og 14- *Nisjahuset*.

Bilde 7: Hytte 56- *Gammelhytta*, bilde tatt våren 2016. Hytten har gjennomgått restaurering , flytting og vedlikehold i moderne tid, men er opprinnelig oppbygget av blant annet av materiale fra andre nærliggende fangsthytter. Foto: Anders Bache

Beskrivelsene av hyttenes konstruksjon viser at det var en varierende konstruksjonsform, men at reisverk var den dominerende formen, og at flesteparten av hyttene var bygget av medbrakte materialer. Et hypotetisk utgangspunkt for undersøkelsene av hyttenes konstruksjon var å undersøke geografiske variasjoner i konstruksjonen som kunne settes i sammenheng med størrelse, ressursgrunnlag og hyttenes geografiske plassering. Det er vanskelig å se noen geografiske skillelinjer

mellom de ulike konstruksjonsformene og heller ingen tydelig sammenheng mellom variasjonen i hyttenes størrelse og konstruksjon. I en isolert kontekst kan likevel konstruksjonen si noen om enkelthyttenes eksistens, med hensyn til materialvalg og konstruksjonsform, men det er få tydelige generelle sammenligningstrekk mellom de ulike hyttene.

4.3 Tetthet

Basert på kunnskapen som fram til nå har blitt presentert om fangsthyttene, kan en analyse av tettheten være en viktig faktor for å forstå hyttenes plassering og relasjon til hverandre. Blant annet vil det kunne være et viktig argument for å belyse om hyttene hadde ulik betydning og rollefordeling. På et generelt grunnlag er det tydelig at noen hytter har hatt en så tett geografisk tilknytning at hvis de har vært i bruk samtidig, må de ha hatt en relasjonell forbindelse. Andre hytter har vært mer isolert, med en avstand på over 20 kilometer til nærmeste hytte, mens de fleste har hatt en distanse på mellom 5- 20 kilometer mellom hverandre. For å kunne diskutere disse generelle trekkene mer detaljert vil jeg i dette kapitlet trekke frem eksempler fra tre ulike landskapsformer.

Figur 16 er en fremstilling av hyttene i område 2: Prins Karl Forland, og fungerer som et eksempel på hvordan tettheten varierer på en øy med ulike topografiske forhold.

Figur 16: Kartoversikt over registrerte fangsthytter på Prins Karl Forland. Enkelte hytter ligger så tett at de vises som et punkt. Nord for Forlandsøyene ligger to hytter (42- *Hyttevatnan*, 205- *Håkstadhytta*). På Andeneset, på østkysten i midtre del ligger to hytter (201- *Andeneset* , 219- *Andeneset*). Kartgrunnlag: Norsk Polarinstitutt.

På Prins Karl Forland finnes fire hytter med mindre enn 500 meters avstand i luftlinje til hverandre, mens de andre har mindre enn 15 kilometer i luftlinje langs lavt sletteland eller strandlinje til nærmeste andre hytte. Et unntak er hyttene ved Andeneset, markert som den midterste prikken i figur 16, på østkysten av Prins Karl Forland. Disse har en distanse på omtrent 10 kilometer i luftlinje til nærmeste andre hytte på vestkysten, men da i et særskult kupert terreng. Nærmeste hytte langs østkysten ligger omtrent 30 kilometer i luftlinje i både nordlig og sørlig retning. Dette kan bety at hyttene langs vestkysten av Prins Karl Forland muligens hadde en tettere relasjon til hverandre enn hyttene langs østkysten. På bakgrunn av figur 13 og 14 kan det avleses at ingen av hyttene på Prins Karl Forland representerer størrelseskategori 4. Dette kan støtte opp om at de enten var bygget for et lite antall personer eller at personene i større grad var spredt rundt om de ulike hyttene.

Et annet interessant eksempel i tilknytning til hyttenes tetthet er de tre innlandshyttene som ble beskrevet i figur 5. Disse tre hyttene har en omtrentlig avstand av 10 kilometer i luftlinje mellom seg. 88- *Rundfjellhytta* har cirka 10 kilometer til Sassenfjorden i vest og 195-*Rundhaughytta* har omtrentlig 25 kilometer til Agardhbukta i øst, men da i et variert og kupert terreng. Disse hyttene tilhører også de to minste størrelseskategoriene og med bakgrunn i påstanden om at mindre hytter inneholdt færre personer, er det grunnlag for enten å forstå disse hyttene isolert som en base for flere små fangstpartier eller i en sammenheng med større hytter i vest.

Et tydelig element i begge disse geografiske eksemplene er hvordan topografiske forhold, som kupert terreng og vanskelig tilgjengelighet, kan ha hatt en betydning for tettheten mellom hyttene. Fremstillingen av hyttene i Wijdefjorden, vist i figur 4, kan også brukes som et eksempel på hvordan tettheten varierer i et topografisk fjordlandskap. Ingen av hyttene i Wijdefjorden ligger mer enn 20 kilometer fra nærmeste andre hytte, og de ligger alle i tett tilknytning til strandlinjen, med tilnærmet like mange hytter på hver sin side av fjorden. I Wijdefjorden er landskapet preget av flere isfrie daler. Med unntak av Mittag-Leflerbreen, som ligger i enden av fjorden, er det bare tre andre breer som når ned til kysten (Bohlmann & Hesthammer 2012: 7) og de ligger alle langs østkysten. Satt i sammenheng med at Wijdefjorden er en fjord som normalt ikke pleier å fryse til før nyttår (Rossnes 1993: 133), noe som kan ha gjort den lite farbar gjennom enkelte deler av vinteren, kan tilgjengeligheten og topografien være en av grunnene til at det var nødvendig å etablere hytter i nærliggende avstand til hverandre og at tettheten dermed ikke alene var styrt av noen sosial relasjon. De fleste hyttene i Wijdefjorden tilhører størrelseskategori 1, men det er innslag av hytter tilhørende kategori 2 og 3. Det er derimot ingen tydelig sammenheng mellom størrelse og tettheten.

I disse tre eksemplene vises en stor variasjon i hyttenes tetthet, men også en tett tilknytning til det topografiske landskap. Det er likevel problematisk å konkludere med noen relasjon mellom hyttene basert på denne fremstillingen, da dette sammenligningsgrunnlaget ikke sier noe om hvorvidt hyttene har eksistert samtidig eller hvordan de er tatt i bruk.

4.4 Relasjonen mellom hyttenes størrelse, konstruksjon og tetthet.

Gjennom kapittel 4 har det vært satt fokus på fangsthyttenes relasjon til hverandre. Ved å sammenligne hyttenes størrelse, konstruksjon og tetthet har det vært et mål å undersøke om det var mulig å spore en relasjon mellom hyttene ut fra disse kriteriene. Kapittelet ble innledet med følgende delspørsmål :

- *Finnes det variasjoner i hyttenes form, størrelse og plassering til hverandre ?*
- *Er det mulig å spore en geografisk tilknytning til eventuelle variasjoner mellom hyttene ?*
- *Hva slags likheter og variasjoner finnes mellom hyttene i områdene som ble betegnet som fangstområder for fjellrev og isbjørn ?*
- *Finnes det en sammenheng mellom avstanden mellom hyttene og hyttenes konstruksjon og størrelse ?*

Det har derimot vist seg vanskelig å spore et generelt mønster basert på det tidligere inndelte fangstområde. Det finnes variasjoner i både størrelse, konstruksjon og tetthet i både reve- og isbjørnterreg, men det er vanskelig å spore noen generell relasjon på bakgrunn av disse elementene i et synkront perspektiv.

5. Fangsthyttenes synkrone lokaliseringmønster

Målet med den synkrone analysen har vært å undersøke fangsthyttenes relasjon til de topografiske forhold, det lokale ressursgrunnlaget og hverandre, og samtidig vise hva slags kunnskap som kan hentes ut fra de materielle kildene alene. I den synkrone analysen har tidsaspektet vært statisk, altså har alle fangsthyttene blitt oppfattet som tidløse innenfor en fase, noe som har gjort det mulig å ekskludere fangsthyttene fra sin historiske og tematiske kontekst. Sammenfattet har de viktigste distribusjonsmessige og arkitektoniske elementene vist seg å være følgende:

- Det er stor geografisk variasjon i fangsthyttenes plassering, men det finnes fangsthytter i alle områder.
- Hyttenes plassering er hovedsakelig begrenset til kystnære strøk.
- Det er stor variasjon i hyttenes størrelse, alle områder inneholder hytter i ulike størrelseskategorier.
- Hyttenes tetthet varierer i stor grad i alle områder.
- Reisverk er den dominerende konstruksjonsformen, men det finnes flere unntak.

Ved å sammenligne disse tendensene med det tilgjengelige ressursgrunnlaget ble det mulig å påvise følgende punkter :

- Med sin kystnære plassering ligger hyttene strategisk for å utnytte både marine og landbaserte ressurser.
- De fleste hytter ligger i en relativ nærhet til en eller flere ressurser, som ferskvann, brensel, mat, jakt- og fangstressurser.
- Antall hytter og størrelsen varierte i både det som ble karakterisert som primære isbjørnterreg og fjellrevterreg.

Hyttenes kystnære plassering gjør det naturlig å forstå dem som et uttrykk for at fangstfolkene utnyttet både marine- og landfaste ressurser. Fordelingen av hytter i de ulike områder er derimot vanskelig å forklare basert på tilgangen til ressurser. I noen områder er ressursgrunnlaget lite og hyttetettheten høy (eksempel: Wijdefjorden i område 9), mens andre områder har en liten mengde hytter, men et rikt utvalg av ressurser (eksempel: område 6: Kongsfjorden & Kong Oscar II Land). I tillegg til den varierende geografiske plasseringen viste det seg at variasjonene i størrelse, konstruksjon og tetthet også var vanskelig å tolke utelukkende ut fra de arkeologiske kildene.

En studie som kan ha sammenlignende verdi for denne oppgavens synkrone analyse ble, i årene mellom 2003-2008, gjennomført på forhistoriske bosetningsspor tilhørende Thule- kulturen på Nordøstgrønland gjennom den lille istid (1400 – 1850 evt). Ved Clavering Ø og Wollaston Forland på Nordøstgrønland ble det kartlagt spor etter flere ulike typer bosetninger (Grønnow et al. 2011: 962). De arkeologiske

bosetningssporene viste rester etter vinterboplasser (strukturer etter torvhus), og sommerboplasser (stenringer etter telt). Ved å kartlegge spredningen av de ulike bosetningstypene var det mulig å danne en forståelse av hvordan Thule- kulturen hadde forflyttet seg i forhold til de sesongmessige variasjonene og ressursene (Grønnow et al. 2011: 964). Med andre ord skapte den tidløse samtidigheten en forståelse av Thule-kulturens mobilitet. For denne oppgaven er undersøkelsene på Nordgrønland interessante fordi de viser hvordan en kontekstuell tidløshet kan fortelle noe om et bosetningsmønster. Eksempelvis hvordan kulturell mobilitet kan gjøre seg synlig i et arkeologisk materiale.

Et element som har vært problematisk å finne svar på gjennom den synkrone analysen, har vært i hvilken grad fangsthyttene var relatert til hverandre og hvordan fangstkulturens mobilitet kunne avspeiles i lokaliseringsmønsteret. En av forutsetningene for denne oppgavens synkrone analyse var at fangsthyttenes lokale naturforhold og ressursgrunnlag var avgjørende for deres plassering. Hvis overvintringsfangsten på Svalbard derimot tolkes som en fangstkultur med stor grad av mobilitet, åpner det seg flere mulige tolkninger av fangsthyttenes lokaliseringsmønster. Hvis fangsthyttene tolkes med en sterk relasjon til hverandre, vil en kunne forstå hver spesifikk hytte som et ledd i en fullstendig utnyttelse av landskapet. Noe som betyr at hver hytte ikke nødvendigvis trengte å ha tilgang til alle slags nødvendige ressurser, men at den som en del av en helhet bare trengte en direkte tilgang til enkelte ressurser. Ved å understreke hvordan en forståelse av fangstkulturens mobilitet kunne bidratt til å forklare fangsthyttenes geografiske plassering, ønsker jeg her å belyse en av begrensningene ved en synkron analyse på dette materialet. For ved å inkludere en større forståelse av mobilitets-begrepet, kunne jeg gjennom den synkrone analysen argumentert for at plasseringen av en fangsthytte ikke nødvendigvis bare ble avgjort av de ulike naturforhold og ressursgrunnlag, men at hyttene også kan ha påvirket hverandres plassering. Ved å for eksempel inkludere elementer som lagring og foredling av ressursene, spredning av fangstutstyr mellom hyttene og kunnskap om hyttenes standard (Smith 2003:165), kunne analysen hatt et større potensial for å påvise hyttenes eventuelle gjensidige forbindelser. Grunnen til at disse elementene er utelatt er at dette ville ha innebåret en omfattende arkeologisk kartlegging av hele Svalbard, noe som ikke var gjennomførbart innenfor dette prosjektets rammer. Av den grunn blir problemstillingen om hvordan fangsthyttene

kan påvise fangstkulturens mobilitet et svært sentralt spørsmål i den diakrone analysen. I et diakront perspektiv, som inkluderer bruk av historiske kilder, vil det være muligheter for å utforske hvilke hytter som har vært i bruk samtidig, hvordan fangsten har foregått og i hvilken grad samfunnsmessige faktorer har påvirket relasjonen mellom fangsthyttene.

Tendensene som kommer frem i den synkrone analysen viser at de materielle kildene har, når de blir sammenlignet i en statisk tidsforståelse, stor verdi for å belyse de generelle særpreg i fangsthyttenes lokaliseringmønster. For å forstå hvorfor og hvordan det synkrone perspektiv skapte de forklaringene som det gjorde, vil jeg videre utdype noen sentrale teoretiske og metodiske forutsetninger som lå til grunn for den synkrone analysen.

5.1 Den synkrone studiens forutsetninger : ***Tidløshet, det normale og det særegne***

I et overordnet perspektiv kan en si at denne oppgavens tematikk omhandler bosetningsspor fra et fangstsamfunn fordelt over 150 år, og den synkrone analysens oppgave har vært å forstå disse sporene opp mot de naturlige forhold. Hensikten med denne analysen har vært å synliggjøre stabilitet og endring i fangsthyttenes lokaliseringmønster over et langt tidsperspektiv. For å forstå hvordan det synkrone perspektiv har evnet å skape de generelle tendensene som ble konkludert med i forrige kapittel, vil jeg videre fremheve tre essensielle begreper som ligger til grunn for det synkrone perspektivets potensial og begrensning.

Tidløshet

I en overordnet beskrivelse er den synkrone analysens hensikt å oppfatte materialet i en tidløs kontekst. Fredrik Barth (1970:19) benyttet begrepet *synkron komparasjon* og beskrev det som en tidløs sammenstilling, der sammenligninger ble gjort uten hensyn til sin egen tidsreferanse (Barth 1970: 19). Denne tidløse sammenstillingen bryter på mange måter med arkeologifagets generelle tidsdefinerende tolkningsramme, der den kronologiske tidsdifferansen alltid har vært et sentralt element.

Hypotesen om at objekter som er nært knyttet til hverandre i tid har en tettere relasjon, enn objekter med en stor tidshorisont mellom seg, er en tanke som har vært gjeldende helt siden de første kronologier ble skapt innenfor arkeologi (Burström 1989: 38, Lucas 2005: 115, Stenholm 2012). Denne tradisjonelle hypotesen skaper en bevissthet som i en tidshistorisk forstand kan oppsummeres i avviket mellom ”nå” og ”da”. I et synkront perspektiv forbyttes dette avviket med noe som ligger imellom og omfavner alt, en forståelse av et øyeblikk som er ”her”. I dette konstante tidsbegrepet, ”her”, skapes både en stillestående følelse av tid og en potensiell relasjon mellom objektene.

Ved å oppfatte alle fangsthyttene i et tidløst øyeblikk skapte denne oppgavens synkrone analyse et sammenligningsgrunnlag basert på andre kriterier enn tid. På den måten kunne den, som Fredrik Barth beskriver gjennom sitt antropologisk perspektiv, skape orden og forklare hvilke faktorer som preget variasjonen (Barth 1970: 20). I dette tilfelle var det de geografiske forhold og det lokale ressursgrunnlag tilknyttet fangsthyttene på Svalbard, som satte rammene for dette tidløse systemet. Ved å tolke disse elementene som konstante og uforandrede elementer ble alle hyttene forstått under samme naturforhold, noe som kan ha bidratt til en generalisering som ikke nødvendigvis var gyldig i fangsthyttenes samtid.

Det normale og det særegne

Det synkrone perspektivets tidløshet og stabilitet skapte en mulighet til å generalisere mellom det normale og det særegne i fangsthyttenes lokaliseringsmønster. I innledning til kapittel 5 ble det listet opp generelle tendenser som gjorde seg synlige gjennom den synkrone analysen. Disse tendensene var gjennomgående trekk, som hver for seg markerte en generell normalitet. Ved å finne ut hva som kunne betegnes som normalt, er det også mulig å belyse det som var særegent. Et av de generelle trekkene var fangsthyttenes kystnære plassering. Av alle de 246 hyttene, var det bare tre som var lokalisert i innlandet. Den kystnære plasseringen ble dermed normalen, mens en innlandsplassering ble noe særegent. En slik inndeling kunne resultere i at de tre innlandshyttene, hvis ikke kunnskapen om dem allerede var kjent, hadde blitt forstått som noe egenartet og enkeltstående, noe som kunne skapt en misvisende fortolkning. Et sammenlignbart eksempel kan hentes fra studier om arkeologiske bosetningsmønstre i Øst-Norge fra år 8000 – 2500 fvt. Det arkeologiske

kildegrunnlaget av mesolittiske og neolittiske bosetningsspor i Øst- Norge, strekker seg fra høyfjellet på Hardangervidda til kystnære strøk ved Oslofjorden (Boaz 1998). I et geografisk perspektiv skiller bosetningssporene på høyfjellet på Hardangervidda seg fra de mer lavtliggende lokalitetene, noe som bidro til at de i lang tid ble tolket å tilhøre en egen atskilt høyfjellskultur (Indrelid 1994:13). Tolkningene bar ofte preg av et lite kunnskapsgrunnlag, og manglende kritisk vurdering av funnkonteksten (Indrelid 1994:13). Flere utgravningsprosjekter på Hardangervidda utover 1950-tallet, og en generell utvikling i arkeologiske dateringsmetoder, bidro etter hvert til en generell forståelse av at det fantes klare forbindelser mellom bosetningssporene i lavlandet i øst og vest og høyfjellet på Hardangervidda (Indrelid 1994: 15, 273, Boaz 1998:40). Dette førte til at bosetningssporene på Hardangervidda gikk fra å representere en stabil og konstant høyfjellskultur, til å bli en del av en større dynamisk kulturutvikling, som spredte seg over hele Sør- Norge. Dette eksempelet viser hvordan en tydelig normalitet kan bidra til å skape feilaktige tolkninger av det som skiller seg ut.

Gjennom en inndeling mellom det normale og særegne, er det kunnskap om hva som skaper det normale, og hva som gjør at noe faller utenfor, som virkelig kan bidra til å belyse en kulturs grunnleggende trekk. Denne problemstillingen kommer tydelig frem i analysen om fangsthyttenes konstruksjon. 164 av de 195 fangsthyttene med kjent konstruksjon bestod av reisverk. De andre hyttene bestod enten av laft (17 stykker), stein/ torv (7 stykker), lemhus/ferdighus (3 stykker), annet (4 stykker). Denne fordelingen gjør det interessant å spørre både hvorfor reisverk ble den normale konstruksjonsformen, men også hvorfor noen hytter er bygget på annet vis. Gjennom et synkront perspektiv er det derimot vanskelig å finne svar på dette. Den stabile og tidløse tilstanden gjør det problematisk å forklare hvorfor medbrakt reisverk ble valgt så ofte, men også hvorfor de lokale ressursene som drivved, jord og stein, eller de mer ferdigstilte lemhusene representerte unntaket.

Den synkrone analysens begrensninger gir dermed forhåpninger om at den diakrone analysen, som med sitt historiske perspektiv og tilgang til historiske kilder, kan sette denne problemstillingen opp mot hyttens brukshistorie og sosiokulturelle sammenheng.

Sammenfatning

Den synkrone analysen (del I) har tatt utgangspunkt i følgende forskningsspørsmål:

På hvilken måte avspeiler ressursforholdet, de geografiske forhold og den sosiale organiseringen seg i et arkeologisk lokaliseringsmønster?

For å oppsummere de overnevnte beskrivelser viser den synkrone analysen at ressursforholdet og de geografiske forhold er to av flere sentrale elementer som ligger til grunn for fangsthyttenes lokaliseringsmønster. Ved å skape en sammenlignende tidløshet var det mulig å betrakte alle hyttene opp mot et felles stabilt sammenligningsgrunnlag, og på den måten skape et inntrykk av hva som kunne karakteriseres som normalt og hva som skilte seg ut. Den tydeligste tendensen ved de geografiske forhold var at den største andelen av hyttene var plassert i kystnære strøk. Noe som ga et inntrykk av hvilke ressurser og andre naturlige kriterier som hadde betydning for opprettelse av en fangsthytte. Det var også en tydelig fordeling av antall hytter i de forskjellige geografiske områdene. En videre diakron studie med tilgang til historiske kilder, vil kunne gi mer kunnskap om hvordan utbyggingen utviklet seg i de ulike geografiske områdene over tid. En tydelig dominerende tendens fantes også ved hyttenes konstruksjon, der reisverk var den klart dominerende formen. Det var derimot problematisk å forklare årsaken til dette ut fra den synkrone tidsfasen. I sammenligningen av hyttenes tetthet var det en tydelig geografisk variasjon, noe som kunne forklares med en tilknytning til de topografiske forhold, men det tidløse sammenligningsgrunnlaget gjorde det vanskelig å skape noe grunnlag for å forklare noen ytterligere sosial relasjon mellom hyttene.

Ved å utdype egenskapene ved den synkrone *tidløshet, det normale og særegne*, har jeg ønsket å belyse hva som lå til grunn for tendensene som det ble konkludert med i den synkrone analysen. Alle disse begrepene har til felles at de fokuserer på noe konstant. Ved at de definerer en konstant tidsfølelse, et konstant sammenligningsgrunnlag og en konstant normalitet, synliggjøres de generelle tendensene. I en videre diakron analyse vil disse tendensene først og fremst bli testet opp mot en bevegelig tidshorisont, noe som vil gjøre det mulig å undersøke gyldigheten og årsaken til at de oppstod.

DEL II: DIAKRON ANALYSE AV FANGSTHYTTENE PÅ SVALBARD

Oppgavens Del II har som mål å utdype relasjonen mellom det arkeologiske materialet og de skriftlige kildene. Gjennom et diakront perspektiv vil fangsthyttene bli forstått i en kulturell utviklingskjede, der endringer i form, plassering, konstruksjon og tetthet vil kunne sammenlignes over tid og belyses i en historisk fremstilling. På den måten vil den historiske utviklingen kunne søke etter mulige sammenhenger mellom det arkeologiske lokaliseringsmønsteret og naturlige – og samfunnsmessige faktorer.

I motsetning til den synkrone analysen (del I), som i et overordnet perspektiv ble beskrevet å være en analyse av arkeologiske bosetningsspor tilhørende et fangersamfunn *innenfor* en fase på 150 år, kan den diakrone analysen (del II) beskrives å være en analyse av de samme arkeologiske bosetningsspor *fordelt over* en fase på 150 år. For å tydeliggjøre denne *fordelingen* vil de skriftlige kildene kunne bidra med hyttenes historiske daterings- og bruksgrunnlag. Dette vil tilføre materialet en tidsdimensjon som de arkeologiske analysene i den synkrone analysen manglet. Denne analysedelen er konstruert med hensikt å dekke over både oppgavens *kontekst* og *tematikk*. Den kontekstuelle utfordringen vil være å bruke de skriftlige kildene til å forklare bakgrunnen for, og utviklingen til, tendensene som kom ut av den synkrone analysen. Mens den tematiske utfordring blir å belyse hvordan ulike oppfatninger av tid og diakrone perspektiver kan skape en forståelse av et lokaliseringsmønster tilhørende en 150 år lang jeger- fangstkultur. I kapittel 6 vil jeg presentere det historiske kildegrunnlaget, noe som vil bygge opp om en diskusjon med utgangspunkt i to forskningsspørsmål i kapittel 7. Disse kapitlene vil videre legge grunnlaget for en mer analytisk diskusjon om det arkeologiske tidsbegrep i kapittel 8.

6. Det diakrone kildegrunnlag

Det historiske kildegrunnlaget til denne diakrone analysen består av primær- og sekundærkilder som både omhandler fangstperioden generelt og fangstekspedisjonene spesielt. Fangsthyttenes dateringsgrunnlag er basert på hyttenes anleggsår, og hentet

fra Reymert & Moen (2015). Den skriftlige hovedkilden for å knytte fangsthyttene til spesifikke fangstekspedisjoner, har vært samlingen av Odd Lønøs redegjørelse av norske fangstmenns overvintringer på Svalbard og Jan Mayen i perioden 1795-1973 (Lønø 2014). Enkelte av de historiske kildene har sin styrke ved at de kan være svært ”subjektive” i den forstand at de skaper en nær relasjon til fortiden. Det gjelder for eksempel dagbøker, personlige historier, andre beretninger og utgivelser. Disse kan bidra til å skape en større kunnskapshorisont for arkeologens forståelse av fortiden (Nordeide 1997: 51), men de kan også bidra til å redusere tolkningene og innskrenke analysen av et materiale (Andrén 1997). Ved at skriftlige kilder er nedskrevet av en person og leses av en annen, blir de kilder med en ”dobbelt subjektivitet” (Nordeide 1997:53). Dette gjør det sentralt å ha kunnskap om kildenes kontekst før de blir inkludert i en videre analyse.

Denne analysens diakrone tilnærming gjør at fangsthyttene forstås gjennom en gitt tidshorisont, som baserer seg på en lineær historisk komposisjon. Det medfører en søken etter historiske tendenser og sammenhenger, som kan resultere i en rekke tilfeller som danner kontinuitet, endringer og brudd (Jordheim 2012:62). Gjennom skriftlige kilder vet man at den norske overvintringsfangsten på Svalbard både endres, brytes og utviklet seg gjennom historien (Lønø 2014, Arlov 2003, Hoel 1966). Sammenhenger som bare skapes gjennom kontinuitet, og ikke brudd og diskontinuitet, kan føre til en mangelfull fremstilling av en kultur (Hesjedal 2011: 91). For den norske overvintringsfangsten på Svalbard finnes det flere brudd i både den kulturelle, materielle og ideologiske kontinuiteten. Alt dette må sees i en sammenheng for å danne en forståelse av hele perioden og for å kunne knytte det arkeologiske materialet opp mot de historiske kildene. For eksempel vil et generelt fokus på de økonomiske endringene i Norge og Europa i årene fra 1822-1973 (Arlov 2003, Hoel 1966) kunne skape en periodisk kontinuitet, på den annen side kan et fokus på den materielle utvikling og endringer i ressurser gi en annen fremstilling av fangstkulturens kontinuitet (Sysselmanen 2013: 17). Mens et fokus på fangstfolkene ideologiske hensikter ville kunne skape en helt ulik fremstilling av perioden. Alle disse bruddene og ulike sammenhengene vil kunne påvirke måten fangsthyttene knyttes opp mot de historiske kildene.

7. De diakrone forskningsspørsmål

En sentral variabel som kan hentes ut fra de historiske kildene er hyttenes dateringsgrunnlag. Ved å vite når hyttene ble oppført og når de var i bruk vil det være mulig å danne et bilde av hyttenes differensierende bruk, og dermed få innsikt i hyttenes relasjon til hverandre. Dette vil bryte helt med den synkrone tidløshet, og danne en forståelse av lokaliseringsmønsteret langs en diakron tidsakse. På den måten vil det kunne være mulig å skape et grunnlag for å forklare og underbygge tendensene som kom frem i den synkrone analysen. Gjennom forskningsspørsmål 2 er hensikten å skape en kronologisk oversikt over lokaliseringsmønsteret fordelt over perioder av 25-års intervaller.

Forskningsspørsmål 2:

I hvilken grad varierer lokaliseringsmønsteret i følgende tidsperioder?

- 1822 – 1846
- 1847 – 1872
- 1873 – 1898
- 1899 – 1924
- 1925 – 1950
- 1951 – 1973

Å benytte en inndeling basert på disse seks delperiodene vil danne en tidsstratigrafi, som sammenlignet med de historiske kilder vil kunne forklare hvilke elementer som danner stabilitet og endring i lokalitetsmønsteret. For å sammenligne denne inndelingen med et scenario med en mer tydelig kulturell inndeling, kan en hente paralleller fra den forhistoriske bosetningshistorien langs kysten av Nordøstgrønland. Her er det funnet forhistoriske bosetningsspor som strekker seg fra 2500 fvt. til 1850 evt. I løpet av disse nesten 4000 årene har 4 ulike kulturgrupper bosatt seg i Nordøstgrønland (Independence I, Saqqaq, Dorset og Thulekulturen), (Sørensen et al. 2008: 8, Sørensen & Gulløv 2012: 101). Uten et konkret dateringsgrunnlag ville de ulike kulturenes bosetningsmønstre kunne blitt oppfattet på tvers av hverandre og skapt et feilaktig bilde av både kulturene og områdets menneskelige historie. Ved å skille disse fire ulike kulturene i Nordgrønland fra hverandre, ble det mulig å skape et inntrykk av utviklingen av både boplasstyper, fangstredskaper, geografisk tilhørighet

og ressursutnyttelse (Gulløv 2004). På samme måte kan den konstruerte tidsinndeling i forskningsspørsmål 2 vise hvordan fangsthyttenes størrelse, tetthet, konstruksjon og bruk endret seg gjennom hele perioden. Selv om disse 25 års intervallene er forhåndskonstruert, og ikke basert på virkelige brudd i utviklingen vil de forhåpentligvis kunne fungere som en innledende tidsbiografisk undersøkelse. Forskningsspørsmål 3 er konstruert for å undersøke hvordan eventuelle endringer i hyttenes størrelse og tetthet gjør seg tydelig i de ulike tidsperiodene.

Forskingsspørsmål 3:

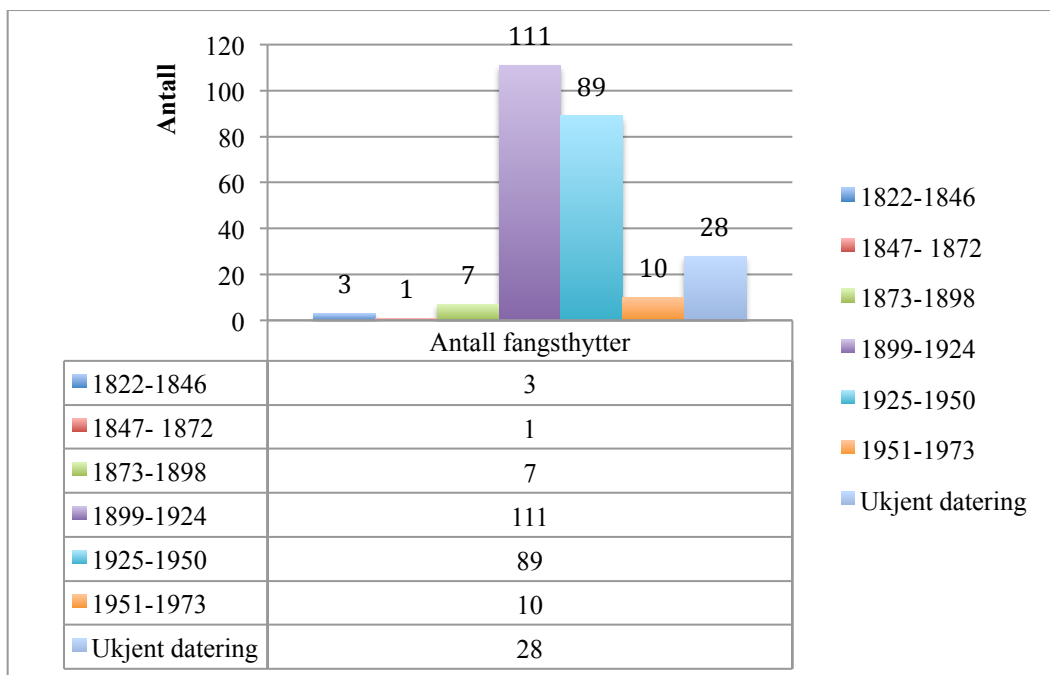
I hvilken grad kan variasjoner i fangsthyttenes størrelse og tetthet fortelle noe om hvordan overvintringsfangsten har vært organisert og eventuelt forandret seg over tid?

I kapittel 4 ble det fremsatt en hypotese om at hyttenes størrelse var et resultat av antall beboere. Ved å betrakte denne hypotesene som gyldig vil variasjoner i hyttenes størrelser over tid kunne si noe om utviklingen av fangstsamfunnets organisering. I tillegg til å gi en indikasjon på antall beboere, kan størrelsen på en boplass også indikere graden av bofasthet, og i kombinasjon med andre boplasser danne et inntrykk av en kulturs forflytningsmønster og mobilitet (Alexander 2002). Forflytningsmønster og mobilitet er to faktorer som, i denne oppgavens kontekst, har tett tilknytning til hyttenes tetthet. I det synkrone, tidløse, geografiske perspektiv var det vanskelig å konkludere med en sammenheng mellom fangstkulturens organisering og hyttenes tetthet. Men ved å undersøke hyttene i mer spesifikke tidshorisonter, og benytte skriftlige kilder til å bekrefte hyttenes relasjoner, vil det være mulig å skape en forståelse av hvordan tettheten har hatt betydning for organiseringen av fangsten.

7.1 Forskningsspørsmål 2: I hvilken grad varierer lokaliseringsmønsteret i følgende tidsperioder?

- 1822 – 1846
- 1847 – 1872
- 1873 – 1898
- 1899 – 1924
- 1925 – 1950
- 1951 – 1973

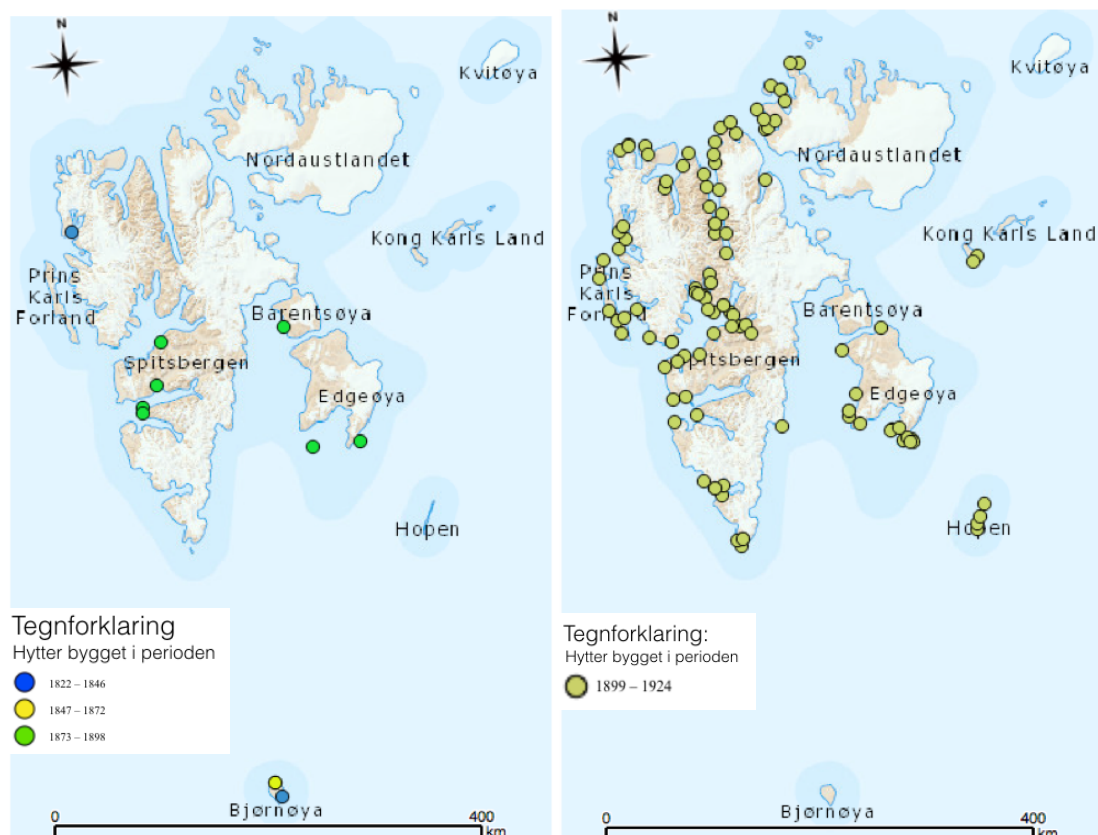
Figur 17 viser et diagram over fangsthyttene fordelt i de ulike tidsperiodene. Det er hyttenes anleggsår som utgjør dateringsgrunlaget.

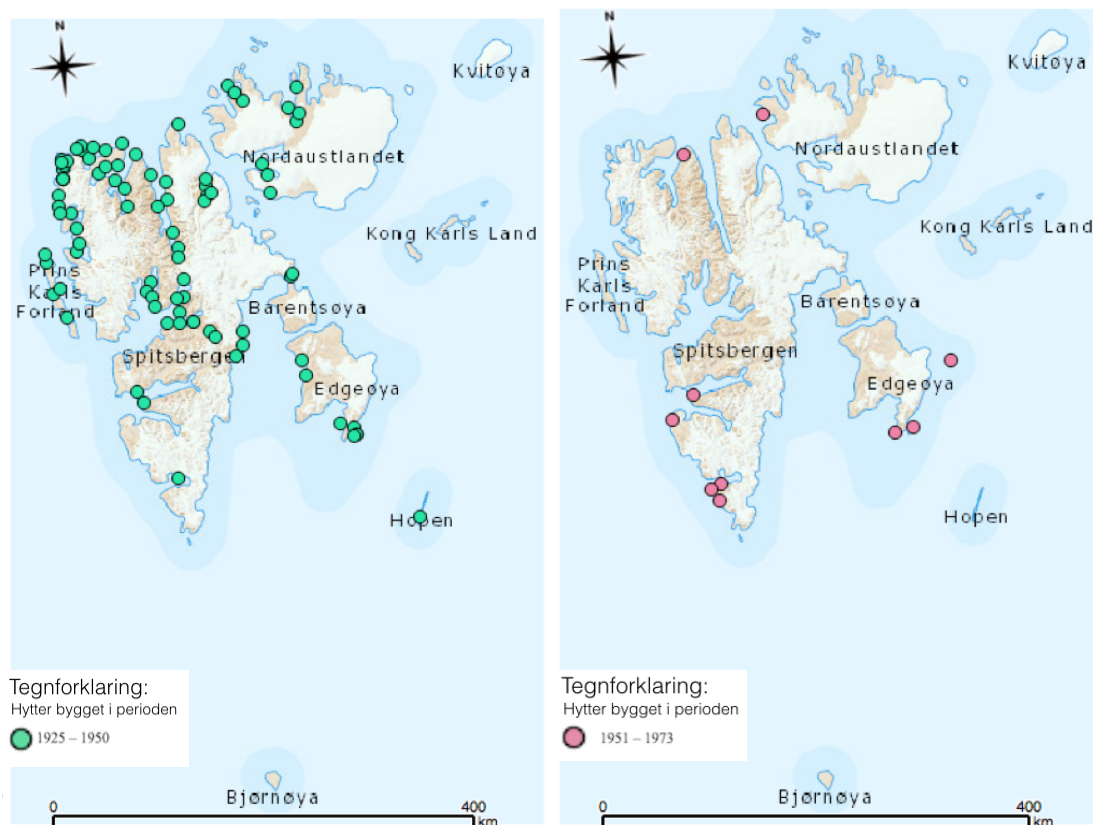
Figur 17: Oversikt over fangsthyttenes dateringer basert på hyttenes anleggsår. Det totale antall fangsthytter i denne oversikten er 250, og inkluderer 4 av tuftene som er inkludert i hytte 158: Trinityhamna. Data hentet fra Lønø (2014), Reymert & Moen (2015).

Et sentralt poeng i forståelsen av figur 17 er at den baserer seg på hyttenes anleggsår. Fluktuasjonene i antallet må derfor forstås som et økende og synkende behov for å bygge nye hytter. Selv om dette behovet har variert, viser figuren at det har vært et behov for å bygge nye hytter i alle periodene. Det som derimot ikke kommer frem er i hvilken grad hyttene ble gjenbrukt, en faktor som er viktig å inkludere for å forstå

behovet for å bygge nye hytter. Ut fra figur 17 sees en tydelig økning i antall oppførte hytter i årene 1899- 1924 og 1925-1950. I løpet av disse 50 årene ble det oppført totalt 200 hytter, noe som utgjorde majoriteten av alle fangsthyttene. I årene før 1899 og etter 1950 ble det oppført få, men nesten like mange hytter, 11 stykker i årene mellom 1822- 1899 og 10 stykker i årene 1951-1973. En geografisk distribusjon vil vise hvorvidt enkelte områder var mer prioritert i noen tidsepoker enn andre. Dette er presentert i figur 18 og 19.

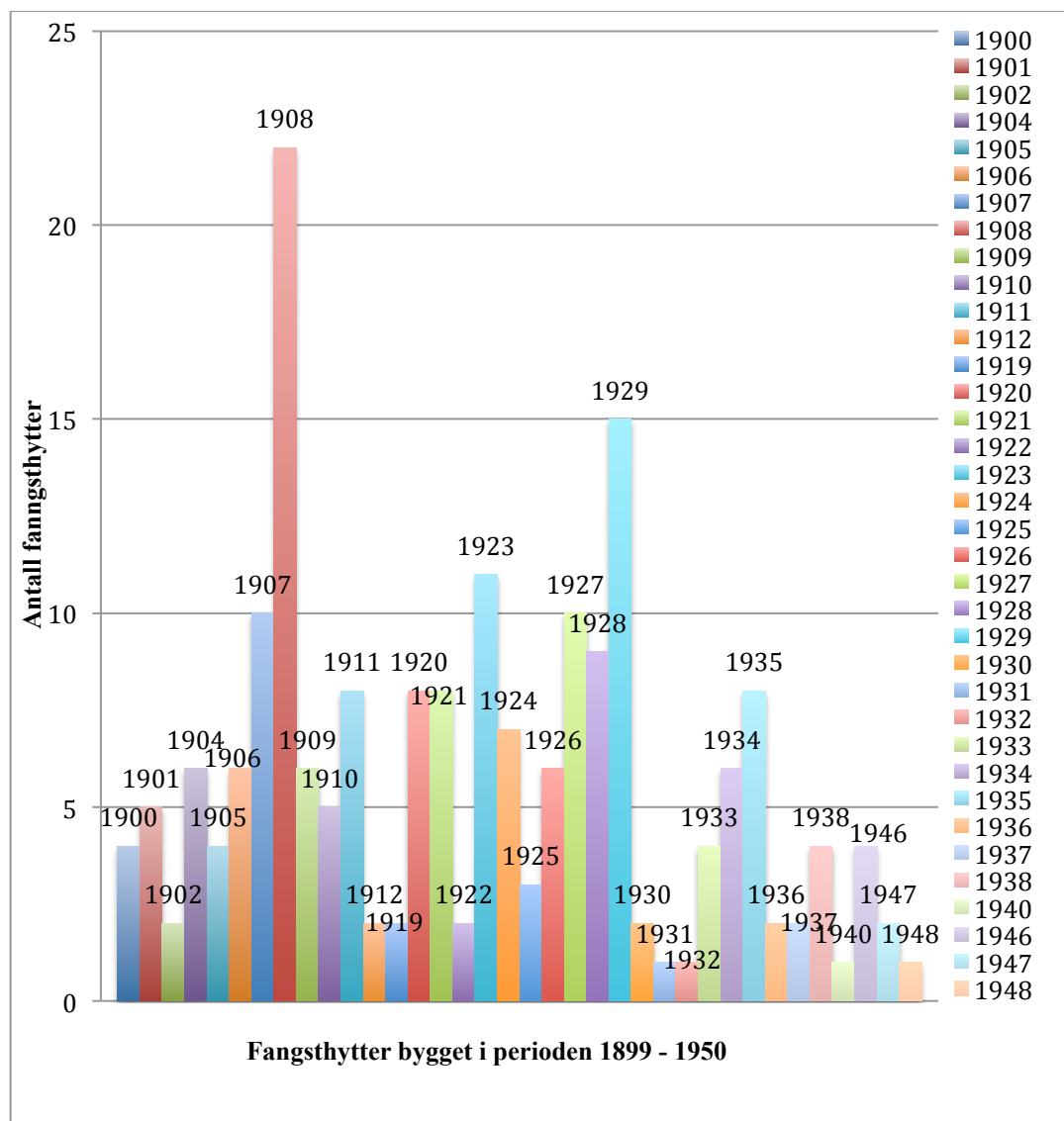
Figur 18: Oversikt over den geografiske plasseringen til hyttene bygget i de fire tidligste periodene. Til venstre: 1822- 1846, 1847-1872, 1873- 1898. Til høyre: 1899- 1924. Kartgrunnlag: Norsk Polarinstitutt.

Figur 19: Oversikt over den geografiske plasseringen til hyttene reist i de to seneste periodene. Til venstre: 1925- 1950. Til høyre: 1951-1973. Kartgrunnlag: Norsk Polarinstitutt.

Figur 17 - 19 gir en generell beskrivelse av hyttenes tidsmessige og geografiske distribusjon. Ut fra disse figurene er det åpenbart at det var i årene mellom 1899- 1950 det ble bygget flest hytter. Generelt er periodene 1899- 1924 og 1925- 1950 representative for hverandre. De har, med visse unntagelser, høy bebyggelsesvekst i de samme områdene. Det vil si at utbredelseskartet fortettes i stedet for at spre seg til alle områder. Dette kan sees som en konsekvens av at områdene med flest hytter også var de med lettest tilgjengelighet og størst ressurstilgang (som vist i del I) , og i tillegg de områder, som fangstfolkene valgte å utnytte igjen og igjen.

Dette gjør det interessant å undersøke perioden 1899- 1950 mer detaljert. Særlig vil det være av verdi å studere hvorvidt det i løpet av disse 50 årene var en jevn tilkomst av nye hytter, som en kunne forestille seg for en fangst som har foregått kontinuerlig gjennom årtier, eller om det fantes markante fluktuasjoner. Figur 20 viser oversikt over bygde fangsthytter i perioden 1899- 1950.

Figur 20: Oversikt over antall hytter bygget i tidsrommet 1899- 1950. Figuren viser store svingninger i antall bygde hytter i de forskjellige årene. Året 1908 (22 hytter) og året 1929 (15 hytter) utmerker seg som årene med flest byggede hytter. Årene mellom 1912-1919 og 1940- 1946 utmerker seg ved at det i disse periodene ikke ble bygget noen hytter. Det er også en tydelig nedgang i antall bygde hytter i årene etter en periode med et høyt antall bygde hytter.

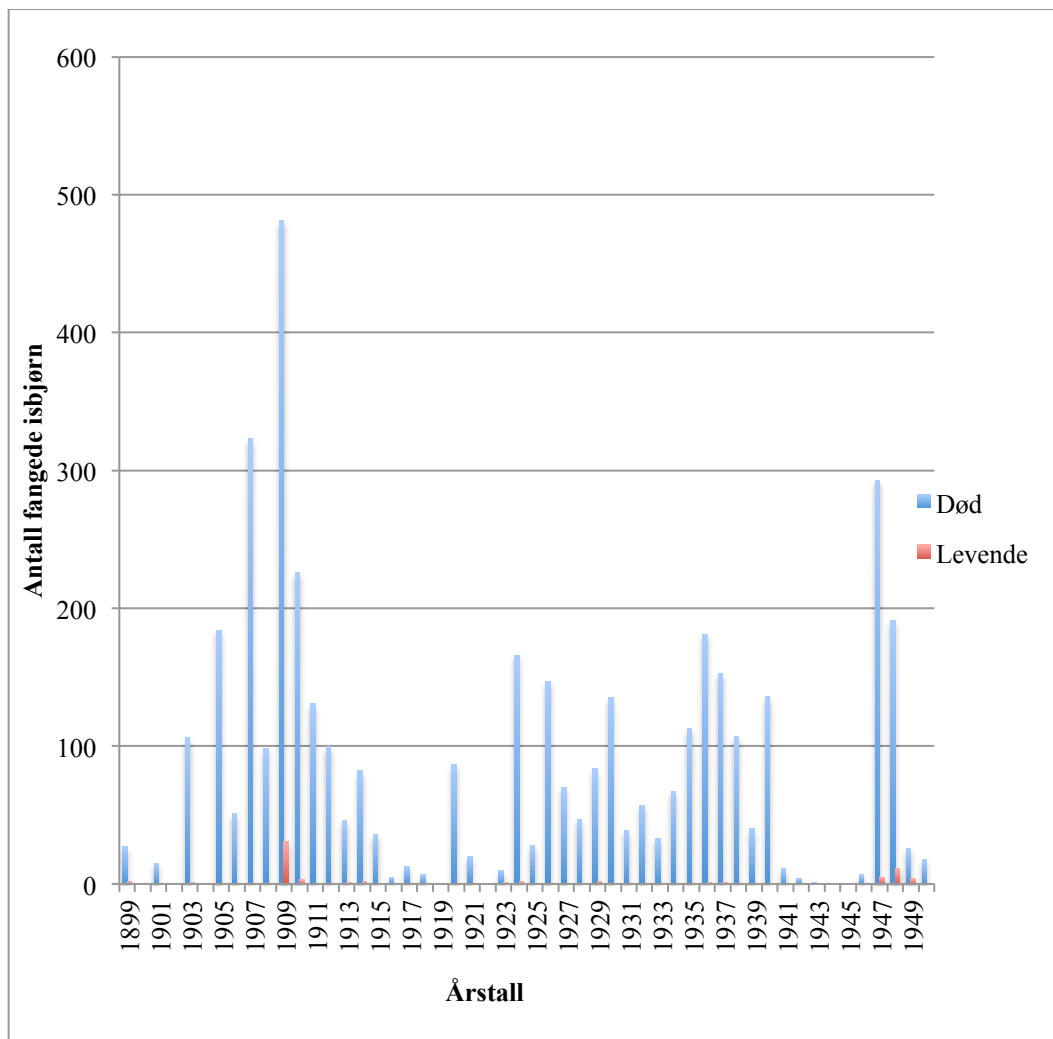
Figur 20 viser at variasjonen mellom de ulike årene er stor, og at det ikke finnes noen konstant trend i antallet hytter som ble bygget. Den viser også at år med et høyt antall bygde hytter ofte blir etterfulgt av år med et lavt antall bygde hytter, hvilket er særlig tydelig for 1908 - 1909 og 1929 - 1930. Denne vekslingen mellom høye og lave verdier, kan forklares ved at hyttene ble gjenbrukt i årene som fulgte, men årsaken kan selvsagt også være at nedgangen i antall bygde hytter reflekterer en nedgang i fangstaktiviteten og antall overvintrede fangstfolk. I en sammenligning med antall overvintrede fangstfolk i disse periodene er det mulig å søke etter en mulig

korrelasjon. I 1908-09 steg antallet fangstfolk fra 32 personer året før til 64 i 1908-09. Sesongen etter, i 1909-10, var antall fangstfolk derimot nede i 24 (Rossnes 1993: 26). Denne variasjonen samsvarer godt med antall bygde fangsthytter i samme periode, noe som kan virke som et argument for at antallet nye hytter korrelerte med antall fangstfolk. Tilvarende sammenheng sees i årene 1912- 1919 og 1940- 1946, hvor det ikke ble bygget nye hytter, og hvor antall fangstfolk var både lavt og til tider ikke-eksisterende (Rossnes 1993: 26- 28). Forklaringen på det må søkes i en kraftig reduserende aktivitet under de to verdenskrigene (1914-1918, 1940- 1945),

En annerledes situasjonen er derimot tydelig i 1929-30 og 1930-31. I 1929 overvintret 35 personer og 15 nye hytter ble bygget, mens året etter, da 34 personer overvintret bygdes bare 4 nye hytter (Rossnes 1993: 26). Tilsvarende sees i årene 1922, 1931, 1932, der det lave antallet nybygde hytter ikke samsvarer med antall fangstfolk (Rossnes 1993: 26- 28). De fluktuasjoner i anleggsvirksomheten, som fremgår av figur 17 -19, kan således ikke isolert, forklares ut fra, at hyttene var i bruk gjennom flere år og først ble erstattet da de ikke lengere var tjenlige formålet. Det har heller ikke vært mulig å se noen direkte korrelasjon mellom antall fangstfolk og antall nybygde hytter. Det figurene derimot viser er en kontinuerlig fluktuasjon, hvor visse perioder viser meget lav aktivitet, mens andre viser meget høy. Forklaringen må med andre ord søkes i de spesifikke historiske omstendigheter.

Fangstintensitet

Årene med høyest byggeaktivitet, 1908 og 1929, er interessante med tanke på hvilke faktorer som påvirket lokaliseringsmønsteret. Veksten i disse årene kan være et resultat av både samfunnsmessige og naturlige prosesser. Spørsmålet om fangstintensitet i nettopp disse periodene er derfor aktuell. Figur 21 viser antall fangede isbjørn av norske fangstmenn på Svalbard i perioden 1899- 1950.

Figur 21: Oversikt over fangede isbjørn på Svalbard av fangstmenn i perioden 1899-1950. Data hentet fra Statistisk Sentralbyrå, 14.3.2017: <http://www.ssb.no/a/histstat/aarbok/tab-2000-09-06-01.html>.

Her reflekteres flere av de samme tendensene som kom fram i figur 20. Det viser at det er en sterk vekst i årene fram til 1909, etterfulgt av en brå nedgang og enkelte variasjoner på slutten av 1920- tallet og på 1940- tallet. Et interessant mønster er at årene med et høyt antall bygde hytter er etterfulgt av år med høy fangst av isbjørn. I 1908 ble det bygget flest hytter (22 stykker), og i 1909 ble det fanget flest isbjørn (481 døde, 31 levende isbjørn). 1923 ble det bygget relativt mange hytter i forhold til andre år, og året etter, i 1924 ble det fanget 166 isbjørn, noe som er et høyt antall sammenlignet med andre år. Det samme mønsteret sees mellom de to figurene i 1923 -1924, 1929 -1930 og 1935-1936. Dette betyr at det kan være en mulig forbindelse mellom antall bygde hytter i et år og fangstmengden av isbjørn det påfølgende år. Det igjen åpner for en interessant sammenligning av det arkeologiske spredningsmønsteret

og de historiske kildene. Hvis variasjonen i fangstrapportene kan forstås som en avspeiling av hyttenes lokaliseringsmønster, må det bety at variasjonene i fangstrapportene korrelerer med variasjonen i lokaliseringsmønsteret. Fangstrapportene fra de ulike tidsperiodene kan tolkes som en sammensetning av ulike forutsetninger og organisering over tid. Det vil derfor være en viktig tilgang å utnytte de skriftlige kildene for å belyse hvordan organiseringen og de ulike forutsetningene forandrer seg i takt med svingningene i intensiteten for hyttebygging og isbjørnfangst (figur 20 og 21).

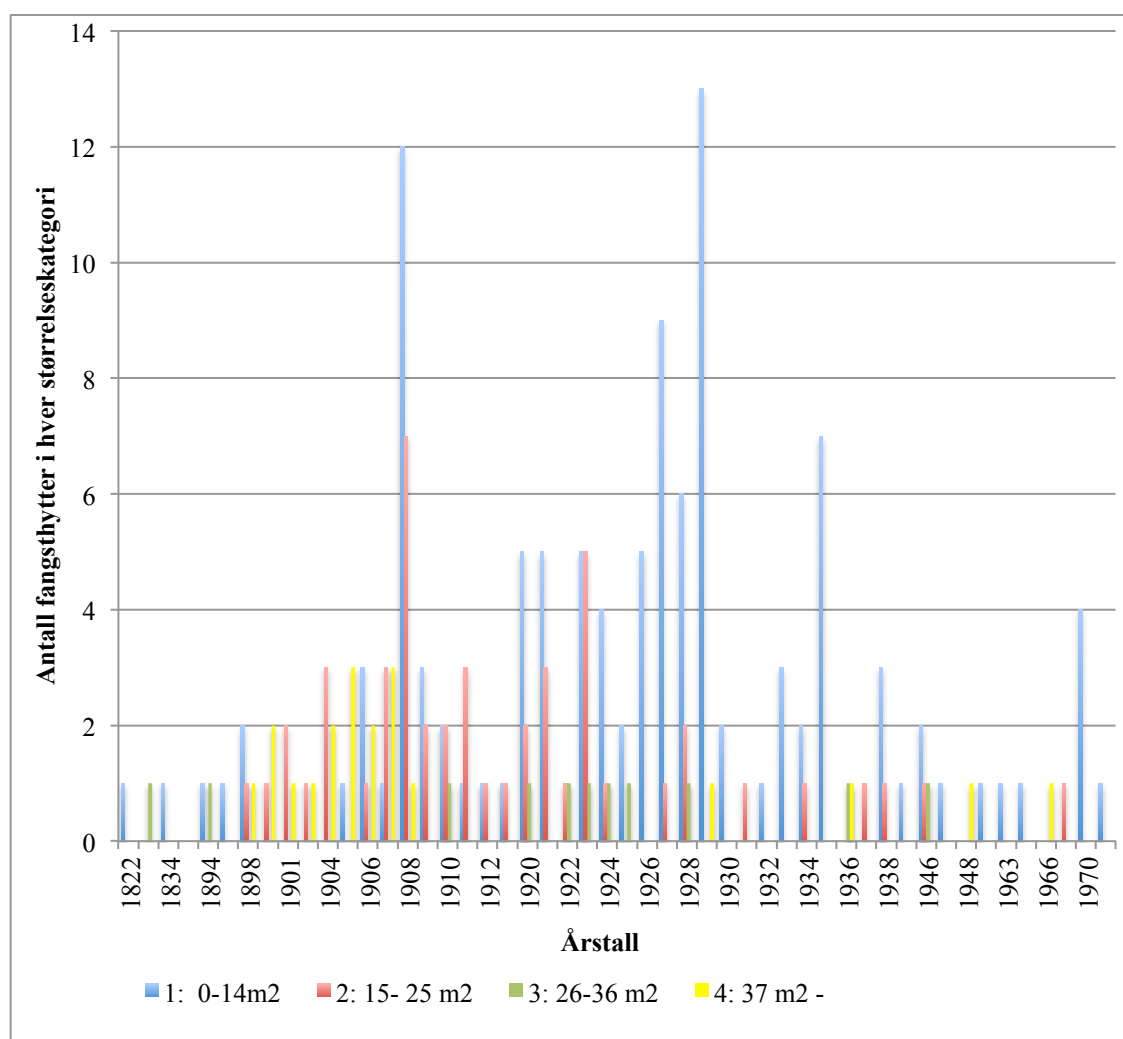
Et like viktig element som å forklare de høye verdiene er å forklare de lave verdiene. I figur 17 kommer det frem at det i årene 1822- 1898 bare ble bygget totalt elleve hytter, og at flesteparten av dem ble bygget etter 1873. I tillegg vises en sterk nedgang i antall bygde hytter i perioden 1951-1973, sammenlignet med perioden før. I figur 20 finnes det også perioder med særlige lave verdier, det ble blant annet ikke bygget noen hytter i årene mellom 1912- 1919, og i årene mellom 1940- 1946. I motsetning til de høye verdiene kan de lave verdiene vise hvordan samfunnet rundt hadde en innvirkning på overvintringsfangsten og fangsthyttenes lokaliseringsmønster.

Sammenfatning:

Ved å undersøke hyttenes lokaliseringsmønster gjennom ulike tidsperioder har det vært mulig å vise at det var stor variasjon i antallet hytter og deres geografiske beliggenhet. Det var særlig perioden 1899-1950 som utmerket seg med et betydelig antall nye hytter, men innenfor denne perioden var det også variasjoner. For å forsøke å forklare denne variasjonen har jeg diskutert sammenhengen med gjenbruk av eksisterende hytter og sammenligninger med både antall fangstfolk og fangstrapporter fra samme periode. Disse sammenligningene viste en sterk korrelasjon i noen perioder, men også store avvik. Gjennom en mer detaljert bruk av de skriftlige kildene vil det kunne være mulig å knytte fangstmengden til spesifikke fangstekspedisjoner og fangsthyttene. Noe som vil kunne åpne opp for en mer detaljert forståelse av de enkelte grafers tidsmessige forandringer.

7.2 Forskningsspørsmål 3: *I hvilken grad kan variasjoner i fangsthyttenes størrelse og tetthet fortelle noe om hvordan overvintringsfangsten har vært organisert og eventuelt forandret seg over tid?*

I oppgavens synkrone analyse (del I) ble det vist at det var problematisk å forklare variasjonen i fangsthyttenes størrelse og konstruksjon alene ut fra de topografiske og geografiske forhold. Det gjør det interessant å undersøke hvordan hyttenes størrelse varierer over tid og om skriftlige kilder kan bidra til å forklare denne variasjonen i hyttestørrelse. Figur 22 viser antall fangsthytter oppført i årene mellom 1822 – 1973, fordelt i de fire ulike størrelseskategoriene som ble introdusert i kapittel 4.1.

Figur 22: En presentasjon av antall hytter oppført i årene mellom 1822- 1973, fordelt etter størrelse. De høyeste verdiene utgjøres av hytter tilhørende den minste kategorien. De to største kategoriene, 3 og 4, har lavere verdier og er representert i færre årsperioder.

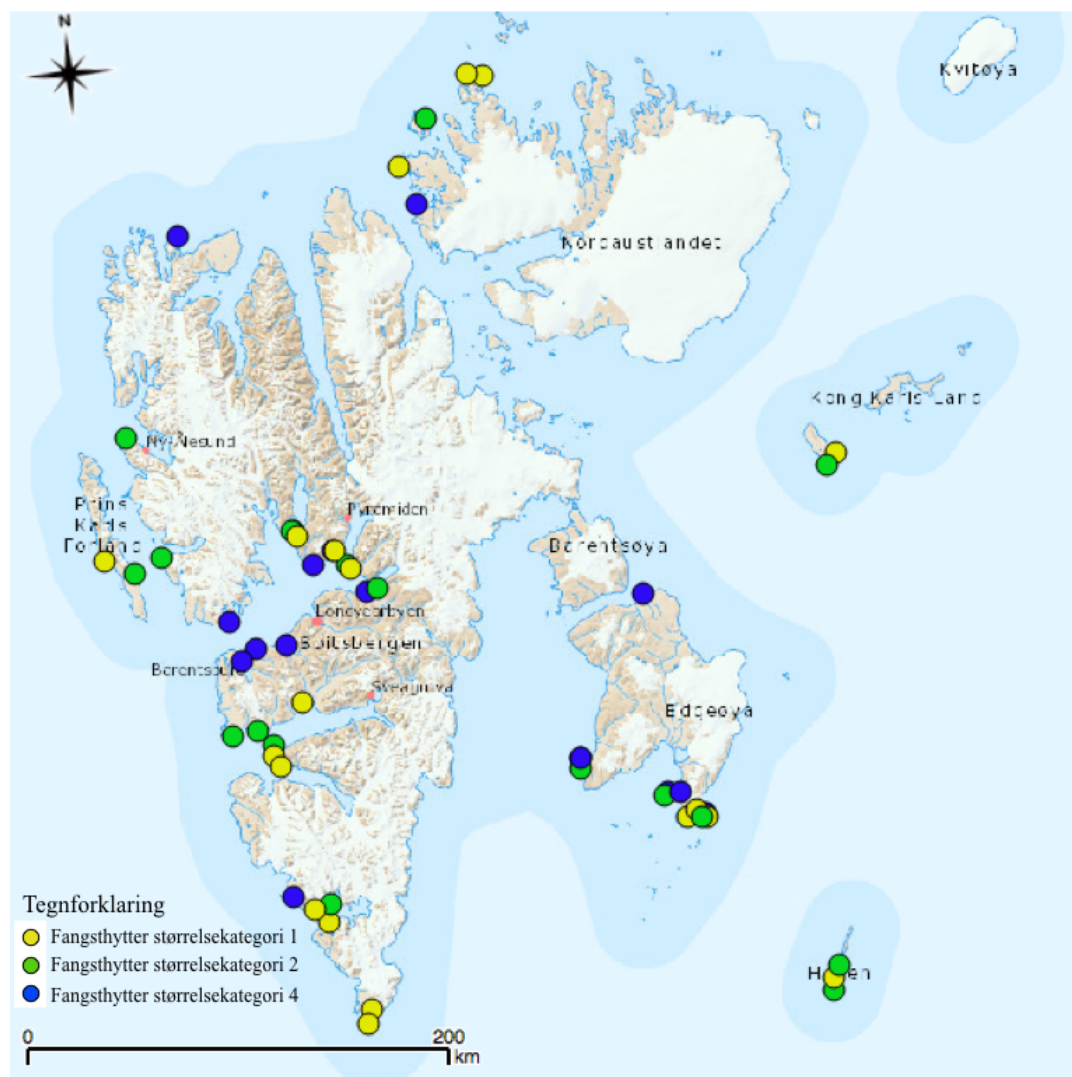
Gjennom figur 22 presenteres et tydelig skille mellom kategori 1, 2 og 3, 4. Kategoriene med de minste hyttene, 1 og 2, har generelt de høyeste verdiene og er representert i flere årsintervaller enn kategori 3 og 4. Særdeles høyt har behovet for nye små hytter vært i årene mellom 1908- 1935. Størrelseskategori 3 representerer totalt bare elleve hytter og er bare representert med enkelthytter i noen år, med høyest tetthet i årene mellom 1920- 1928. Kategori 4, som representerer de største hyttene, er sterkest representert i årene 1898- 1908, og er etter 1908 representert i bare enkelte år med stor spredning mellom hver gang. Dette illustrerer et interessant mønster, der de største hyttene er sterkest representert over en kort periode i de tidligste årene. Tendensen som ble presentert i figur 20, der årene 1908 og 1929 nettopp ble trukket fram som årene med høyest antall oppførte hytter, er også tydelige i figur 22. Særlig er det hytter tilhørende kategori 1 og 2 som var mest vanlig å bygge i disse årene.

Hvis en fortsetter å ta utgangspunkt i påstanden introdusert i kapittel 4.1, der hyttenes størrelse ble forbundet med antall beboere, kan en argumentere for at det bodde flest personer i hver hytte i perioden 1898- 1908, da flest hytter tilhørende kategori 4 (hytter med 37 m² eller mer) ble bygget. Dette kan være et tegn på at overvintringsfangsten var mer stasjonær og inneholdt større partier enn i periodene etter, som er mer dominert av mindre hytter. Ut fra det skriftlige kildegrunnlaget og det diakrone tidsperspektiv, kan en slik påstand forankres i en større generell forståelse av arkeologiske bosetningsstrukturer. Der kunnskap om boplassenes konstruksjon ofte blir brukt for å beskrive graden av midlertidig eller fast bosetning (Rafferty 1985:129). Da blir det tatt utgangspunkt i at graden av ressurser som blir brukt for å konstruere en boplass, kan sammenlignes med lengden boplassen benyttes (Smith 2003: 165). For å undersøke realiteten i denne påstanden overfor denne oppgavens materiale, vil jeg videre benytte de historiske kilder og ta for meg hyttene i perioden 1898-1908 i et mer historisk analytisk perspektiv.

Skriftlige beskrivelser av fangsthyttene og fangstkulturens organisering

I perioden 1898-1908 ble det bygget totalt 63 hytter. Av disse har 54 en kjent størrelse. Av disse 54 tilhører 16 hytter størrelseskategori 4. De andre hyttene som er bygget i denne perioden tilhører størrelseskategori 1 og 2. Der er altså ingen i kategori 3. Av de 16 som tilhører kategori 4, er syv reist i område rundt Isfjorden (område 7)

og seks hytter reist på Edgeøya (Sørøst Svalbard , område 5), hovedsakelig langs den sørlige del av øya. Dette er presentert i en kartografisk fremstilling i figur 23.

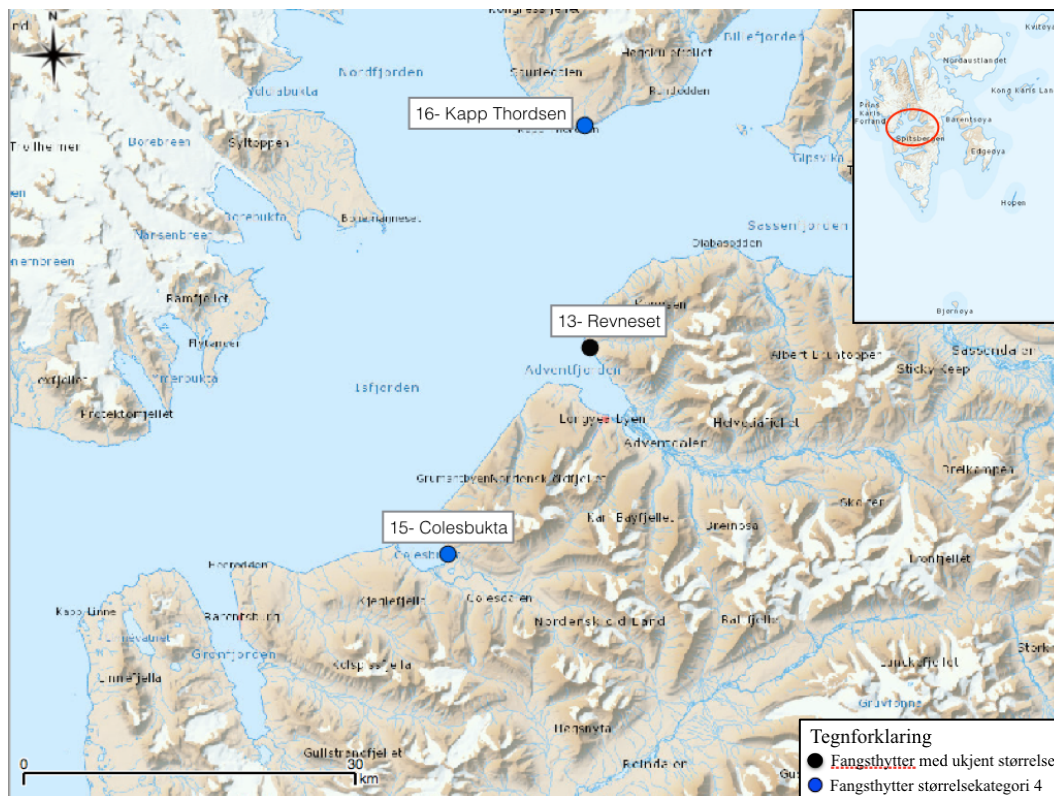

Figur 23: Oversiktskart over hytter bygget i perioden 1898- 1908. Bjørnøya er ikke inkludert i dette kartet, da det ikke ble bygget noen hytter der i denne perioden. Kartgrunnlag: Norsk Polarinstitutt

Dette viser at plasseringen av de største hyttene i denne perioden, bærer preg av en konsentrasjon i to geografiske områder: Isfjorden (område 7) og Edgeøya (område 5). For å forstå bakgrunnen til plasseringen av de største hyttene og om de eventuelt hadde en relasjon til de andre mindre størrelseskategoriene vil jeg søke etter svar i de skriftlige kilder. I Odd Lønøs (2014) beskrivelser av norske fangstmenns overvintringer på Svalbard og Jan Mayen i perioden 1795-1973, er det beskrevet at det totalt ble bygget fire hytter i 1898. Men basert på denne oppgavens materialkatalog er det gjengitt at bare hytten: *11- Møllers Hytte*, tilhørte

størrelseskategori 4. *Møllers Hytte* ble reist av to personer tilhørende en større fangstekspedisjon. Den ble bygget på Halvmåneøya, sørøst for Edgeøya (Lønø 2014: 69, Rossnes 1993: 168). Halvmåneøya er omtrentlig 12 km², og preget av et flatt terreng, der høyeste punktet på øya er 14 moh. Det kan derfor argumenteres for at *Møllers Hytte* ikke er representativ for fangstkulturens mobilitet, da det ville vært lite behov for å bygge flere hytter på en slik liten øy.

Et mer komplekst eksempel kan hentes fra Hans J. Furfjords fangstekspedisjon i 1900-01. Den bestod av seks personer som reiste tre hytter langs kysten av Isfjorden (område 7), på vestkysten av Spitsbergen, se figur 24. Disse hyttene er katalogisert i materialkatalogen som: 13- *Revneset*, 15- *Colesbukta* og 16- *Kapp Thordsen*. Av disse var 16- *Kapp Thordsen* bistasjonen, mens de to andre ble brukt som hovedstasjon der tre mann overvintret i hver hytte. 13- *Revnesets* størrelse er ikke kjent, men det er likevel en interessant observasjon at begge de to andre hyttene faller innenfor størrelseskategori 4. Det viser at denne ekspedisjonen ikke skilte på størrelsen mellom hovedstasjon og bistasjon. Gjennom figur 24 er det mulig å få et inntrykk av hyttenes tetthet. Avstanden mellom de to hovedstasjonene og bistasjonen er relativ lik, da det er omtrent 20 km langs sjøveien mellom 15- *Colesbukta* og 13- *Revneset*, og tilnærmet det samme mellom 16- *Kapp Thordsen* og 13- *Revneset*. Heller ikke konstruksjonen skiller disse tre hyttene, da alle blir beskrevet av å bære preg av en gamle-lignende form, bestående av torv med reisverk.

Figur 24: Oversiktskart over hyttene bygget under Hans J. Furfjords fangstekspedisjon 1900-01. 15- Colesbukta og 13- Revneset fungerte som hovedstasjoner. 16- Kapp Thorsen var bistasjon. Kartgrunnlag: Norsk Polarinstitutt.

Gjennom disse eksemplene er det mulig å argumentere for at de minste hyttene representerer en større mobilitet enn de større hyttene. Men det viser ingen sammenheng med antall beboere. For å kunne begripe mer av hele utviklingen til fangstkulturen og potensielt spore andre grunnleggende faktorer for endringene i lokaliseringsmønsteret, trengs en større forståelse av hvordan sosiale faktorer har preget lokaliseringsmønsteret. I de kommende kapitlene vil jeg hente beskrivelser om samfunnsmessige endringer fra skriftlige kilder og deretter inkludere dem i en større diskusjon om ulike oppfatninger av den arkeologiske tidsforståelse.

8. Fangsthyttenes diakrone lokaliseringsmønster

”Tiden er et aspekt av menneskets erfaringer”, uttrykte den franske filosofen Henri Bergson på slutten av 1880-tallet (Andrén 2015:177). I det ligger en forståelse av kompleksiteten ved å forstå tiden. I konsentrert form kan Bergsons uttrykk oppsummeres i begrepet *tidsaspekt*. Et aspekt av tid.

Arkeologien domineres av de lange tidsaspekt. Men også der er variasjonene store. Et eksempel kan hentes fra Dokkfløy i Oppland, Øst- Norge. Der er det gjennomført flere arkeologiske undersøkelser med ulike tidsaspekt. Boaz (1999) benyttet seg av et tidsaspekt som strakk seg over flere tusen år da han studerte hvordan bosetningen utviklet seg på Dokkfløy gjennom mesolitikum (Boaz 1999: 147), mens Larsen (2013) beskrev et tidsaspekt på bare et par hundre år da han diskuterte bosetningsutviklingen i jernalderen på samme sted (Larsen 2013:20). På grunnlag av mer nøyaktige dateringer og et rikere materiale kunne bosetningsmønstre fra jernalderen på Dokkfløy beskrives med en helt annen presisjon enn fra mesolitikum. Som en teoretisk parallell kan variasjonene i tidsperspektivene på Dokkfløy overføres til dette arbeidets problemstilling. For selv om det samlede tidsperspektivet for dette arbeidet bare strekker seg over drøyt 150 år, noe som er et kort tidsrom sammenlignet med andre arkeologiske analyser, er den analytiske tilnærmingen sammenfallende. Figur 17 og 20, i kapittel 7.1 skapte, på tilsvarende måte som materialet på Dokkfløy, ulike forståelser av variasjonene i fangsthyttenes lokaliseringmønstre. I figur 17 ble lokaliseringmønsteret presenterte over syv faser fordelt over 25 år hver. Dette ga muligheter til å studere den dominerende graden av endring og stabilitet i lokaliseringmønsteret. Dette uttrykkes gjennom en tydelig kurve der de to fasene 1899-1924 og 1925-1950 utgjorde toppen av en bebyggelsesintensitet, mens fasene før og etter utgjorde bunnen. Lengden på tidsaspektene gjorde det mulig å påvise en stabilitet over en viss fase, men det var likevel vanskelig, ut fra et slikt perspektiv, å konstatere denne stabiliteten innenfor mer detaljerte sub-faser. På den måten kan figur 17 sammenlignes med Boaz fremstilling av de mesolittiske bosetningssporene på Dokkfløy. Begge avdekker en stabilitet over relativt lange tidsaspekt.

Figur 20 inneholdt derimot en mer detaljert fremstilling av årene mellom 1899-1924 og 1925-1950. Tidsaspektet var kortere og til forskjell på figur 17 var det her inndelt i 36 faser. Det skapte en utvikling som viste flere fluktasjoner og større variasjoner mellom fasene. Selv om begge figurene er basert på det samme datagrunnlaget, gir de likevel forskjellig inntrykk av intensiteten i fangsthyttenes lokaliseringmønstre, noe som viser hvordan tidsaspektet kan påvirke den konstruerte forståelsen av fortiden i en arkeologisk analyse.

For å søke etter årsakene til variasjonene som oppstod i figur 20 vil jeg belyse denne problematikken videre ved å ta i bruk en større del av de skriftlige kilder. Ved å kombinere utviklingen av fangsthyttenes lokaliseringsmønster med historiske beskrivelser av fangstkulturens samfunnsmessige utvikling, vil tidsaspektet kunne brytes ytterligere ned. Noe som vil gjøre at fangsthyttene vil kunne forstås i en helt annen sammenheng og andre tidsaspekt.

8.1 Skriftlige beskrivelser av fangsthyttenes utvikling

Figur 17- 20 gir et inntrykk av antall hytter som ble oppført i de ulike periodene, men de sier ingenting om hvorvidt antall ekspedisjoner og fangstfolk varierte i lik grad. I dette kapitlet vil jeg ta utgangspunkt i de samme syv periodene som ble referert til i figur 17, og sette dem sammen med de samfunnsmessige trekk som hadde betydning for fangsthyttenes lokaliseringsmønster.

1822- 1846: Første fase, tilknytning til russiske pomorer.

Gjennom skriftlige kilder gis det et inntrykk av at de tidligste norske fangstekspedisjonene som dro til Svalbard hadde en sterk tilknytning til russiske pomorer. Pomorene var et russisk fangstfolk fra området rundt Kvitsjøen, som omtrent til år 1850 drev med overvintringsfangst på Svalbard (Arlov 2005). Pomorene fanget både sel, reinsdyr, isbjørn og rev, men hvalross var deres primære byttedyr (Lønø 2014: 34, Arlov 1997: 60, Hisdal 1998: 97). Da nordmenn begynte å jakte etter de samme dyrene på Svalbard på slutten av 1700- tallet var det flere som tok i bruk pomorenes fangsthytter eller bygde egne hytter i tett tilknytning til dem (Lønø 2014). På de tidligste norske ekspedisjonene var også pomorer ombord, som bidro med kunnskap og erfaring. I 1830- årene ble hvalrossbestanden så kraftig desimert at overvintringsekspedisjoner ikke lenger var lønnsomt, noe som førte til en fallende fangstaktivitet (Lønø 2014: 87).

1847- 1872: Lite fortjeneste og høy risiko

Denne perioden var preget av en nedgang i antall bygde hytter, bare en hytte ble bygget av norske fangstfolk i denne perioden. Denne lave aktiviteten holdt seg fram til 1890- årene. Årsaken beskrives å skyldes både en overbeskatning av hvalross og høye dødstill blant overvintrede fangstfolk. Dette førte til at sommerfangsten i isen

både ble sett på som mer økonomisk lukrativ og tryggere (Arlov 2003: 317, Lønø 2014: 35).

1873-1898: Økende aktivitet

Noe av grunnen til den intensiverte aktiviteten i løpet av 1890- tallet, blir beskrevet å være tilknyttet en vekst i prisen på skinn og pels (Rossnes 1993: 16). Prissvingningen gjorde at hvalrossfangst, som tidligere hadde vært attraktivt, ble tilsidesatt for fangst på isbjørn og rev. En mer aktiv industri skapte også en utvikling innenfor fangstutstyr og fangstteknikker. Nye primære fangststyr førte til at nye fangstterreng ble etablert. I tillegg vokste gruvedriften fram som en ny næringsaktivitet på Svalbard, noe som gjorde det enklere for fangstmenn å komme seg til Svalbard, som igjen gjorde det enklere å dra på fangstekspedisjon uten å være utredet av et rederi.

1899-1924: Variasjoner og verdenskrig

Tendensene som begynte i perioden før skapte en voldsom vekst i disse årene. Gruvedriften førte til et større preg av bofasthet og muligheter for fangstmenn å benytte seg av hus og hytter tilknyttet denne næringen gjennom vinteren (Lønø 2014). Antall personer per ekspedisjon ble færre enn tidligere perioder, i årene 1905- 1910 varierte antallet mellom 2- 12 personer (Lønø 2014:145). I 1919 ble en forbedret utgave av selvskuddet utviklet, noe som gjorde fangsten mer effektiv, sikrere og lettere å gjennomføre (Lønø 2014: 177). I tillegg ble bruk av gift (stryknin) som fangstmetode introdusert i denne perioden (Lønø 2014: 224, Lønø 1970: 11). Den første verdenskrig (1914- 18) medførte dårlige priser på rev- og isbjørnskin, noe bidro til en nedgang i overvintringsfangsten på Svalbard (Lønø 2014: 178, Rossnes 1993: 9). Etter krigen steg prisene igjen og antall ekspedisjoner økte. I 1920 ble Svalbardtraktaten underskrevet, men den trådte ikke i kraft før 5 år senere.

1925- 1950: Fredning, evakuering, ny start

I denne perioden førte fredningstiltak og en verdenskrig til variasjoner i den stabile veksten av fangstaktivitet. I 1925 ble Svalbardreinen fredet. I samme år overtok Norge administrasjonen av Svalbard i tråd med Svalbardtraktaten, som ble underskrevet 5 år tidligere. I 1927 ble det innført forbud mot gift på isbjørn, noe som ikke ble overholdt i noen stor grad den første tiden (Lønø 2014). Større konsekvenser fikk det at isbjørnen ble fredet på Kong Karls Land, som tradisjonelt hadde vært et

godt jaktområde, uten at det hadde blitt brukt alt for mye. Dette var de første geografiske fredningstiltakene for isbjørn på Svalbard. Årene fram til 1941 var år med vekst i både antall ekspedisjoner og bygde hytter, men i årene fra 1941- 45 ble Svalbard evakuert på grunn av andre verdenskrig, og ingen norske overvintringsekspedisjoner ble gjennomført.

1951- 1973: Avslutning

I 1955 ble fredningstiltakene for isbjørn utvidet til også gjelde farvannet rundt Kong Karls Land, noe som etter hvert bare var en av flere ulike fredningstiltak for isbjørn. I 1973 ble isbjørnen totalfredet, og det ble i samme år vedtatt å opprette tre nasjonalparker og flere naturreservater på Svalbard, noe som etter hvert bidro til en slutt for den tradisjonelle overvintringsfangsten.

Ut fra disse beskrivelsene kan det skapes en samfunnsmessig forståelse for utviklingen til hyttenes diakrone lokaliseringmønster. Flere av tendensene viser at fangstkulturen var nært tilknyttet samfunnsøkonomiske endringer, men det er også tegn på at fangstkulturen selv bidro til å skape disse endringene. For å forstå hvordan fangsthyttenes diakrone lokaliseringmønster ble påvirket av samfunnsøkonomiske endringer, vil jeg videre knytte dem opp til en større diskusjon om forståelsen av tid i både en tematisk og kontekstuell ramme.

8.2 Fangsthyttenes tidshistorie

Fram til nå har diskusjonen av tid i denne oppgaven dreiet seg om ulike varianter av oppdeling av tid, innenfor en tidsforståelse med en distinkt begynnelse og slutt. Men ved å inkludere flere former for å forstå tiden vil det også være mulig å skape en større forståelse av kompleksiteten rundt den arkeologiske tidsforståelsen. Flere av tankene og argumentene i den arkeologiske diskusjonen om tid har et utspring fra filosofisk, historisk og antropologisk forskning (Lucas 2005, Knapp 1992, Shanks & Tilley 1987: 118).

Ut fra denne diskusjonen er det særlig to punkter, som kan bidra til å belyse sammenhengen mellom de samfunnsmessige endringene og fangsthyttenes lokaliseringmønster:

- Lineær og ikke- lineær tidsforståelse
- Tidsdybde

Ved å utdype den lineære og ikke-lineære tidsforståelse er målet å drøfte det som kan beskrives som en *horisontal* og *vertikal* oppfatning av fangsthyttenes tid. I den lineære tiden, som kan oppfattes over en *horisontal* tidsakse, er endring et sentralt begrep. Mens i den ikke- lineære tidsforståelsen kan tiden oppfattes i en *vertikal* akse, som kan beskrives som fangsthyttenes tidsdybde.

Lineær og ikke- lineær tidsforståelse

Som et filosofisk utgangspunkt til tid vil jeg benytte et paradoks omtalt som Zenos pil. Den greske filosofen Zeno, framla i det 5. århundre fvt. tanken om at en flyvende pil kan oppfattes både som stillestående og i bevegelse (Luca 2005: 19). I en lineær tidsforståelse vil en pil som flyr gjennom luften forstås som en pil som hele tiden er i en bevegelse, der hver bevegelse påvirker den neste. Med det blir pilens ferd et resultat av en prosess i endring. I en ikke- lineær tidsforståelse derimot, vil pilens ferd gjennom luften bli sett på som et resultat av punktvis øyeblikk uten bevegelse. Som en serie stillbilder skaper øyeblikkene et inntrykk av pilens ferd. Med andre ord kan man med forskjellig tidsforståelse oppfatte en flyvende pil både som en stillestående gjenstand og som en gjenstand i bevegelse (Shanks & Tilley 1987: 132, Lucas 2005: 20). Gavin Lucas (2005) beskriver forskjellen ved de to tidsperspektiv, som en kronologi av hendelser (lineær), og en akkumulasjon av hendelser (ikke- lineær) (Lucas 2005: 32). På samme måte kan fangsthyttenes eksistens forstås i ulike perspektiver. De kan både oppfattes som objekter tilknyttet en felles utvikling, eller objekter som representerer konstante øyeblikk. Ved å diskutere kontrastene i den lineære og ikke- lineære tidsforståelsen opp mot de skriftlige beskrivelsene som ble gjengitt i kapittel 8.1, ønsker jeg å belyse hvordan ulike tolkninger av tiden kan skape ulike oppfatninger av fangsthyttenes historiske lokaliseringmønster.

Å forstå fangsthyttenes lokaliseringmønster i en lineær tidsforståelse, innebærer en forståelse av kausalitet. En kausal sammenheng fører til at variasjonene i

lokaliseringmønsteret blir oppfattet som sammenhengende sekvenser med påvirkning på hverandre. Blant annet kan det brukes for å argumentere for hvordan variasjonene i antall bygde hytter henger sammen og kan relateres til hverandre. For eksempel kan et slikt perspektiv argumentere for at den sterke veksten i antall bygde hytter utover 1900- tallet førte til nedgangen som oppstod de senere tiår. Fra og med 1900 økte antallet bygde hytter, noe som toppet seg i 1908 da det ble bygget 22 hytter i løpet av en sesong. Rossnes (1993) mener at veksten i antall ekspedisjoner i årene mellom 1906-09 kan sees som et resultat av en overoptimistisk tro på økonomiske forventninger (Rossnes 1993: 16, 20). I tillegg oppstod en utvikling av fangstmetoder som selvskudd og gift i denne perioden (Lønø 2014: 224). Denne utviklingen kan i en kausal sammenheng brukes som forklaring på nedgangen i antall bygde hytter i tiårene som fulgte, da den intensive fangsten førte til etableringen av fredningsbestemmelser på midten av 1920- tallet, som videre utviklet seg fram til 1973.

Dette eksempelet viser hvordan en lineær tidsforståelse kan bidra til å skape en sammenheng mellom endringer, noe som fører til en forståelse av en utvikling fra begynnelse til slutt. Men, som i eksempelet med Zenos flygende pil, kan tiden også oppfattes som en akkumulasjon av ulike punktvis øyeblikk. Ved å tolke fangsthyttene som punktvis øyeblikk, vil de i en ikke- lineær tidsoppfatning, bli forstått ut fra deres egne kontekster. Dette kan blant annet gjøre det mulig å forstå nedgangen av antall bygde hytter i årene 1913- 1918 og 1941- 1945. I disse årene bygdes ingen nye hytter, noe som kan relateres til urolige tilstander i resten av verden, påvirket av både 1. og 2. verdenskrig (Rossnes 1993:8, Lønø 2014, Arlov 2003). Nedgangen i fangstaktiviteten i disse årene kan dermed forklares gjennom eksterne prosesser som ikke hadde noe direkte opphav i fangstkulturens utvikling, og dermed bryter det også med den lineære forklaringsmodell. Disse eksemplene viser at det kan være problematisk, i et arkeologisk tolkningsperspektiv, å låse seg til et bestemt tidsforløp (Hull 2005: 358).

Mer komplekst blir det hvis en inkluderer tanken om at tiden også inneholder en dybde. Den tyske filosofen Edmund Husserl forstod ulike tidsøyeblikk i en ikke- lineær tidsoppfattelse, med noe som inneholdt et eget ”ekko”, eller en egen tidsdybde (Lucas 2005: 22) Ved å tillegge tiden en egen dybde, argumenterte Husserl for at

fortiden påvirket fremtiden i flere dimensjoner. Ved å opprette en ”ekko- effekt” ved alle fortidens øyeblikk, argumenterte han for at framtiden kunne bli påvirket i både en *horisontal* og *vertikal* tidsforståelse.

Tidsdybde

For å benytte Husserls tidsdybde i dette arbeidet er det behov for en ytterligere konkretisering. I tidsdybden ligger nemlig en forståelse av en utvikling gjennom tid, og for at denne forståelsen skal kunne benyttes i et arkeologisk perspektiv trengs en inkludering av antropologiske og historiske metodologier. Fernand Braudels tredelte tidsforståelse, bestående av kortids-, mellomtids, og langtidsprosesser, er en komposisjon som både er diskutert og benyttet innenfor den arkeologiske tidsforståelsen (Bintliff 2006: 176, Hull 2005: 358). Braudel representerte en historiografisk forskningsretning, Annales-tradisjonen, som utviklet seg i Frankrike utover 1900- tallet. Hans tidsforståelse bestod av ulike hendelser, som alle beveget seg i ulik ”bølgelengde” (Bintliff 1991: 6). De tre hendelsene skilte han mellom :

- Begivenheter (kortidsprosesser)
 - o Individuelle hendelser
- Konjunkturer (mellomtidsprosesser)
 - o Demografiske og kulturelle sykluser
- Strukturer (langtidsprosesser).
 - o Verdenssyn, geohistoriske sammensetninger.

Med denne tredelingen ble det argumentert for at det var mulig å skille mellom hvordan individuelle, kulturelle og globale hendelser påvirket en utvikling gjennom tiden, og ved å forstå disse hendelsene i et felleskap kunne fortiden kontekstualiseres og forstås. Kritikken mot denne tredelte tidsforståelsen har vært innrettet mot dens deterministiske dominans, der de langsomme prosessene har blitt oppfattet dominante ovenfor de kortere (Knapp 1992: 7). Dette kunne føre til at de kulturelle strukturer ble gitt større makt til å styre tidens utvikling uten at menneskelige handlinger hadde noen innvirkning (Vallat 1991: 83). Noe som videre kunne innebære at tiden ble et rammeverk som hadde større innflytelse på hvordan selve hendelsene ble oppfattet enn omvendt (Knapp 1992: 14).

Sett i lys av denne oppgavens kontekst er likevel Braudels tidsoppfatning interessant i måten den skiller seg fra det tradisjonelle historiesyn. For ved å kontekstualisere hendelsene innenfor individuelle, sosiale og globale rammer oppstår en mulighet til å søke etter årsakene til *endringene* og *stabiliteten* som gjør seg synlig i en historisk tidsutvikling (Bintliff 1991: 6, Lucas 2005: 15, Shanks & Tilley 1987: 121). Dette kan være verdifullt for å skape en ytterligere forståelse av fangsthyttenes lokaliseringmønster. For der den synkrone analysen baserte seg på funn av *stabilitet* og *endring* (se kapittel 5.1), og skapte en forståelse av fangsthyttenes lokaliseringmønster ut fra hva som passet inn og hva som skilte seg ut, kan denne tredelte tidsdybden åpne opp for å søke etter årsakene til hvorfor denne *stabiliteten* og *endringene* i fangsthyttenes lokaliseringmønster oppstod. På den måten vil det være mulig å forklare hvilke prosesser som har vært dominerende på ulike nivå. Ved å benytte seg av Braudels inndeling kan fangsthyttenes sosiale påvirkning grupperes mellom:

- fangstfolkene (kortidsprosesser)
- fangstkulturen (mellomtidsprosesser)
- den globale utvikling (langtidsprosesser)

En slik tidshistorisk tredeling kan eksemplifiseres ved hyttene 25- *Kapp Lee* og 29- *Åneset*. De tilhører begge en og samme ekspedisjon som overvintret på nordvestkysten av Edgeøya i 1904-05. Gjennom sin konstruksjon, plassering og relasjon til nærliggende kulturminner, representerer de hvert steg av den tredelte tidsdybden.

Kortidsprosessene ved disse hyttene representeres ved deres form og konstruksjon. 25- *Kapp Lee* (se bilde 5, side 48) skiller seg ut med sin karakteristiske åttekantede form. Det finnes ingen hytte på Svalbard med lignende form, men det finnes tilsvarende hytter fra omtrentlig samme tidsperiode tilhørende vitenskapelige ekspedisjoner på Nordøstkysten av Grønland og Frans Josef Land (Sysselmanen 2013: 99, Lønø 2014: 89). På den måten skiller hyttens form seg fra den dominerende konstruksjonsformen, og danner istedenfor en sterk relasjon til fangstfolkens forbindelser (kortidsprosesser), som bidro til at materialene til denne hytten ble brukt på denne ekspedisjonen. 29-*Åneset*, er også unik i sitt slag ved at den er bygget opp av materialer fra en annen fangsthytte som ble flyttet fra sitt opprinnelige sted. 18-

Ternøya "Beisaren" ble reist på *Terneøya*, utenfor *Edgeøyas* sørvestkyst i 1901, men ved ekspedisjonen i 1904-05 ble den tatt ned, flyttet og gjort om til 29- *Åneset* (Reymert & Moen 2015: 685, Lønø 2014: 91). På den måten er 29- *Ånesets* form og konstruksjon også et resultat av fangstfolkenes handlinger, som har en sterkere forankring til denne bestemte fangstekspedisjonen enn en større kulturell sammenheng.

Plasseringen av 26- *Kapp Lee* og 29- *Åneset* kan bidra til å sette dem i en større strukturell sammenheng til resten av fangstkulturen (mellomtidsprosesser). Det er omtrentlig 46 kilometer langs kystlinjen mellom de to hyttene. En distanse som tilsier at det ikke var noe særlig nær forbindelse mellom de to hyttene, hva gjaldt gjennomføringen av jakt og fangst, gjennom vinteren. Skriftlige kilder beskriver at mannskapet på ekspedisjonen organiserte seg i to partier som fordelte seg ved begge hyttene, dermed ble de begge benyttet som hovedstasjoner selv om de tilhørte en og samme fangstekspedisjon (Lønø 2014: 92). På den måten representerer hyttenes plassering trekk ved den strukturelle og sosiale organiseringen som var gjeldene for denne perioden av fangstkulturen. Denne organiseringen, der hyttene hovedsakelig ble benyttet som hovedstasjoner, er tydelig ved flesteparten av hyttene fra denne tidsperioden (se materialkatalogen, kolonne 8).

I et større globalt perspektiv (langtidsprosesser) kan hyttene settes i sammenheng med deres historiske kulturmiljø. 25- *Kapp Lee* er et godt eksempel der den er omgitt av kulturminner tilhørende både pomorkulturen og vitenskapelige ekspedisjoner av både eldre og nyere alder (Syssemmannen 2013:99). Dermed blir det tydelig at tilgjengeligheten og fangstmulighetene i dette området har vært foretrukket i lang tid. På den måten blir 25- *Kapp Lee* en representant for den norske overvintringsfangsten på stedet. Samlet symboliserer alle de historiske kulturminnene i området en global fangsthistorie over flere hundre år.

For å sammenfatte dette eksempelet opp mot Husserls og Braudels tidsdybde, viser disse to hyttene hvordan formen og konstruksjon (kortidsprosesser), la grunnlaget for at begge hyttene kunne brukes som hovedstasjoner, noe som hadde stor innvirkning på den sosiale organiseringen (mellomtidsprosesser). I et større globalt perspektiv førte disse prosessene til at hyttene kunne oppfattes som en del av en felles

fangsthistorie i deres respektive områder (langtidsprosesser). I følge Braudel påvirker disse ulike prosessene hverandre, og det er i summen av det en finner årsaken til *stabiliteten* og *endringene* som oppstår gjennom tiden (Lucas 2005: 15). Sett i forhold til den synkrone analysens forklaringer, der en felles *stabilitet* i fangsthyttenes lokaliseringsmønster kunne påvises, men *endringene* vanskelig forklares, kan denne diakrone tidsdybden søke etter å forklare i hvilken grad det som skiller seg ut er et resultat av individuelle, kulturelle eller globale prosesser. Med et slikt rammeverk øker mulighetene for en tydeligere forankring av både *stabiliteten* og *endringene* i fangsthyttenes lokaliseringsmønster.

9. Avslutning

Ved å analysere lokaliseringsmønsteret til fangsthyttene tilknyttet norsk overvintringsfangst på Svalbard i perioden 1822- 1973, har målet med dette arbeidet vært å forsøke å forstå variasjoner og endringer, gjennom et geografisk og tidshistorisk perspektiv.

Hensikten med å skille mellom et *kontekstuel* og *tematisk* perspektiv, har vært å eksperimentere med den arkeologiske forståelsen av tid. Oppgavens *kontekst* har omhandlet fangsthyttenes lokaliseringsmønster, mens *tematikken* har representert diskusjonen rundt det arkeologiske tidsbegrep. I det *tematiske* perspektiv ble den *kontekstuelle* diskusjonen brukt som et eksempel på hvordan ulike oppfattelser av tid kan benyttes for å tolke en arkeologisk problemstilling. Denne diskusjonen kan tydeliggjøres gjennom tre eksempler der lokaliseringsmønsteret ble tolket ut fra ulike antall tidsfaser. Det synkrone tidsperspektiv, som oppfattet tiden i *en tidsfase*, skapte en mulighet til å sammenligne alle fangsthyttene opp mot de samme naturforhold, samtidig la det grunnlaget for en sammenlignende typologisering av de grunnleggende elementene ved de ulike hyttene. Figur 17 fremstilte lokaliseringsmønsteret i *tre tidsfaser*, noe som skapte et inntrykk av en tredelt tidsmessig stabilitet, med en stigende intensitet fram til 1899, en stabil høy aktivitet i årene mot 1950, og en nedadgående virksomhet fram til 1973. Figur 20 viste, med sine *36 tidsfaser*, hvordan lokaliseringsmønsteret kan oppfattes over flere tidsmessige fluktuasjoner. Dette førte til at den tidligere overordnede stabiliteten, som gjorde seg

gjeldene ved de andre eksemplene, ble beskrevet med større variasjoner og differanser.

Ved å kombinere materielle og historiske kilder har denne oppgaven gjort det mulig å undersøke en gjennomgående stabilitet og variasjoner helt ned på enkelte år. På den måten har det vært mulig å diskutere hvordan den materielle kultur og de historiske kjensgjerninger reflekterer hverandre. Den detaljerte kronologi åpnet samtidig opp for en sammenligning med forhistoriske bosetningsundersøkelser fra steinalderen. Der Svalbards historie kan forstås gjennom variasjoner per år og tiår, må steinalderarkeologien forholde seg til arkeologiske perioder fordelt på århundrer og årtusen. Dette åpnet opp for en større drøftelse om hvordan arkeologien kan benyttes for å begripe materielle bosetningsspor, spredning og tetthet.

Ved å benytte kilder med både korte og lange tidsfaser, illustrerer dette arbeidet et dilemma mellom arkeologiens tidsforståelse og ulike dateringsmetoder. For ved et økt fokus på mer detaljerte og konkrete dateringer vil fortiden kunne fremstilles i et annerledes perspektiv, enn ved mindre eksakte dateringer som strekker seg over lengre tidsrom. Når enkelt-år gjør seg synlige i et tusenårs- perspektiv vil oppfattelsen av fortidens stabilitet og endring endres, men det betyr ikke at tusen-års perspektivet mister sin ugyldighet. Den arkeologiske tiden skapes gjennom de dimensjonene fortiden gjør seg synlig i. Fangsthyttene, som ble brukt som kildemateriale i dette arbeidet, kan både betraktes som enkeltstående hytter og som en del av en større kulturell historie. På samme måte kan deres fortid betraktes på ulike måter. Dager, år, tiår, århundre og årtusener skaper alle forskjellige fortellinger av fortiden.

Etterord

De fleste fangsthyttene ligger der ute ennå. Akkurat som dyrene som lever i landskapet rundt dem er de fleste fredet. Fredet fordi de har en betydning for tiden som har vært og for tiden som kommer. Etter hvert som tiden går blir fortiden lengre, men for flere av fangsthyttene betyr det også at framtiden blir kortere. Det arkeologiske potensialet for en større forståelse av fangsthyttenes forhistorie er større enn dette arbeidet har klart å beskrive, men forhåpentligvis har dette arbeidet vist at arkeologien, med sine fortolkningsmetoder og egenskaper, har en mulighet til å forlenge fangsthyttenes fortid inn i framtiden.

Litteraturliste

Aars, J.

2015 Isbjørnens biologi på Svalbard, I: Hauan, A. H (Red.), *Ottar: Isbjørn Kongen av Arktis*, Nr. 308. 5, 2015. Universitetsmuseet - Tromsø Museum, Tromsø.

Alexander, R. T.

2002 Mesoamerican house lots and archaeological site structure: problems of inference in Yaxcaba, Yucatan, Mexico, 1750–1847. I: Allison, P.M (Red.), *The Archaeology of Household Activities*. Routledge, London & New York.

Andrén, A.

1997 *Mellan ting och text : en introduktion till de historiska arkeologierna*. Brutus Östlings bokförlag Symposion, Stockholm.

2015 En fråga om tid, I: *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens årsbok 2015*, s 177-186. Kungl. Vitterhetsakademien, Stockholm

Arlov, T. B.

1997 Et arktisk industrieventyr? ; perspektiver på industrialiseringen av Svalbard. I: *Arbeiderhistorie*, 1997, s.59-74. Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek, Oslo.

2003 *Svalbards historie (2. reviderte utgave)*. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.

2005 The Discovery and Early Exploitation of Svalbard. Some Historiographical Notes, I: *Acta Borealia 22:1*, Routledge, London

Bailey, G.

2006 Time perspectives, palimpsests and the archaeology of time, I: *Journal of Anthropological Archaeology*, 2007, Vol.26(2), s.198-223. ScienceDirect (Elsevier B.V.)

Barth, F.

1970 Synkron komparasjon. I *Analyse – Syntese – Komparasjon, Foredrag ved Nordisk fagkonferanse for historisk metodelære på Godøysund, 10.- 14.mai 1970*. Universitetsforlaget, Bergen – Oslo – Tromsø.

Bintliff, John

1991 The contribution of an *Annaliste*/ structural history approach to archaeology, I: Bintliff (red.) *The Annales School and Archaeology*, Leicester University Press, Leicester, London.

2006 Time, Structure, and Agency: The Annales, Emergent Complexity, and Archaeology, I: Bintliff, J (red) *A Companion to Archaeology*. s.1-33. Blackwell Publishing Ltd, Oxford.

Boaz, J.

1998 *Hunter-gatherer site variability: Changing patterns of site utilization in the interior of eastern Norway, between 8000 and 2500 B.P.* Universitetets Oldsaksamlings Skrifter. Ny rekke, Nr 20. Oslo, Universitetets Oldsaksamling, Oslo.

1999 Pioneers in the Mesolithic: The initial Occupation of the Interior of Eastern Norway, I: Boaz J. (red) *The Mesolithic of Central Scandinavia*. Universitetets Oldsaksamlings Skrifter. Ny rekke, Nr 22. Oslo, Universitetets Oldsaksamling, Oslo.

Bohlmann, J., Surlykke J.,F.

2009 *Dokumentasjon av fangsthytter på Svalbard. I fangstfelt 23 (Magdalenefjord) og fangstfelt 24 (Flathuken)*. Miljøvern avdelingen, Sysselmannen på Svalbard, Longyearbyen.

2010 *Dokumentasjon av fangsthytter på Svalbard. I fangstfelt 4 – Calypsofeltet / Bellsund.* Miljøvernavdelingen, Sysselmannen på Svalbard, Longyearbyen.

Bohlmann, J., Hesthammer, M.

2011 *Dokumentasjon av fangsthytter på Svalbard. I fangstfelt 36 (Negerpynten).* Miljøvernavdelingen, Sysselmannen på Svalbard, Longyearbyen.

2012 *Dokumentasjon av fangsthytter på Svalbard. I fangstfelt 12 og 28; Fredheim og Austfjordneset.* Miljøvernavdelingen, Sysselmannen på Svalbard, Longyearbyen.

2013 *Dokumentasjon av fangsthytter på Svalbard. I fangstfelt 2,3 og 5: Søndre Hornsund, Nordre Hornsund og Midterhukken.* Miljøvernavdelingen, Sysselmannen på Svalbard, Longyearbyen.

Bondevik, S., Mangerud, J., Ronnert, L., Salvigsen, O.

1995 Postglacial sea-level history of Edgeøya and Barentsøya, eastern Svalbard, I: *Polar Research, Volume 14, 1995 - Issue 2: Special issue: the Ponam Project in Eastern Svalbard*, s. 153-180. Norsk Polarinstitut, Oslo.

Burström, M.

1989 Kronologi och kontext. Om samtidighetens relevans för den arkeologiska tolkningen, I: *Mänsklighet genom millennier : en vänbok till Åke Hyenstrand.* Riksantikvarieämbetet, Stockholm.

Carlens, H., Lydersen, C., Krafft, B. A., Kovacs, K. M.

2006 *Spring haul-out behavior of ringed seals (Pusa hispida) in Kongsfjorden, Svalbard,* Marine Mammal Science 22(2):379-393. Society of Marine Mammalogy.

Cokelet, E.D. , Tervalon, N., Bellingham, J. G.

2008 *Hydrography of the West Spitsbergen Current, Svalbard Branch: Autumn 2001*. Journal of Geophysical Research: Oceans, January 2008, Vol.113(C1)

Eggertsson, Ó.

1994 *Driftwood as an indicator of relative changes in the influx of Arctic and Atlantic water into the coastal areas of Svalbard*. Polar Research, December 1994, Vol.13(2), s.209-218. Norsk Polarinstitut. Oslo.

Eide, N.E., Stien, A., Prestrud, P., Yoccoz, N.G., Fuglei, E.

2012 *Reproductive responses to spatial and temporal prey availability in a coastal Arctic fox population*. Journal of Animal Ecology 81(3): 640–648. British Ecological Society. London.

Fuglei, E., Ims, R.A.

2008 *Global warming and effects on the arctic fox*. Science Progress 91(2): 175–191. Science Reviews 2000 Ltd. Rushden.

Fuglei, E., Pedersen, Ø.Å

2008 *Bestandsovervåkning av Svalbardrype (Lagopus muta hyperborea): registrering av territoriell stegg våren 2008*. Sluttrapport til Svalbard Miljøvernfond. Norsk Polarinstitut. Norwegian Open Research Archives (NORA). Tromsø.

Fuglei, E., Oritsland, N.A., Prestrud, P.

2003 *Local variation in arctic fox abundance on Svalbard, Norway*. Polar Biology 26(2): 93–98. Springer- Verlag.

Gjertz, I., Wiig, Ø.

1994 *Past and Present Distribution of Walrus in Svalbard, I: Arctic*, 1 March 1994, Vol.47(1), s.34-42. Arctic Institute of North America, Calgary.

Grønnow, B., Gulløv, H.C., Jakobsen, B.H., Gotfredsen, A.B., Kauffmann, L.H., Kroon, A., Pedersen, J.B.T., Sørensen, M.

2011 At the edge: High Arctic Walrus hunters during the Little Ice Age. I: *Antiquity*, 85, s. 960-977. Antiquity Publications Ltd, Durham

Gulløv, H.C.

2004 *Grønlands forhistorie*. Gyldendal, København.

Gympel, J.

2000 *Arkitekturens historie: fra antikken til i dag*. Köln, Könemann

Hägglom, A.

1982 Driftwood in Svalbard as an Indicator of Sea Ice Conditions, I *Geografiska Annaler. Series A, Physical Geography*
Vol. 64, No. 1/2 (1982), s. 81-94. Wiley, Swedish Society for Anthropology and Geography.

Hellmann, L., Tegel, W., Eggertsson, Ó., Schweingruber, F.H., Blanchette, R., Kirilyanov, A., Gärtner, H., Büntgen, U.

2013 *Tracing the origin of Arctic driftwood*. Journal of Geophysical Research: Biogeosciences, March 2013. Vol 118(1):s 68-76. John Wiley & Sons, Inc.

Hesjedal, A.

2011 Kontinuitet og endring – landskapslæring og materialitet , I *Primitive tider 2011, Årg. 13, s. 91-99*

Hisdal, V.

1998 *Svalbard Natur og Historie*, Polarhåndbok Nr.11. Norsk Polarinstitut, Oslo.

Hoel, A.

1966 *Svalbards Historie 1596-1965: 1, 2* . S. Kildahls boktrykkeri, Oslo.

Holdaway, S., Wandsnider, L. (red)

2008 An Introduction, I: *Time in archaeology : time perspectivism revisited*.
University of Utah Press, Salt Lake City.

Hull, K.

2005 Process, perception, and practice: Time perspectivism in Yosemite
native demography, I: *Journal of Anthropological Archaeology* 24(4), s:354-
377 · December 2005. DOI: 10.1016/j.jaa.2005.06.003

Indrelid, S.

1994 *Fangstfolk og bønder i fjellet , bidrag til Hardangerviddas førhistorie
8500- 2500 år før nåtid*. Universitetets Oldsaksamlings Skrifter, Ny rekke Nr.
17. Universitetets Oldsamling. Oslo.

Jaklin, G. S., Aars, J., Andersen, M., Kovacs, K.M.

2005 *Isbjørn på Svalbard*. Norsk Polarinstitut, Tromsø

Johansen, B.F. (red.), Prestvold, K., Overrein, Ø.

2011 *Cruise handbook for Svalbard*. Polarhåndbok ; 14. Norsk Polarinstitut,
Tromsø.

Jordheim, H.

2012 Øyeblikkets historie – Om antropologiske og historiske tider., I:
Norsk antropologisk tidsskrift, 2012, Vol.23(01), pp.55-65.
Universitetsforlaget, Oslo.

Knapp, A.B.

1992 Archaeology and *Annales*: time, space and change, I: Knapp, A,B
(red.) *Archaeology and Annales, and ethnohistory*. Cambridge University Press,
Cambridge.

Larsen, J.H.

2013 Kittilbu, Dokkfløy og norsk jernvinneforskning, I: Rundberget, B., T. H. B. Haraldsen, J. H. Larsen (red.) *Ovnskronologi og ovnstypologi i den nordiske jernvinna. Jernvinna i oppland. Symposium på Kittilbu, 16.-18. juni 2009*. Portal forlag, Kristiansand.

Lucas, G.

2005 *The archaeology of time*, Routledge, London

Lønø, O.

1970 *The polar bear (Ursus maritimus Phipps) in the Svalbard area*, Norsk Polarinstitut Skrifte nr. 149. Norsk Polarinstitut, Oslo

2014 *Norske fangstmenns overvintringer på Svalbard og Jan Mayen 1795-1973*. Sander Solnes, Per Kyrre Reymert (red), Svalbard Museums Skrifte 1. Stiftelsen Svalbard Museum. Longyearbyen.

Mehlum, F.

1989 *Svalbards fugler og pattedyr*, Polarhåndbok (trykt utg) 13. Norsk Polarinstitut, Oslo.

Nordeide, S.W.

1997 Historisk arkeologi : mellom mennesker, metode og materialer, I *Meta (Lund)*. Lund : Föreningen 1997, nr 1, s 46- 61. Föreningen, Lund.

Overrein, Ø.

2011 Svalbards dyreliv. I: Johansen, B.F. (red.), Prestvold, K., Overrein, Ø. *Cruise handbook for Svalbard*. Polarhåndbok ; 14. Norsk Polarinstitut, Tromsø.

Planke, T., Wammen, M.

2008 *Dokumentasjon av fangsthytter på Prins Karls Forland, rapport basert på et feltarbeid fra 20. juni til 15. juli 2008*. Miljøvern avdelingen, Sysselmann på Svalbard. Longyearbyen.

Reymert, P. K, Moen, O

2015 *Fangsthytter på Svalbard 1794 – 2015*. Svalbard Museums Skrifter 2, Stiftelsen Svalbard Museum, Longyearbyen.

2016 Hvordan bodde fangstfolkene på Svalbard ? I : Barr,S., Gjertz,I., Mehlum,F. (red.) *Polarboken 2015-2016*. Norsk Polarklubb, Oslo.

Rossnes , G.

1993 *Norsk overvintringsfangst 1895- 1940, meddelelser nr. 127*. Norsk Polarinstitut. Oslo

Sakshaug, E., Bjørge, A., Gulliksen, B, Loeng, H, Mehlum F. (red).

1994 *Økosystem Barentshavet*. ProMare. Norges Allmennvitenskapelige Forskningsråd, Norges Fiskeriforskningsråd, Miljøverndepartementet.

Shanks, M., Tilley, C.

1987 *Social Theory and Archaeology*. University of New Mexico Press, Albuquerque.

Smith, C.S.

2003 Hunter-gatherer mobility, storage, and houses in a marginal environment: an example from the mid-Holocene of Wyoming. I: *Journal of Anthropological Archaeology* 22: 162-189. ScienceDirect (Elsevier B.V.)

Staaland, H.

1986 Svalbardreinenens ernæring, I: Øritsland, N. A (red.) *Svalbardreinen og dens livsgrunnlag*, s. 72-91. Universitetsforlaget, Oslo.

Stenholm, A. M. H.

2012 *Fornminnen : det förflutnas roll i det förkristna och kristna Mälardalen*, Serie:Vägar till Midgård 15. Nordic Academic Press. Lund.

Sysselmannen på Svalbard

2000 *Kulturminneplan for Svalbard 2000- 2010*, Sysselmannens rapportserie nr. 2/ 2000. Sysselmannen på Svalbard, Longyearbyen.

2009 *Plan for forvaltning av svalbardrein- En beskrivelse av miljømål og status for reinen på Svalbard, og en veileder for forvaltningen og forskningen*. Sysselmannen på Svalbard, Longyearbyen.

2013 *Kulturminneplan for Svalbard 2013- 2023*, Sysselmannens rapportserie nr.1/ 2013. Sysselmannen på Svalbard. Longyearbyen.

2013 *Katalog prioriterte kulturminner og kulturmiljøer på Svalbard*. Versjon 1.1 (2013). Sysselmannen på Svalbard. Longyearbyen.

Søreide, O.

1994 *Hopen- Ishavsøy og meteorologisk stasjon. Norsk – arktisk værtjeneste. Den tysk-arktiske værtjeneste 1940-45*. Friske Tankar a.s. Øystese.

Sørensen, M., Gulløv, H.C.

2012 The prehistory of Inuit in Northeast Greenland. I: *Arctic Anthropology, Volume 49, nr 1*, s. 88- 104. University of Wisconsin Press.

Sørensen, M., Grønnow, B., Jensen, J, F., Kroon, A, Jakobsen, B, H., Pedersen, J.T., Gotfredsen, A.B., Gulløv, H.C.

2008 Hvorfor forsvandt Thulekulturen fra Nordøstgrønland? I: *Geografisk Orientering, nr. 5*. s. 694-703. Geografforbundet. København.

Theisen, F. (red.)

1997 *Dokumentasjon og vurdering av verneverdier på Bjørnøya*, Norsk Polarinstitutt Meddelelser.143. Norsk Polarinstitutt, Oslo.

Vallat, J.P

1991 The place and role of the Annales school in an approach to the Roman rural economy. I: Bintliff, J.L (red.) *The Annales school and archaeology*. New York University Press, New York.

Vongraven, D. (red.)

2014 *Kunnskapsgrunnlag for de store nasjonalparkene og fuglereservatene på Vest-Spitsbergen*. Kortrapport 028. Norsk Polarinstitut
2014. Norsk Polarinstitut, Tromsø.

Vedlegg: Materialkatalog, *Fangsthytter reist i forbindelse med norsk overvintringsfangst på Svalbard*

Materialkatalog:**Fangsthytter reist i forbindelse med norsk overvintringsfangst på Svalbard 1822- 1973**

Nummer	Byggeår	Navn	Geografisk plassering	Størrelse, m2	Konstruksjon	Konstruksjons kategori	Hyttetype
1	1822	Ebeltofthamna 1822	1	20	To tufter. Antagelig bygget lik som de russiske hyttene fra 1700- tallet som stod på stedet.	6	Hovedstasjon/ bistasjon
				16			
2	1823	Hammerfesthuset	10	26,66	Kryssløft med åpen himling og skråtak	1	Hovedstasjon
3	1834	Russehamna	10	7,5	Sinkløft, saltak.	1	Hovedstasjon
4	1865	Tobiesenhuset	10		Kamløft med saltak	1	Hovedstasjon
5	1894	Russeholmane	5	13,5	Hytta bygd av vrakrester til en forlist jakt, ytre steinvegger.	5	Hovedstasjon
6	1894	Spjutnes	5	27	Ukjent	6	Hovedstasjon
7	1895	Adventpynten	7	9	Reisverk med saltak, nedgravd i bakken. Vegger og tak dekket med skipsseil, kobbehud og reinskinn	2	Hovedstasjon
8	1898	Byssa, Camp Hagerup	8	6,5	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Bistasjon
9	1898	Hageruphuset	8	24,3	Reisverk med saltak, halve huset steindekt utvendig	2	Hovedstasjon
10	1898	Midterhuken	8	7,6	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Bistasjon

11	1898	Møllers Hytte	5	67,2	Yttervegg av stein	3	Hovedstasjon
12	1900	Nordhuset	8	22,75	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Bistasjon
13	1900	Revneset	7	Ukjent	Gamme	6	Hovedstasjon
14	1900	Nisjahuset	7	Ukjent	Reisverk med saltak. Kraftige jordvoller. Restene av huset ble brukt til å bygge Gammelhytta ved Fredheim	2	Hovedstasjon
15	1900	Colesbukta	7	43,66	Reisverk med saltak, torvkledd	2	Hovedstasjon
16	1900	Kapp Thordsen	7	37,5	Torvgamme	3	Bistasjon
17	1901	Zieglerøya Hvidfisken	5	37,8	Ukjent	6	Hovedstasjon
18	1901	Ternøya- "Beisaren"	5	16,38	Torvvoller og stein	3	Hovedstasjon
19	1901	Svarttangen	5	20,113	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
20	1902	Henry Ette	4	121	Ukjent	6	Hovedstasjon
21	1902	Furfjord	7	25	Gammetuft / Tømmerhus	6	Hovedstasjon
22	1901 / 1904	Keilhaubukta	7	Ukjent	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
23	1901/ 1904	Kløftehytta	5	Ukjent	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
24	1904	Gåsodden	7	22,05	Antagelig brukt materialer fra nærliggende russisk hytte fra 1700- tallet	6	Bistasjon
25	1904	Kapp Lee	5	Ukjent	8 - kantet ferdighytte.	4	Hovedstasjon

26	1904	Keilen	5	25	Antakelig reisverk, ukjent tak	2	Hovedstasjon
27	1904	Lagunen	7	15,96	Ukjent	6	Bistasjon
28	1904	Skansbukta Furfjord	7	45	Omtalt som tømmerhus, antagelig laftet	1	Hovedstasjon
29	1904	Åneset	5	40	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
30	1905	Alkhorneret 1	7	Ukjent	Reisverk, torvkledd gamle	2	Bistasjon
31	1905	Villa Bjørnebo	5	6,84	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
32	1905	Bogebekken	7	56	Reisverk med saltak, kraftige torvuller rundt.	2	Hovedstasjon
33	1905	Kokerineset	7	37,5	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
34	1906	Bjørneborg	5	ca. 65	Reisverk med saltak, steinmur på utsiden	2	Hovedstasjon/ bistasjon
35	1906	Bjørnebukta	5	45	Ukjent	6	Bistasjon
36	1906	Lønødden	5	12,285	Ukjent	6	Hovedstasjon
37	1906	Gåshamna	3	10,5	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Hovedstasjon
38	1906	Tennholmane	5	12,8	Ukjent	6	Hovedstasjon
39	1907	Kaldneset	2	4,14	Reisverk, pulttak	2	Bistasjon
40	1907	Indre Norskøya	1	Ukjent	Ukjent	6	Hovedstasjon
41	1907	Hyttevika	3	39,75	Reisverk saltak	2	Hovedstasjon
42	1907	Hyttevatnan	2	Ukjent	Mulig torvgamme	3	Hovedstasjon
43	1907	Müllerneset	6	23,9	Reisverk, pulttak	2	Hovedstasjon

44	1907	Biscayarhuken	1	67,8	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
45	1907	Russebua	1	Ukjent	Laftet av rekved	1	Hovedstasjon
46	1907	Sveltihjel	7	61,6	Ukjent, ble senere brukt til det som ble Gammelhytta	6	Hovedstasjon
47	1907	Tistelodden	2	15	Ukjent	6	Hovedstasjon
48	1907-08	Gnålodden	3	18,75	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
49	1908	Ternøya Hjalmar Jensen	5	48,75	Ukjent	6	Hovedstasjon
50	1908	Lågøya	4	16,2	Reisverk med saltak. Var opprinnelig en hytte som stod et annet sted, men bygningshistorikk en er usikker.	2	Hovedstasjon/ bistasjon
51	1908	Kongsfjordneset	6	17,9	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
52	1908	Sørkapp Claus Andersen	3	12,96	Ukjent	6	Hovedstasjon
53	1908	Rudihytta	10	17,8725	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Hovedstasjon
54	1908	Isbjørnhamna I	3	8,75	Reisverk med saltak, bilder viser at flere av ytterveggene var dekket med stein	2	Hovedstasjon/ bistasjon
55	1908	Chermside	4	4	Bygget inn mot bergvegg	6	Bistasjon
56	1908	Gammelhytta	1	18,24	Reisverk med pulttak, torvilt	2	Hovedstasjon
57	1908	Claus Andersenhuset	7	12,5	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
58	1908	Eholmen	8	9,89	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon

59	1908	Gipshukssletta	7	10,5	Ukjent	6	Hovedstasjon
60	1908	Grødahl	4	Ukjent	Ukjent	6	Hovedstasjon
61	1908	Kapp Rubin	4	10	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
62	1908	Langgrunnodden	4	7,08	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
63	1906 / 1908	Kapp Martin	8	20,705	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
64	1908	Kapp Weissenfels	4	11,33	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
65	1908	Nilsebu	10	8,325	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
66	1908	Olsen	5	16,9	Steinvegger med torv, stående plankevegger	3	Hovedstasjon
67	1908	Trondsenhuset	3	13	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
68	1908	Stordalen	10	15,55	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
69	1908	Skansbukta	7	6,45	Reisverk med liggende plank	2	Bistasjon
70	1908	Kapp Hammerfest	5	23,1375	Reisverk med steinmur	2	Hovedstasjon
71	1908	Klokkfjellhytta I	3	Ukjent	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
72	1909	Tolmodbukta I	7	9,1	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
73	1909	Kvalvågen	8	11,8	Ukjent	6	Hovedstasjon
74	1909	Blomesletta	7	16	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
75	1909	Agardhbukta	8	Ukjent	Ukjent	6	Hovedstasjon

76	1909	Nesungen	2	15,6	Reisverk med panel av vertikale, kantstilte halvkløyvinger satte direkte i bakken. Utsiden dekket med tjærepapp, stein og en jordvoll.	2	Hovedstasjon/ bistasjon
77	1909	Blomebukta I	7	6,8	Ukjent	6	Bistasjon
78	1910	Villa Rave	9	26,66	Består av 2 deler. En del er et russisk hytte fra 1700- tallet, en annen er reist i 1910 med reisverk og pulttak.	2	Hovedstasjon/ bistasjon
79	1910	Kapp Guiszez	1	9,36	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
80	1910	Dirksodden	9	5,8625	Laftet med flatt tak. En innredet russisk fangsthytte fra 1700- tallet	1	Bistasjon
81	1910	Villa Torén	9	8,64	Russerhus fra 1700- tallet, bygget opp mot og inn med dette	6	Hovedstasjon/ bistasjon
82	1910	Collinsodden	1	16,1	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
83	1911	Skjerodden	3	9,2	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
84	1911	De Geer I	7	Ukjent	Jordgamme med hvelvet båt	3	Bistasjon
85	1911	Purpurdalen	9	15,875	Laftet rekvedhytte med flatt tak.	1	Bistasjon
86	1911	Tåkefjellhytta I	7	47,04	Ukjent	6	Hovedstasjon

87	1911	Tyneset I	9	Ukjent	Laftet rekvedhytte, muligens et reabilitert russerhus	1	Bistasjon
88	1911	Rundfjellhytta	8	17,6	Torvgamme	3	Bistasjon
89	1911	Austfjordnes I	9	14,74	Laftet rekvedhytte med pulttak	1	Hovedstasjon/ bistasjon
90	1911	Krosspynten I	9	Ukjent	Laftet rekvedhytte med pulttak	1	Hovedstasjon
91	1912	Johansengammen	2	12,25	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
92	1912	Griegbekken	8	15,16	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
93	1919	Isbjørnhamna II	3	5,77	Reisverk, dobbelt pulttak	2	Bistasjon
94	1919	Sørkapp Johan Hagerup	3	15	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
95	1920	Kapp Kjeldsen	1	23,52	Ukjent	6	Bistasjon
96	1920	Gråhukken I	9	5,39	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
97	1920	Fuglepynten	1	3,86	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
98	1920	Roosneset "Trio"	1	30	Ukjent	6	Hovedstasjon
99	1920	Svenskegattet	1	14,4	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
100	1920	Alkhornet II	7	10,08	Reisverk med bærende hjørnestolper, dekket med tjærepapp og n jordvoll	2	Hovedstasjon
101	1920	Steinpynten	6	11,07	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
102	1920 / 1927	Mushamna	9	6,84	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon

103	1921	Villa Møen	9	7,5	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
104	1921	Rekvika	9	16,66	Reisverk og laft. Oppført som et tilbygg på et russerhus fra 1700-tallet.	2	Hovedstasjon/ bistasjon
105	1921	Flatøyra	9	6,75	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
106	1921	Eolusneset	9	5,67	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
107	1921	Bangenhuk	9	17,5	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
108	1921	McVitiepynten	2	11,13	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
109	1921	Lagunepynten (den første)	9	6,65	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
110	1921	Laksevågen	9	4,44	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
111	1922	Krosspynten II	9	26,55	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
112	1922	Zeipeldalen	9	14,4	Ukjent	6	Bistasjon
113	1923	Kapp Nathorst	7	14,8	Ukjent	6	Bistasjon
114	1923	Johannesborg	4	9,13	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
115	1923	Hagahytta	7	10,08	Ukjent	6	Bistasjon
116	1923	Floraodden	4	23,5	Ukjent	6	Hovedstasjon
117	1923	August Hansens Hytte	10	15,75	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
118	1923	Tåkefjellhytta II	7	8,08	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
119	1923	Camp Cold	4	4	Stein og rekved, reist mot en bergklippe	5	Bistasjon

120	1923	Villa Thelin	4	13,94	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
121	1923	Ebeltoftamna	1	27	Reisverk	2	Hovedstasjon
122	1923	Meyer Olsen - gammen	4	11,22	Gamme i reisverk, vegg av rekved, delvis dekket av grus.	2	Bistasjon
123	1923	Småhuset	7	3,8	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
124	1924	Villa Oxford	1	8,36	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
125	1924	Port Arthur	4	2,04	Bygget av rekved, pulttak	5	Bistasjon
126	1924	Grønhus	2	7,6	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
127	1924	Camp Mary	4	7	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
128	1924	Fredheim	7	33,7	Bindingsverk med saltak	2	Hovedstasjon
129	1924	Lagunehytten	2	Ukjent	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
130	1924	Roosneset Nøis	1	20,3	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
131	1925	Bjørnhamna II	1	35	Reisverk med saltak, består av materialer fra Bjørnhamna I og står på samme sted.	2	Hovedstasjon
132	1925	Gipshuken	7	3,85	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
133	1925	Hundneset	1	4,59	Reisverk med flatt tak	2	Bistasjon
134	1926	Lagunepynten (den andre)	9	6,56	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
135	1926	Adriabukta	3	4,06	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon

136	1926	Straumlandet	8	Ukjent	Ukjent	6	Bistasjon
137	1926	Kapp Ekholm	7	7	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
138	1926	Narveneset	7	8,08	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
139	1926	Buchholzbukta	4	8,75	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
140	1927	Texas Bar	1	10,73	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Bistasjon
141	1927	Raudfjordhytta	1	13,5191	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
142	1927	Sørdalsbukta	1	6,12	Ukjent	6	Bistasjon
143	1927	Svartberget	9	10	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
144	1927	Scott Keltie	9	4,6	Gammelignende konstruksjon, stående kløvd drivtømmer og annet samlet materiale.	5	Bistasjon
145	1927	Måsneshytta	8	4,9	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
146	1927	Flathuken	1	4,16	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
147	1927	Austbotnhytta	9	10,2	Reisverk med opprinnelig flatt tak	2	Bistasjon
148	1927	Verdalspynten	9	6,13	Reisverk	2	Bistasjon
149	1927-28	Deltaneset	7	4,5	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
150	1928	Faksebu	4	20,25	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Hovedstasjon
151	1928	Dunér	8	15,84	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
152	1928	Villa Solveig	4	6	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon

153	1928	Gråhukken II	9	13,3586	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
154	1928	Kvedfjordbukta	1	5,3	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon/ bistasjon
155	1928	Villa Elly	4	4,71	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
156	1928	Mohnbukta	8	8,19	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
157	1928/ 29	Brandalshytta	6	28,905	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
158	1928 / 1936	Trinityhamna	1	10	4 tufter. Kjenner bare mål til 3. Ukjent konstruksjon.	6	Bistasjon
				7,5			
				40			
159	1929	Æøya	1	7,02	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
160	1929	Villa Disko	5	7,45	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
161	1929	Tønsneset	6	8,2916	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
162	1929	MacPerson	6	3,6	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
163	1929	Franklindalen I	4	4,8	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
164	1929	De Geer II	7	9,46	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
165	1929	Fuglehuken	2	5,04	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
166	1929	Danskeøen	1	3,84	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
167	1929	Goosbukta	4	6,4	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
168	1929	Gourmand	5	8	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon

169	1929	Perhytta	4	6	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
170	1929/ 30	Nymoen	1	5,54	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
171	1930	Velkomstpynten	1	6,1	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
172	1930	Sverdrupfjellet	1	3,6	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
173	1931	Austfjordnes II	9	17,68	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
174	1932	Mellomstasjonen	1	6	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
175	1933	Augustabukta	4	10,5	Reisverk med pulttak	2	Hovedstasjon
176	1933	Gletcherhytta	4	7,38	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
177	1933	Zeipelodden	4	Ukjent	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
178	1933	Palanderbukta	4	5,33	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
179	1934	Vindbukta	4	Ukjent	Lemhytte	4	Bistasjon
180	1934	Kobbefjorden	1	2,7	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
181	1934	Storlaguna	4	Ukjent	Ukjent	6	Bistasjon
182	1934	Storstadhuset	10	16	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
183	1934	Rijpfjorden	4	4,95	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
184	1934/ 35	Wordiebukta	4	Ukjent	Ukjent	6	Bistasjon
185	1935	Skotteneset	5	4,95	Ukjent	6	Hovedstasjon
186	1935	Signehamna	1	7,5	Ukjent	6	Bistasjon
187	1935	Førstebreen	1	3	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon

188	1935	Franklindalen II	4	1,5	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
189	1935	Overgangshytta	9	6,4	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
190	1935	Blomebukta II	7	Ukjent	Reisverk med pulttak, bygget av rekved.	2	Bistasjon
191	1935	Fjøset	5	4	Reisverk med pulttak	2	Uthus
192	1935	Moskusdalen	8	8,54	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
193	1936	Arbeidshuset - Spekkbua	9	28,68	Reisverk med saltak	2	Lager og arbeidshus
194	1936	Kapp Wijk Oxaas	7	40	Bindingsverk med utfylling av uhøvlete kassebord	2	Hovedstasjon
195	1937	Rundhaughytta	8	Ukjent	Ukjent	6	Bistasjon
196	1937	Sallyhamna	1	19,5625	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
197	1938	Sjåen	7	23,7	Reisverk med saltak	2	Sjå
198	1938	Agardh	8	10,3	Reisverk med skrått pulttak	2	Hovedstasjon
199	1938	Villa Purpur	9	6,4	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
200	1938	Ebbahytta	7	6	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
201	1940	Andeneset	2	8,12	Ukjent, veggene ser prefabrikerte ut	6	Ukjent
202	1946	Andréetangen	5	21	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
203	1946	Hagahytta	7	10,08	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon

204	1946	Jan Teunissenbukta	9	10	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
205	1946/47	Håkstadhytta	2	27	Laftet i tre- toms plank	1	Hovedstasjon
206	1947	Fridtjofhamna	8	Ukjent	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
207	1947	Knudåheio	5	4	Laftet av rekved, med pulttak	1	Bistasjon
208	1948	Biscayarhukken II	1	62	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
209	1958	Vårfluesjøen	9	10	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
210	1963	Sletbak	8	12	Laftet med saltak	1	Bistasjon
211	1965	Observatoriet	3	12	Reisverk med pulttak. Bygget på tuften av Observatoriet reist av den russiske gradmålingsekspedisjon i 1899	2	Hovedstasjon/ bistasjon
212	1966	Palffyodden II	3	60,95	Reisverk med flatt tak og liggende plank.	2	Hovedstasjon
213	1967	Ryke Yse II	5	17,5	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon
214	1970	Breibukta	3	10,07	Laftet av rekved	1	Bistasjon
215	1970	Negerpynten	5	9	Reisverk med pulttak	2	Utkikkshytte
216	1970	Dunderbukta	3	7,75	Laftet av plank og tømmer, saltak	1	Bistasjon
217	1970	Halvmåneøya Johnson	5	4	Reisverk med pulttak. Opprinnelig er dette "Fjøset" bygget i 1935, som ble flyttet hit i 1970	2	Bistasjon

218	1972	Caribu	4	7,5	laftet av rekved	1	Hovedstasjon
219	Ukjent datering	Andeneset	2	8,12	Veggene ser prefabrikerte ut	4	Ukjent
220	Ukjent datering	Arlaneset	1	12,25	Ukjent	6	Bistasjon
221	Ukjent datering	Bekkeneset	7	Ukjent	Ukjent	6	Bistasjon
222	Ukjent datering	Gamle Gåsebu	6	8,45	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Ukjent
223	Ukjent datering	Kaldbukta	8	13,65	Ukjent	6	Ukjent
224	Ukjent datering	Kapp Lyell	3	28	Ukjent	6	Hovedstasjon
225	Ukjent datering	Kapp Murdoch	7	4,44	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
226	Ukjent datering	Kapp Smith	7	14	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Bistasjon
227	Ukjent datering	Klokfjellhytta II	3	7,5	Reisverk med dobbelt pulttak	2	Bistasjon
228	Ukjent datering	Laksebu	1	16,5	Reisverk med dobbelt pulttak/saltak	2	Bistasjon
229	Ukjent datering	Landingsdalen	9	Ukjent	Ukjent	6	Bistasjon
230	Ukjent datering	Langflya	2	7	Reisverk med saltak	2	Ukjent
231	Ukjent datering	Muen	5	25,76	Ukjent	6	Bistasjon
232	Ukjent datering	Negerdalen	5	9,69	Ukjent	6	Ukjent
233	Ukjent datering	Nordre Dunøya	3	6,76	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
234	Ukjent datering	Nyflua	6	Ukjent	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
235	Ukjent datering	Olofssonbukta	3	16,5	Reisverk med saltak	2	Hovedstasjon

236	Ukjent datering	Palffyodden I	3	4	Reisverk med saltak	2	Bistasjon
237	Ukjent datering	Pontongen	5	8,4	Ukjent	6	Bistasjon
238	Ukjent datering	Recherchefjorden	8	5	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
239	Ukjent datering	Rotunda	7	4,08	Ukjent	6	Ukjent
240	Ukjent datering	Rusebukta	5	5,6	Ukjent	6	Ukjent
241	Ukjent datering	Ryke Yse I	5	17,5	Ukjent	6	Ukjent
242	Ukjent datering	Sjøbua	7	Ukjent	Reisverk på stolper. Bordkledning av tilfeldig materiale	2	Lagerhus
243	Ukjent datering	Svartdalsneset	9	5,6	Laftet med pulttak	1	Ukjent
244	Ukjent datering	Teltøya	4	12,48	Ukjent	6	Bistasjon
245	Ukjent datering	Tysneset II	9	4,4	Reisverk med pulttak	2	Bistasjon
246	Ukjent datering	Villa Negro	5	13,5	Reisverk med saltak	2	Bistasjon